

Fakulta zemědělská
a technologická
Faculty of Agriculture
and Technology

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVI-
CÍCH**
FAKULTA ZEMĚDĚLSKÁ A TECHNOLOGICKÁ

Katedra Agroekosystémů

Diplomová práce

Sociální zemědělství – Možnosti certifikace sociální farmy

Autorka práce: Bc. Lucie Vačlenová Macháčková

Vedoucí práce: doc. Ing. Jan Moudrý Ph.D.

Konzultant práce: Mgr. Tomáš Chovanec

České Budějovice
2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této diplomové práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů. Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou, ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 28.04.2023

Abstrakt

V literárním přehledu této diplomové práce se čtenář nejprve seznámí s historií českého zemědělství. Následně se seznámí s konceptem sociálního zemědělství, jeho historickým vývojem a funkcí v České republice a ve vybraných Evropských státech. V textu je také popsána struktura farem sociálního zemědělství, cílové skupiny a instituce podporující činnost sociálního zemědělství. V další části jsou popsány možnosti certifikace, značení a kontrola produktů sociálního zemědělství, ale i ekologického zemědělství. Ke konci teoretické části je zmíněna produkce ekologického a sociálního zemědělství. Hlavním cílem práce je zaměření na možnosti certifikace, značení a kontroly v rámci sociálního zemědělství v České republice, které je založené na dotazníkovém šetření a přímých rozhovorech.

Klíčová slova: sociální zemědělství, multifunkční zemědělství, green care, sociální farma, certifikace, značení a kontrola produkce

Abstract

In the literature review of this diploma thesis, the reader will first learn about the history of Czech agriculture. Subsequently, they will get acquainted with the concept of social agriculture, its historical development and function in the Czech Republic and in selected European countries. The text also describes the structure of social farming farms, target groups and institutions supporting the activities of social agriculture. The next part describes the possibilities of certification, labelling and control of products of social agriculture, as well as organic farming. At the end of the theoretical part, the production of eco-logical and social agriculture is mentioned. The main objective of the thesis is to focus on the possibilities of certification, labelling and control within social agriculture in the Czech Republic, which is based on a questionnaire survey and direct interviews.

Keywords: social farming, multifunctional agriculture, green care, social farm, certification, labelling and control of production

Poděkování

Mé poděkování patří především doc. Ing. Janu Moudrému, Ph.D., za jeho cenné rady, připomínky a odbornou pomoc při psaní této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří se účastnili výzkumné části této diplomové práce.

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Literární přehled	8
2.1	Historie českého zemědělství	8
2.2	Sociální zemědělství	11
2.2.1	Historie sociálního zemědělství.....	11
2.2.2	Multifunkční zemědělství	12
2.2.3	Green Care	13
2.2.4	Koncept sociální zemědělství.....	14
2.2.5	Definice.....	16
2.2.6	Sociální farma	17
2.2.7	Přínosy pro klienty.....	18
2.2.8	Přínosy pro zemědělství a venkov	18
2.2.9	Sociální zemědělství v Evropě	19
2.2.10	Sociální zemědělství v České republice.....	23
2.3	Struktura farem sociálního zemědělství.....	25
2.3.1	Provozovatelé sociálních farem.....	25
2.3.2	Cílové skupiny.....	26
2.3.3	Instituce podporující činnost sociálního zemědělství	27
2.3.4	Vymezení cílů a hlavní činnosti	28
2.4	Značení, kontrola a certifikace	29
2.4.1	Značení, kontrola a certifikace v ekologickém zemědělství	29
2.4.2	Značení, kontrola a certifikace v sociálním zemědělství	32
2.5	Produkce ekologického a sociálního zemědělství	32
2.5.1	Produkce ekologického zemědělství	32
2.5.2	Produkce sociálního zemědělství	33

3	Cíle práce	34
3.1	Výzkumné otázky	34
4	Metodický postup	35
5	Výsledky a diskuse	42
5.1	První část dotazníku.....	42
5.2	Druhá část dotazníku	43
5.3	Třetí část dotazníku.....	58
	Závěr	75
	Seznam použité literatury	76
	Seznam obrázků.....	83
	Seznam tabulek	86
	Seznam příloh.....	87

1 Úvod

Z historického pohledu zemědělství vždy plnilo roli sociální. Práci tu nacházeli lidé s různými potřebami a probíhal zde kulturní i sociální život. Po 2. světové válce byly lidé se speciálními potřebami přesouváni do různých zařízení a v zemědělství začala intenzifikace.

Sociální zemědělství propojuje dva směry, zemědělství a sociální činnost. Vznik těchto subjektů probíhá např. připojením sociální složky k už činnému subjektu v zemědělství. Sociální zemědělství si klade za cíl sociální integraci na venkově, zlepšení kvality života klientů, rozvoj venkovských komunit a rozvoj neprodukční složky zemědělství. Dále svými aktivitami začleňují osoby vyloučené ze společnosti (zdravotně nebo společensky) nebo osoby znevýhodněné na trhu práce. Sociální zemědělství slouží jako podpora duševního zdraví, fyzického zdraví nebo může sloužit jako forma terapie.

Aktivity farem sociálního zemědělství jsou produkční tak i mimoprodukční. Mezi produkční se řadí rostlinná výroba, ale i živočišná většinou doprovázená chovem drobného zvířectva. Mimoprodukční aktivity jsou ochrana krajiny, rozvoj venkova, ale i integrace cílových skupin do společnosti. V České republice jsou hlavními aktéry sociálního zemědělství neziskové organizace a poskytovatelé sociálních služeb.

Už v minulosti bylo prokázáno, že sociální zemědělství má blahodárny vliv na uživatele a zároveň může pomoci k zajištění rozvoje a stability farmy. V tomto procesu by mohlo pomoci zavedení řádného značení, certifikace a kontrola produktů, která by zajistila kvalitu produktu a jeho důvěryhodnost u spotřebitelů.

Bohužel v rámci sociálního zemědělství prozatím neexistuje žádný právní rámec pro značení, certifikaci a kontrolu sociálních produktů. Na tomto základě byl v této diplomové práci vypracován dotazník, který zhodnotí vnímání a možnosti značení, certifikace a kontroly produktů sociálního zemědělství.

2 Literární přehled

2.1 Historie českého zemědělství

Zemědělství před rokem 1918

České země byly už za Rakouska – Uherska silným průmyslovým a zemědělským regionem, ve kterém byla koncentrace a mechanizace zemědělské výroby nejvyšší v celé říši. České země zabíraly čtvrtinu veškeré zemědělské půdy v rakouské polovině Rakouska – Uherska a produkovaly více než dvě třetiny veškeré pšenice, téměř polovinu žita, více než polovinu veškerého ječmene, jednu třetinu úrody brambor a tři čtvrtiny cukrové řepy (Kubačák, 1995). Zemědělskou výrobu snížila téměř o 40 % až 1. světová válka (Beranová a Kubačák, 2010).

Zemědělství mezi lety 1919-1938

Do počátku tohoto období dominovaly v českém zemědělství malé farmy do 20 Ha, což bylo 64 % a farem větších než 50 Ha bylo pouze 1 % (Siríček, 2007). Tento trend změnil zákon o pozemkové reformě, kdy byla všechna půda šlechty a velkostatkářů nad 150 Ha a ostatní půda nad 250 Ha zabavena a rozdělena mezi zemědělce (Kubačák, 1995). Zákon o pozemkové reformě měl zvýšit efektivitu zemědělské výroby, posílení ekonomické soběstačnosti republiky a převedení půdy německé šlechty do rukou českého národa (Beranová a Kubačák, 2010). I když bilance pozemkové reformy dopadla jinak, než jak byla původně zamýšlena a mezi obyvatelstvo bylo rozděleno pouze 48,8 % půdy, došlo k oslabení moci bývalých feudálních velkostatků (Majerová et al., 2008). V této době se české zemědělství začalo věnovat produkci plodin, které byly náročné na energii a životní prostředí (cukrová řepa, chmel, ječmen) (Grešlová, 2013). Prudký nárůst produkce v reakci na klesající ceny způsobil začátek hospodářské krize (Kubačák, 1995).

Zemědělství během 2. světové války (1939-1945)

Vstup nacistů do pohraničí českých zemí, kdy se včleňovalo německé obyvatelstvo do měst a vesnic se měnil i systém českého hospodaření na velkoněmecký hospodářský systém. Nacisté vyhnali tisíce majitelů zemědělských objektů a zabavovaly jejich veškerý majetek a půdu (Jech, 2008). Byla ochromena doprava a došlo k poklesu výroby v průmyslu i zemědělství a poté k jejich systematickému rabování (Kubáček, 1995).

Zemědělství mezi lety 1945-1989

Po druhé světové válce bylo z pohraničí vyhnáno 2-3 miliónů německých obyvatel, což mělo za následek ztrátu velkého množství zemědělské půdy. Tato půda byly následně přeměněna na lesy (Mather, 1992). Také došlo k výraznému nárůstu trvalých travních porostů (Grešlová, 2013).

V těchto letech probíhala násilná kolektivizace soukromé zemědělské půdy, která přešla do vlastnictví státu, a to včetně všech statků a majetku. Malá hospodářství byla znárodněna a přeměněna na asi 150 státních statků, které obdělávaly průměrně 7000 Ha zemědělské půdy a na družstva, která hospodařila přibližně na 420 Ha půdy (Kubačák, 1995). Tyto praktiky vedly k zániku tradičního zemědělství (Beranová a Kubačák, 2010) a vzniku zemědělství, kde docházelo k scelování pozemků, rozorávání mezi a dalším rekultivacím, které měnily stabilizační prvky krajiny (Moldan et al., 1990).

Znárodnění a industrializace také vedla k extrémnímu využívání přírodních zdrojů s negativními dopady na životní prostředí, jako je např. destrukce přírodních stanovišť, odvodňování mokřadů, erozi půdy a snižování biodiverzity.

Mezi hlavní trendy patřil pokles počtu zemědělských dělníků, snížení poměru orné půdy k pastvinám, nárůst používání mechanizace a umělých hnojiv, zvyšovala se produkce, a hlavně koncentrace zemědělské výroby do velkých komplexů na orné půdě. Během dvaceti let po válce byla zcela ukončena práce zvířat a lidská práce byla mezi lety 1945-1989 snížena na polovinu (Grešlová, 2013).

S nárůstem používané mechanizace také narůstala spotřeba fosilních paliv a externí spotřeba energie, která se například používala k výrobě průmyslových hnojiv. Využití fosilních paliv bylo roku 1980 pětkrát až šestkrát vyšší než v roce 1960.

V tomto období se zvýšila zemědělská produkce na dvojnásobek. Tento trend vedl ke 13tinásobnému zvýšení používání umělých hnojiv. Zemědělská výroba se stala koncentrovanější a intenzivnější. Rostla produkce biomasy, která se zvýšila 1,7krát a s rostoucí životní úrovní obyvatelstva rostla i živočišná výroba (Grešlová, 2013).

Zemědělská družstva se nadále spojovala ve větší celky (Beranová a Kubačák, 2010), ale většina z nich byla nerentabilní a po pádu komunismu se rozpadla (Balcerová et al., 2017).

Zemědělství po roce 1989

Po sametové revoluci nastal propad zemědělské výroby, které způsobily nové politické a ekonomické podmínky, zejména pokles dotací. Také se půda zabavená po roce 1948

vracela v restitucích původním majitelům. Snižuje se energetická náročnost zemědělské výroby vlivem poklesu používání umělých hnojiv a nedostatkem dotací. Úrodné půdy vlivem otevřené konkurence ze světových trhů, směřují k intenzivnějšímu využívání a méně úrodné půdy se přeměňují na trvalé travní porosty nebo lesy (Bičík a Jančák, 2005). České zemědělství prošlo významnými transformačními změnami a nejdůležitější byla transformace z produktivního na postproduktivní zemědělství (Věžník et al., 2013), které jsou podmíněny technologickým pokrokem, sociálním rozvojem a přesunem velké části výroby do rozvojových zemí. Tyto změny mohou ovlivňovat např. globalizace, globální změna klimatu, přeměna socialistického systému na kapitalistický. Organizační struktura zemědělství však zůstává nezměněna (Šťastná et al., 2022). Podle Doucha a Divila (2008) můžeme transformaci českého zemědělství rozdělit do pěti etap:

- šoková terapie (1990-1991)
- liberální fáze (1992-1993)
- restrukturalizace (1995-1997)
- pre-SZP (Společná zemědělská politika) (1998-2003)
- realizace SZP (2004-2005).

V současné době je obhospodařováno celkem 92,5 % zemědělské půdy zemědělskými podniky nad 50 Ha a největší vliv na vývoj českého zemědělství má Společná zemědělská politika Evropské Unie (EU). V rámci Programu rozvoje venkova bylo do českých farem investováno přibližně 70 % veškeré investiční podpory pro zemědělské podniky (Doucha et al., 2017).

Společná zemědělská politika (SZP), známá jako CAP – *Common Agricultural Policy* je nejstarší politikou Evropského společenství. Římská smlouva z roku 1957 stanovila pro zemědělství několik zásadních cílů. V České republice (ČR) došlo k převzetí podmínek SZP po vstupu ČR do EU v květnu 2004 (www.eagri.cz).

2.2 Sociální zemědělství

2.2.1 Historie sociálního zemědělství

Zemědělství je důležitou součástí veškeré civilizace. Je producentem potravinářských a živočišných komodit, na kterých závisí lidský život. Podle místních půdních a klimatických podmínek se zemědělec zaměřuje na rostlinnou nebo živočišnou výrobu a jeho předpokladem úspěchu je kladný vztah k půdě a přírodě (Hudcová et al., 2019).

Z pohledu historického vždy plnilo zemědělství roli sociální, vytvářelo pracovní místa pro hůře uplatňované osoby na trhu práce (Moudrý et al., 2015). Pobyt a práce v přírodě přispívali ke zdraví a duševní pohodě. Budovaly se zahrady a parky při sanatoriích a špitálech, které měly na pacienty blahodárné účinky. Budovaly se kláštery pro znevýhodněné osoby, které tu nacházeli potřebnou péči. Za účelem zlepšení jejich psychického stavu byly využívány zahrady a sady v okolí, kde se mohly různým způsobem realizovat (Chovanec et al., 2015).

První psané zmínky o kladných účincích přírody na lidské zdraví napsal Hippokrates. A i první nemocnice ve starověkém Řecku využívali prostředí zahrady jako součást předepsané terapie (Gallis, 2013).

Sociální zemědělství vychází z tradičních venkovských svépomocných praktik, které byly ve venkovských oblastech dobře zavedeny před modernizací zemědělství. Obyvatelé vesnic se osobně znali a vzájemně si pomáhali (Šťastná et al., 2022).

Intenzifikace a ekonomické zefektivňování výroby ve dvacátém století, ale mělo za následek úbytek pracovních míst v zemědělství a odchod obyvatel z venkova (Moudrý et al., 2015). Do té doby byly na zemědělském statku zaměstnávány téměř všechny společenské skupiny žijící na venkově a našlo se pracovní uplatnění téměř pro kohokoli. Na statku se také odehrával sociální i kulturní život (Chovanec et al., 2015).

Po druhé světové válce vedla industrializace zemědělství ke změně tradiční farmy na farmu vysoko-produkční schopnou konkurence (Bowler, 1996). Důsledkem bylo vytěsňování osob se specifickými potřebami do státěm zřizovaných zařízení, kde byly uzavřeny před společností (Chovanec et al., 2015).

Změna nastala v 80. letech 20. století, kdy venkovské oblasti začali procházet strukturálními změnami (Bowler, 1985) a začali se vyvíjet projekty spojující zemědělskou aktivitu s životy sociálních skupin vyloučených ze společnosti (Hassink a Van Dijk, 2006). Např. v Německu se sociální zemědělství začalo rozvíjet už počátkem 19.

století, ale globalizací trhu bylo utlumené. V Itálii se sociální zemědělství začalo rozvíjet po uzavření psychiatrických zařízení. Poté nastává rozvoj i v dalších evropských státech, ve kterých je na vysoké úrovni (Velká Británie, Finsko, Norsko).

Vzhledem k historii českého zemědělství, kdy se před rokem 1989 vyvlastňovala půda, zanikaly soukromé farmy a vznikala velká státní zemědělská družstva, je koncept sociálního zemědělství v Česku na svém počátku. Čeští zemědělci, ale čerpají informace z mezinárodních projektů, zahraničních zkušeností, a začínají je uplatňovat v našich podmínkách (Chovanec et al., 2015).

V posledních 10. letech se sociální zemědělství v České republice dynamicky rozvíjí a vznikají fungující provozy, kde jsou vytvářeny potřebné podmínky a prostředí pro různé osoby cílových skupin. Praxe v České republice do značné míry vychází z mezinárodní praxe, především z Evropy. V těchto zařízeních tyto osoby nachází zaměstnání nebo se zapojují do různých ergoterapeutických programů (Chovanec et al., 2022)

2.2.2 Multifunkční zemědělství

Minulé století přineslo intenzifikaci zemědělství, která byla velmi energeticky náročná. Nahradilo pracovníky zemědělskými stroji a mělo vysoké ekonomické a rozsáhlé environmentální dopady (Moudrý et al., 2015). A jak už bylo řečeno, změna nastala v 80. letech 20. století (Bowler, 1985), v té době se změnil přístup mnohých zemědělců, kteří směřují své aktivity k principům tzv. trvale udržitelného rozvoje. Tento princip umožňuje zachovat možnosti základních životních potřeb současným i budoucím generacím, a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a přirozené funkce ekosystémů (Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí).

Produkce potravin není primární činností multifunkčního zemědělství, ale spadají sem i mimoprodukční činnosti. Např. zájem o dopady zemědělství na životní prostředí, zdraví obyvatel, péče o krajinu. Mezi další mimoprodukční činnosti řadíme ochranu biodiverzity, obnovu udržitelných zdrojů, ochranu zemědělské půdy, rozvoj rekreačního potenciálu, udržení a rozvoj lokálních tradic a venkovské sídelní struktury. Poprvé se o multifunkčním zemědělství hovořilo na Konferenci OSN o rozvoji a životním prostředí v brazilském Rio de Janieru v roce 1992 (Vries, 2000).

Snahou multifunkčního zemědělství je tedy se vyvarovat negativním dopadům zemědělské činnosti na životní prostředí. Podporuje přirozenou úrodnost půdy zachováním jejích fyzikálních, chemických a biologických vlastností, zatravňováním svažitých pozemků a pěstováním vhodných plodin zařazených do osevních postupů tak, aby

bránily degradaci půd (Středová, 2006). Nejčastěji se multifunkční zemědělství praktikuje v horských a podhorských oblastech spolu s dalšími alternativními praktikami (Hrabák a Konečný, 2017).

2.2.3 Green Care

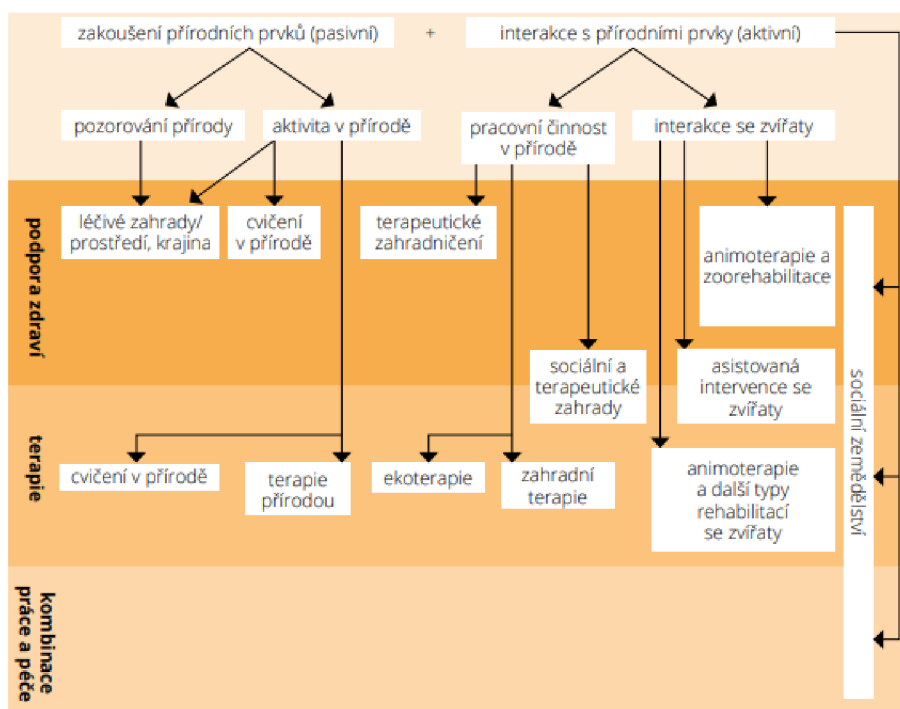
V Evropě se nejčastěji pro označení sociální zemědělství používá termín Green Care (Leck et al., 2014) a k rozvoji tohoto zemědělství napomohla tzv. Zelená revoluce, která proběhla ve 20. století (Armesto, 2005). Doslovným překladem tohoto pojmu je „zelená péče“ nebo také „zelená léčba“. Green Care pracuje na vzájemném propojení člověka s přírodou, které vede k pozitivním účinkům na lidský život. Mohou to být terapeutické, vzdělávací, pedagogické, relaxační, sociálně inkluzivní a pracovní činnosti (Chovanec et al., 2016).

Dle Steininger (2016) představuje Green Care všechny aktivity v souvislosti s prvky živé, ale také neživé přírody, díky kterým lze dosáhnout psychického, fyzického a sociálního či pedagogického zlepšení u vybraných cílových skupin lidí. Všechny pozitivní či stimulační prvky, které jsou zde zahrnuty mají zvýšit nebo alespoň zachovat blahobyt, zdraví a úroveň kvality života lidí.

Green Care zachovává tradice zemědělské výroby, zaměřené na produkci tradičních komodit, které mají v každém kraji svá specifika (Šťastná et al., 2022). Dle Sempika et al. (2016) spadají do toho konceptu také zooterapie či zoorehabilitace, cvičení v přírodě pro terapeutické účely, ekoterapie apod.

Dle Elings (2011) je Green Care zastřešující pojem pro činnosti, které souvisejí s podporou zdraví nebo intervencemi v oblasti péče o přírodní prostředí. Může se jednat o nabídku péče o lidi, kteří se např. léčí ze závislosti, zahrnuje však také zážitkovou terapii nebo podpůrné procházky pro lidi trpící depresemi. Nižší uvedené schéma (Obrazek č. 1) ukazuje, že se nejedná jen o formu péče či denní aktivity, ale je to i forma intervence, která může přispět k podpoře zdraví, jako terapie nebo pracovní rehabilitace (Elings, 2011).

Obrázek č. 1 Schéma aktivit Green Care

(Zdroj: Haubenhofner et al., 2010)

2.2.4 Koncept sociální zemědělství

Sociální zemědělství (SZ) je inovativní přístup spojující dva koncepty, a to multifunkční zemědělství a sociální služby či zdravotní péči na místní úrovni. Přispívá svojí zemědělskou produkcí k blahobytu a sociální integraci osob se specifickými potřebami (Willems, 2012). Dle Tulla et al. (2014) lze sociální zemědělství definovat jako proces integrace skupin, které jsou ohroženy sociálním vyloučením ze společnosti, prostřednictvím účasti na zemědělských aktivitách a zpracování potravin.

Koncept současného sociálního zemědělství (Obrázek č 2) se do České republiky dostal na základě projektu MULTIFUNCTIONAL AGRICULTURE IN EUROPE (MAIE), kterého se ČR v letech 2012-2014 účastnila. Poté v ČR vznikla pracovní komise sociálního zemědělství ze zástupců Ministerstva zemědělství, Ministerstva práce a sociálních věcí, zástupců akademického, ziskového i neziskového sektoru (Moudrý et al., nedatováno).

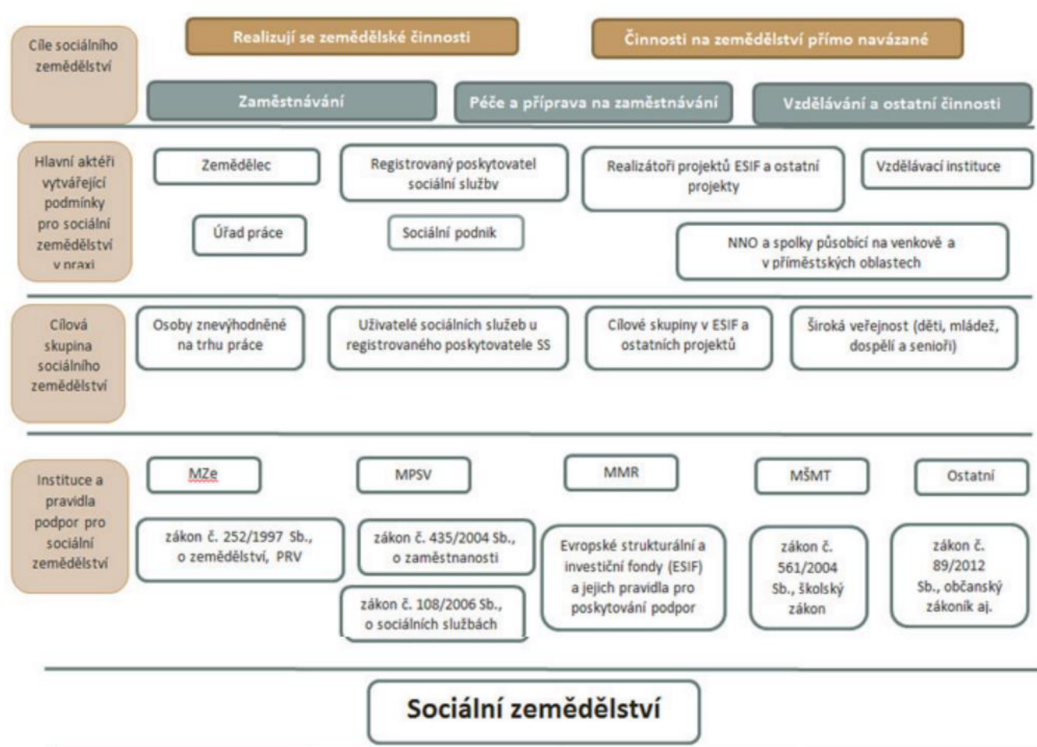
Podle Laville (2015) dává sociální zemědělství přednost sociálnímu a environmentálnímu blahu před neustálým růstem a peněžním ziskem. A jelikož je jeho činnost velmi různorodá, vždy musí obsahovat tyto dva prvky:

- a) musí mít úzkou vazbu na zemědělskou činnost nebo zemědělský podnik a

b) musí být zaměřena na osoby s dočasně nebo trvale specifickými potřebami (Chovanec et al., 2015).

Bohužel na úrovni Unie ani na úrovni členských států neexistuje právní rámec pro vymezení sociálního zemědělství, což má za následek nedostatek koordinace mezi jednotlivými politikami a dotýčnými institucemi. Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) se domnívá, že je rovněž důležité vytvořit síť sociálního zemědělství s cílem sdílet získané poznatky, vyměňovat si zkušenosti a zvyšovat povědomí. Je také třeba věnovat mimořádnou pozornost odborné přípravě subjektů, a to jak poskytovatelů služeb, tak osob se specifickými potřebami, jež jsou příjemci těchto služeb za účelem zajištění vysoké úrovně kvality a odbornosti činností (Willems, 2012).

Obrázek č. 2 Schéma sociálního zemědělství

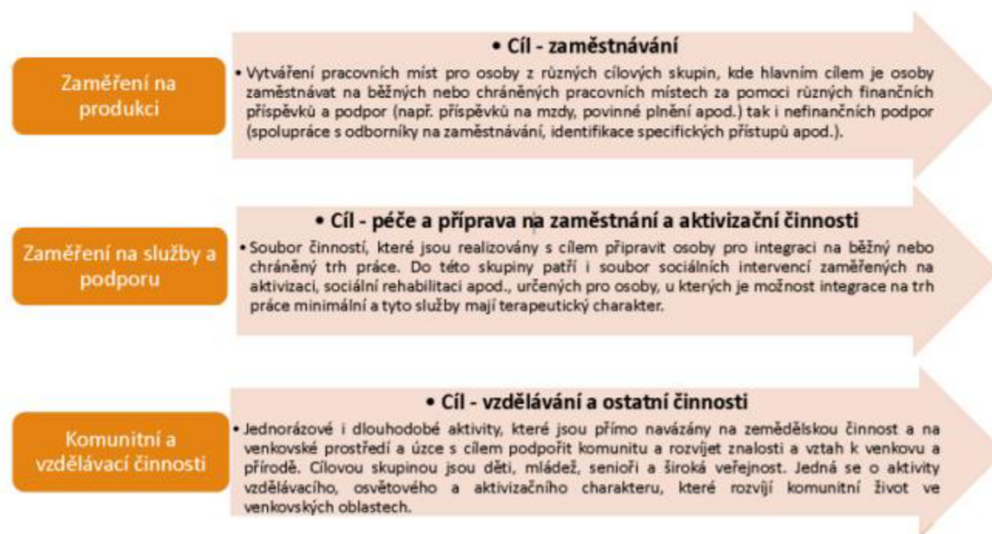

(Zdroj: Chovanec et al., 2015)

Dle Di Iacovo a O' Connor (2009) se sociální zemědělství představuje také v podobě terapie nebo rehabilitace pro znevýhodněné osoby, které otvírají stále nové možnosti uzdravování a péče o znevýhodněné osoby, ale také se zaslouží o další rozvoj zemědělství. Dle Hudcové et al. (2018) by nástroji sociálního zemědělství (Obrázek č. 3) měla být kromě zemědělské produkce také tvorba, nabídka služeb či vzdělávacích aktivit, volných pracovních míst a také podpora osob se specifickými potřebami, kterým

by měla být poskytována pomoc v podobě různých terapií s využitím zemědělských zdrojů v dané lokalitě.

Obrázek č. 3 *Nástroje sociálního zemědělství*

(Zdroj: Hudcová et al., 2018)

2.2.5 Definice

Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) stanovil definici pro sociální zemědělství takto: *Sociální zemědělství je definováno jako souhrn činností využívajících zemědělské zdroje, rostlinné i živočišné, za účelem tvorby adekvátního prostředí pro různě zdravotně nebo sociálně znevýhodněné osoby a širokou veřejnost s cílem poskytovat jim možnost pracovního uplatnění, napomáhat jejich integraci do společnosti nebo prostřednictvím vzdělávání a volnočasových aktivit přispívat k jejich vztahu k venkovu a přírodě. V tomto smyslu se jedná o to, aby byly v rámci zemědělského podniku nebo zemědělských činností vytvořeny podmínky, jež umožní zapojení osob se specifickými potřebami do běžných zemědělských činností s cílem zajistit jejich rozvoj a podporu a zlepšit jejich blahobyt* (Obrázek č. 2) (stanovisko EHSV, 2012).

Pracovní komise České republiky vydala definici v roce 2015, která vycházela ze stanoviska EHSV z roku 2012: „sociální zemědělství je souhrn činností využívajících zemědělské zdroje, rostlinné i živočišné, za účelem tvorby adekvátního prostředí pro různě zdravotně nebo sociálně znevýhodněné osoby a širokou veřejnost s cílem poskytovat jim možnost pracovního uplatnění, napomáhat jejich integraci do společnosti nebo prostřednictvím vzdělávání a volnočasových aktivit přispívat k jejich vztahu k venkovu a přírodě“ (Hudcová et al., 2019).

Sociální zemědělství lze také definovat jako využití konvenčních farem a zemědělské krajiny pro podporu fyzické a duševní pohody lidí (Hine et.al., 2008) nabízející významné výhody klientům v oblasti zdraví, sociální, pracovní a vzdělávací oblasti prostřednictvím zemědělské činnosti (Sempik et al., 2010).

2.2.6 Sociální farma

Sociální farmy spojují (v naprosté většině ekologickou) zemědělskou produkci s příležitostmi především pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním. Příležitostmi v podobě pracovního uplatnění, využívání sociálních služeb, vzdělávacích aktivit, ale i terapií (<https://www.sofarm.cz>).

Dle Hassink (2002), který ve své studii popisuje tzv. chráněné farmy nebo také sociální farmy lze uvést, že *„chráněné farmy poskytují konkrétní příklad inovace v souvislosti se zdravotní péčí, rehabilitací a integrací klientů do společnosti nabízením smysluplné práce, která vede k nezávislosti a zlepšení sociálního statusu.*

Sociální farmu můžeme také charakterizovat jako jedinečné zařízení a zázemí sociálního zemědělství, kde dochází ke kombinaci několika důležitých prvků (Elings a Marjolein, 2021) (obrázek 4).

Dle Di Iocovo a O'Connor (2009) sociální farma zahrnuje ty činnosti, které využívají zemědělské zdroje k podpoře zdraví a vytváření terapeutických, rehabilitačních, inkluzivních, vzdělávacích a školicích aktivit a služeb a pracovního zařazení, zejména ve venkovských a příměstských oblastech.

Většina sociálních farem byla původně klasickým zemědělským podnikem, který se transformoval na sociální farmu. Nebo se jednalo o farmu, která začala jako zahradnický projekt v rámci pečovatelské instituce. Např. v Nizozemí se setkáváme s farmami, které se postupně přeměnily v plnohodnotné certifikované zdravotnické instituce. Na sociální farmě může pracovat různý počet zaměstnanců (klientů). Na některých farmách mohou pracovat jen dva klienti na jiných třeba čtyřicet, kteří se denně zapojují do nejrůznějších činností. Přichází na farmu za denní aktivitou, na chráněné pracovní místo, terapii nebo zde trvale žijí (Elings, 2011).

Sociální farma poskytuje klientům účast na normální práci (Hassink, 2009) v prostředí, které není pro ně tolik stigmatizující a kde jsou důležité dovednosti a možnosti namísto bariér účastníků (Elings, 2011).

2.2.7 Přínosy pro klienty

Osobní postoj zemědělce ke krajině, který svou prací tvaruje v souladu s poznáváním zákonitostí přírody tak vyprodukuje přátelské prostředí pro práci a podporu osob se speciálními potřebami (Hudcová et al., 2019).

Pro rodiny a školy mohou sociální farmy organizovat environmentální a potravinářské vzdělávací aktivity, poskytovat venkovské sociální bydlení a také různé formy ekologické a zážitkové turistiky pro ty co hledají alternativní životní styly (Wilson, 2007).

Sociální zemědělství vyprodukuje nová pracovní místa na venkově pro osoby znevýhodněné na trhu práce, začleňuje je do společnosti a vzdělávacími a volnočasovými aktivitami podporuje jejich vztah k venkovu a přírodě. Pozitivním přínosem pro klienty je různorodá pracovní činnost, která napomáhá k vytváření závazků a odpovědnosti za pracovní úkoly spojené s denním a sezónním rytmem farmy. Sociální služby, např. sociální a pracovní rehabilitace, jsou prostřednictvím, zemědělských činností dostupnější (Chovanec et al., 2015).

Spojení zemědělství se zdravotnickým odvětvím nabízí klientům denní péči, asistovaná pracoviště nebo rezidenční místa pro klienty (Elings a Hassink, 2008) z různých cílových skupin zacílené na konkrétní potřeby osob (Chovanec et al., 2015).

Zemědělská práce a kontakt s přírodou pomáhají prolomit izolační zeď postiženým lidem. Některé studie naznačují, že čas strávený na farmách má spoustu pozitivních přínosů (Torquati et al., 2019), např. zlepšení fyzické, duševní a sociální pohody. Příklady sociálních přínosů zahrnují nezávislost, vytváření pracovních návyků, rozvoj osobní odpovědnosti a sociálních dovedností (Hine et al., 2008).

Hlášené přínosy plynoucí ze zapojení do sociálního zemědělství, zdokumentované v průběhu historie praxe sociálního zemědělství, jsou četné a rozmanité, s pozitivními dopady na farmáře a klienty, jakož i na komunitu jako celek (Kinsella et al., 2014).

2.2.8 Přínosy pro zemědělství a venkov

Venkovské oblasti pokrývají 52 % území Evropské unie a obývá je kolem 23 % populace, a přitom v posledních letech čelí mnoho krajinným změnám. Proto je zapotřebí nových inovativních přístupů, jako je např. sociální zemědělství, které dokáže udržet venkovské a příměstské oblasti životaschopné. Dokáže poskytnout blahodárné, kulturní a ekosystémové služby venkovským a městským obyvatelům (García-Llorente et al., 2016).

Kombinace zemědělské výroby a sociálních služeb mohou přispět k reaktivaci hospodářských a sociálních vztahů v regionech se zaostalým rozvojem (Elsen a Fazzi, 2021).

Zemědělec a jeho činnosti jsou naprosto klíčové pro zdravý venkovský život. Podílí se především na výrobě a zpracování potravin, energetických surovin, vláknin a krmiv, životním prostředí, hospodaření s vodou v krajině, biodiverzitě, krajinném rázu, historickém i kulturním dědictvím venkova, zaměstnanosti atd. Tyto činnosti činí zemědělce spoluzodpovědným za ovlivňování venkovského prostředí. Právě zodpovědnost je hnacím motorem pro sociální zemědělství (Konvalina et al., 2007).

2.2.9 Sociální zemědělství v Evropě

V Evropě můžeme pozorovat různé kategorie, v severní a střední Evropě stát stanovuje směrnice a postupy pro sociální zemědělství a podporuje vytváření institucí formou veřejných dotací. V jižní části Evropy stát zaujímá subsidiární pozici a vytvářené instituce spadají do neziskového sektoru. Výjimkou je Itálie, která má pro sociální zemědělství od roku 2015 vlastní zákon (Guirado et al., 2014). V Itálii začala vznikat po uzavření psychiatrických ústavů kolem roku 1980 sociální družstva, za účelem pomoci znevýhodněným osobám. Ve Slovinsku vznikalo sociální zemědělství koncem 90. let 20. století za motivace propojení sociální oblasti a zemědělství. Ve Francii v 19. století vznikaly tzv. sdílené zahrady, které měly zlepšit životní podmínky dělnické třídy. První sociální instituce v Německu vznikali již koncem 19. století, ale po roce 1960 byla většina institucí přebudovaná na tzv. chráněné dílny a jiné se uzavřely. Zvrat nastal kolem 80. a 90. let 20. století, kdy byli některé instituce znovu otevřeny v důsledku zvýšení zájmu o pomoc znevýhodněným osobám a také zájem o životní prostředí a zdravé produkty (Di Iacovo a O'Connor, 2009).

V Evropě je nejvíce sociální zemědělství rozšířené na švýcarských rodinných farmách. Mezi nabízené služby řadíme např. asistované bydlení a práce pod dohledem na farmě pro osoby se zdravotním postižením, umístění dětí z obtížných sociálních podmínek a péče o seniory (Wydler a Picard, 2010).

Na podporu rozvoje sociálního zemědělství proběhlo několik mezinárodních projektů. Např. projekt Multifunctional Agriculture in Europe, který proběhl v letech 2011-2014 za účelem rozšíření povědomí o sociálním zemědělství. Dalším projektem, jehož cílem bylo posunout rozvoj sociálního zemědělství v Maďarsku byl Revitalist v letech 2017-2020 (Hudcová et al., 2019). Tříletý projekt Social Farming in Higher Education probíhající v letech 2017-2020 měl přispět k rozvoji sociálního zemědělství

v Evropě. Jeho cílem bylo vytvořit materiály pro vzdělání v oblasti zemědělství, sociálních služeb – tedy o konceptu sociálního zemědělství. Projektu se účastnily organizace z České republiky, Německa Rakouska, Norska a Maďarska (Social Farming in Higher Education, nedatováno). Každá země používá jiný termín pro označení sociálního zemědělství (www.landbouwzorg.nl/).

Nizozemsko

Multifunkční zemědělství v Nizozemsku propojilo dvě oblasti, zemědělství a zdravotnictví za vzniku tzv. pečovatelského zemědělství.

V předindustriální společnosti byli zemědělství a zdravotnictví úzce spjaty s místními a malými komunitami, ale tyto dva sektory se oddělily se vznikem moderní společnosti. Od roku 1990 se zemědělský sektor stále více zapojuje do poskytování zdravotní péče a sociálních služeb různým skupinám pacientů. Zdravotníci a organizace začali oslovovat zemědělce, aby nabídli všechny druhy služeb lidem s duševním onemocněním, mentálním postižením, starším osobám, dětem, drogově závislým a dlouhodobě nemocným osobám (Hassink et al.,2021).

Pečovatelské zemědělství je nejvíc rostoucím odvětvím multifunkčního zemědělství. V roce 2005 využilo pečovatelských farem téměř 10 000 klientů, z nichž 8000 využilo farmy s neústavní péčí (Hassink et al., 2007). Počet pečovatelských zemědělských podniků v Nizozemsku rychle vzrostl ze 75. v roce 1998 na více než 1000 v roce 2009 (www.landbouwzorg.nl/). Pečovatelské zemědělství se zaměřuje zejména na duševní a fyzické zdraví prostřednictvím rutinních zemědělských činností na farmě nebo ve venkovské krajině (Hassink et al.,2021).

V Nizozemsku existuje zákon, který stanovuje kvalitu zdravotnických zařízení a farmáři spojení se sociálním zemědělstvím jsou povinni ho dodržovat. Funguje tu také Federace sociálních farem (Federative Landbouw en Zorg), která má na starosti kontrolu kvalitu nabízené péče a registraci těchto farem (Federace sociálního zemědělství v Nizozemsku, nedatováno).

V říjnu 2022 zahájila Federace zemědělství a péče Akademii zemědělství a péče. Akademie je platforma, která obsahuje národní vzdělávací nabídku zaměřenou na profesionály zemědělství a zdravotnictví. Na vytvoření akademie se podíleli farmáři z celé země, kteří znají pracovní situaci a jejich nabídka je dokonale přizpůsobena všem potřebám klientů (<https://www.zorgboeren.nl/>).

Německo

V Německu se užívá označení sociální zemědělství a je kombinací zemědělské výroby v nejširším slova smyslu se sociální a vzdělávací prací. V návaznosti na koncept Evropské pracovní skupiny Farming for Health a několik výzkumných projektů byla v roce 2009 v Německu založena tzv. „Německé pracovní sdružení pro sociální zemědělství“ (DASoL). DASoL se podílí na projektech sociálního zemědělství, výzkumu a dalším vzdělávání (www.soziale-landwirtschaft.de). Další organizace, která se podílí na rozvoji sociálního zemědělství, poskytuje informace o financování, možných sponzorech a podmínkách účasti je „Alma – zemědělství pro všechny lidi s postižením i bez“ (www.netzwerk-alma.de) a ASG – zemědělské společnosti, které pořádají semináře o zachování zemědělské výroby a udržitelného zemědělství a podpoře zaměstnanosti v jednotlivých spolkových zemích (www.asg-goe.de).

Ani v Německu neexistuje jednotný systém pro sociální zemědělství, který by vymezil jeho činnosti. Každá z 16. spolkových zemí si může zformulovat vlastní pravidla, podle nichž se sociální zemědělec řídí.

Organizace pomáhající znevýhodněným osobám se zde staly chráněné dílny, které vznikaly po roce 1960 a některé fungují dodnes (Di Iacovo a O'Connor, 2009). Největší nárůst počtu zemědělců sociálního zemědělství byl zaznamenán v Bavorsku. Sociální zemědělství má zde delší tradici a větší udržitelnost. V Bavorsku mohou také zemědělci začínající se sociálním zemědělstvím získat velkou podporu ve formě konzultací a podporu informační, která

stojí na šesti základních pilířích: 1. Federální ministerstvo výživy, zemědělství a lesnictví.

2. Pracovní skupina na Zemědělském institutu.

3. Regionální síť zainteresovaných subjektů a konzultační služby.

4. ASG-semináře na téma sociálního zemědělství

5. Sdružení Bavorska, Federální ministerstvo sociálních věcí, Ministerstvo Zdravotnictví, Federální vláda, podnikatelé v sociální sféře atd.

6. Podpora networkingu po celém Německu (Rose et al., 2016).

Norsko

V Norsku bylo sociální zemědělství uznáno jako potenciál sociální práce k zajištění živobytí zemědělských podniků. Byly vytvořeny projekty pro integraci dlouhodobě nezaměstnaných, pro pacienty s demencí a v oblasti vzdělávání (www.soziale-landwirtschaft.de). Byla zde založena kontrolní organizace pro sociální zemědělství „Mat

Mark“, která provádí kontroly kvality v celém zemědělském sektoru. Po splnění ekologických, zdravotních, bezpečnostních norem určité kvality vydává certifikace (Haugan et al., 2006). Dle dostupných informací je v Norsku kolem 400 certifikovaných farem, které tak mohou poskytovat služby spojené s konceptem sociálního zemědělství. Nejčastější cílovou skupinou jsou děti s různými specifickými potřebami, drogově závislí a lidé obecně znevýhodnění (Sudmann et al., 2017).

Itálie

Zde je sociální zemědělství podporováno především ekologickými sociálními družstvy (Di Iacovo et al., 2006) a např. věznice udržují své vlastní zahrady a farmy, na kterých v rámci terapie vězňů provozují zemědělské aktivity (www.soziale-landwirtschaft.de). V roce 2015 bylo v Itálii SZ definováno zákonem a jedenáct z dvaceti krajů upravuje sociální služby pomocí regionálních vyhlášek. Regiony jsou tedy zodpovědné za uznávání provozů sociálního zemědělství (Genova, 2020). Na pomoc rozvoje konceptu sociálního zemědělství a sdílení svých zkušeností byla v Itálii roku 2011 založena komunita zemědělců praktikující sociální zemědělství pod názvem Forum Nazionale Sociale. Členem Národního fóra je více jak 500 organizací, zemědělci, sociální pracovníci, sdružení, hostitelské komunity (Signoriello, 2016).

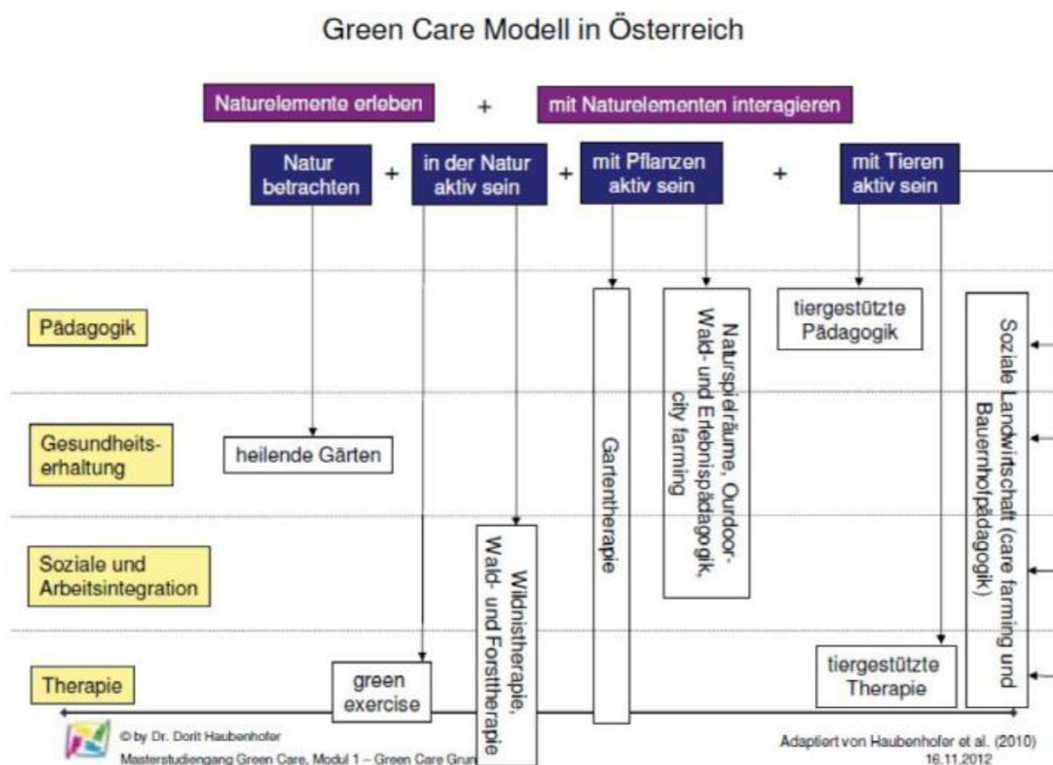
Sociální zemědělství v Itálii se v posledních letech těší rostoucí pozornosti. Koná se tu velké množství veřejných akcí, konference, semináře, workshopy, setkání apod., což naznačuje, že Italové považují sociální zemědělství za zajímavou a inovativní příležitost, která by mohla pomoci zemědělskému sektoru, sociální sféře a také obohatit celou společnost. Veškeré iniciativy Italové považují za projev osvědčené praxe a jsou vysoko hodnoceny jako efektivní. Stále častěji se objevují iniciativy založené na sdružení více partnerů jako jsou: farmy, zemědělské podniky, sociální družstva, poskytovatelé zdravotních a sociálních služeb, neziskové organizace, různá sdružení a v neposlední řadě jednotliví občané. Zvláště občané přispívají k rozvoji sociálního zemědělství ve směru větší integrace trhů s potravinami, kde vznikají krátké potravinové řetězce, sociální skupiny apod. v jejichž rámci občané při koupi potravin nacházejí způsob, jak kombinovat osobní potřeby s odpovědným postojem vůči výrobci (Senni, 2016).

Rakousko

V Rakousku je používán pojem Green Care, do které lze zahrnout veškeré aktivity v souvislosti s fyzickými, psychickými, pedagogickými nebo sociálními udržovacími nebo podpůrnými opatřeními, ve kterých je využíváno přírody, zvířat a rostlin. Mezi

známé příklady jsou řazené terapie s využitím zvířat nebo zahradní terapie. V Rakousku na podporu sociálního zemědělství vznikl „Projekt Green Care – kde se lidem daří“. Příslušné vzdělání poskytuje Vysoká škola pro zemědělskou pedagogiku a pedagogiku životního prostředí. Následující schéma znázorňuje model Green Care v Rakousku (Obrázek č. 4) (Steininger, 2019).

Obrázek č. 4 Schéma Green Care v Rakousku

(Zdroj: Haubenhöfer et al., 2010)

2.2.10 Sociální zemědělství v České republice

V posledních letech se v České republice vedle multifunkčního zemědělství, rozvíjí i zemědělství sociální, které svým inovativním způsobem zasahuje do sociální práce a zároveň do získaných dovedností a znalostí na venkovské úrovni (Hudcová et al., 2019). Lze tedy říci, že jde o propojení dvou stávajících konceptů a to „green care“ a multifunkčního zemědělství (Stanovisko EHSV, 2012).

Činnosti sociálního zemědělství jsou zaměřeny nejen na podporu znevýhodněných osob na trhu práce, ale zaměřují se také na terapii, rehabilitaci, vzdělávání. V podstatě není v České republice vymezena působnost sociálního zemědělství. A zemědělec, který se rozhodne působit i v sociální sféře si může vytvořit vlastní koncept sociálního zemědělství (Chovanec et al., 2015).

Projekt sociálního zemědělství využívá skrytý potenciál specifických podmínek dané oblasti vycházející z místních tradic a dovedností. Zvyšuje zájem o regionální produkty, sezónní potraviny, rozvíjí spolupráci mezi místními subjekty (např. farmář, obec, poskytovatel sociálních služeb) (Šťastná et al., 2022).

První náznak sociálního zemědělství v České republice byl zaznamenán v psychiatrické ústavu v Bohnicích, kde byl roku 1903 vybudován statek, na kterém mohly vybraní pacienti hospodařit (Hudcová et al., 2019). I přesto, že je koncept v sociálního zemědělství v ČR znám již několik let, je stále ve svých počátcích. Důvodem je hlavně poválečné období, kdy probíhalo vyvlastňování půdy a z rodinných hospodářství vznikaly velké statky či zemědělská družstva. Probíhala kolektivizace a intenzifikace zemědělské výroby (Chovanec et al., 2015).

Tak jako jiné státy Unie se i ČR účastnila projektu MAiE a na jeho základě vznikla Pracovní komise pro sociální zemědělství, zřízena Ministerstvem zemědělství (Hudcová et al., 2019). V sociálním zemědělství se v celé Evropě uplatňují tři rámce stylu a postupů:

1. rámec multifunkčního zemědělství
2. rámec veřejného zdraví
3. rámec sociálního začleňování a sociální práce.

V České republice jsou hlavními aktéry sociálního zemědělství neziskové organizace a poskytovatelé sociálních služeb, kteří pracují s konkrétními cílovými skupinami. Identifikováno bylo přibližně 25 organizací zabývajících se sociálním zemědělstvím, které nabízejí různé druhy služeb (integrační zaměstnání, sociální služby, vzdělávací aktivity) pro různé cílové skupiny (dlouhodobě nezaměstnané, trestané osoby, osoby závislé na drogách, osoby se zdravotním postižením apod.). Všechny organizace jsou financovány ze soukromých zdrojů nebo z dotační politiky ČR a jsou zaměřeny na místní rozvoj a sociální integraci osob ve venkovských oblastech (Chovanec, 2016).

Sociální zemědělství a jeho výuce se v České republice zabývá VOŠ Jabok v Praze, formou akreditovaného kurzu pro sociální pracovníky a pracovníky v sociálních službách. Je také součástí přednášek Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v rámci oborů Agroekologie, Trvale udržitelné systémy hospodaření v krajině a Agropodnikání (Moudrý, 2016).

2.3 Struktura farem sociálního zemědělství

Multifunkčnost sociálního zemědělství má schopnost podporovat širokou škálu intervencí ve prospěch rozvoje venkova (Knickel, 2000).

V České republice sociální farmy čerpají dotační podporu na činnosti v sociální, zemědělské, environmentální, vzdělávací nebo kulturní. Největší podpora sociálních farem, byla v roce 2007 až 2013, kdy byla vyplacena největší dotační podpora (Procházka et al., 2018). Při praxi sociálního zemědělství musí být vždy vykonávaná zemědělská činnost, pěstování rostlin a chov zvířat. Důležitý je také výběr cílové skupiny, pro kterou bude práce na farmě smysluplná a ve vyhovujícím prostředí.

Dále je nutné dodržování platných právních norem a pravidel při všech činnostech farmy a účelné využívání finančních podpor (Chovanec et al., 2015). Pro farmy je také důležitá spolupráce s příslušnou sociální organizací (Corbin a Strass, 1990), vytvoření odpovídajícího zázemí pro potřeby cílové skupiny (vymezení vhodné činnosti, pracovních podmínek, pracovních pomůcek a náradí) a stanovení předmětu spolupráce mezi zemědělcem a zaměstnancem (Chovanec et al., 2015).

2.3.1 Provozovatelé sociálních farem

Sociální zemědělství mohou provozovat různé organizace, instituce, fyzické nebo právnické osoby, které uplatňují postupy a pravidla sociálního zemědělství v praxi pro konkrétní osoby cílových skupin. Provozovatelem může být:

- **Zemědělec**, který podle §2e zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, provozuje zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost. Z pohledu sociálního zemědělství se jedná o osobu nebo podnik, který umožňuje různým zdravotně a sociálně znevýhodněným osobám spolupodílet se na běžných činnostech farmy.
- **Registrovaný poskytovatel sociálních služeb**, právnická nebo fyzická osoba s oprávněním k činnosti dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Poskytovatel je nositelem odborných znalostí a kompetencí spojených s danou cílovou skupinou, pro které služby poskytuje.
- **Sociální pracovník vykonávající sociální práci**, který mezi zaměstnavatelem, klientem (zemědělcem) a sociálním zázemím (např. rodina) navrhuje nejvhodnější řešení na zlepšení klientových (osoba vyžadující specifický přístup) životních podmínek. To vše probíhá v souladu s principy sociální práce.
- **Realizátor projektů ESIF** (Evropské strukturální a investiční fondy, které náleží do působnosti Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013). Nejčastěji se

jedná o právnickou osobu realizující daný projekt od naplnění jeho cíle, práce s cílovou skupinou až po finanční činnosti s projektem spojené.

- **Sociální podnik**, podnikatelský subjekt působící v zemědělství, který vytváří pracovní příležitosti pro cílové skupiny sociálního zaměstnávání.

- **Nestátní neziskové organizace** jsou organizace, které svými aktivitami naplňuje cíl sociálního zemědělství pro širokou veřejnost (děti, mládež, dospělí, senioři), v oblasti vzdělávání a dalších činností. Působí na venkově a v příměstských oblastech a jsou úzce spojené se zemědělskou činností.

- **Lokální samospráva** (obce, kraje) jako zřizovatel a koordinátor sociálních služeb na místní úrovni (Chovanec et al., 2015).

2.3.2 Cílové skupiny

Do cílové skupiny jsou zařazeni lidé se zdravotním postižením, bývalí vězni, senioři, děti, mládež se zvláštními potřebami, lidé trpící autistickým spektrem, uprchlíci, etnické menšiny apod. Další skupinou mohou být lidé se speciálními potřebami. Například osoby trpící posttraumatickým stresem, osoby, které se staly oběťmi různého násilí, trpící depresemi, poznamenané užíváním návykových látek, sociálně vyloučené, znevýhodněné nízkým vzděláním. Každá cílová skupina má svá specifika a potřeby, které jim pomáhají zvládat každodenní rutinu a zlepšují jejich kvalitu života. Osoby zapojené do sociálního zemědělství mohou být i lidé s více potvrzenými diagnózami současně. Důležité ale je, aby se každému klientovi přistupovalo individuálně (Ellings, 2012). Pracovní komise (2015) ČR rozdělila cílové skupiny do čtyř kategorií:

- **Osoby znevýhodněné na trhu práce**, které jsou uvedené v zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, a to především osoby zdravotně postižené, uvedené v § 67 a dále osoby spadající do cílové skupiny sociálního zemědělství dle § 104 téhož zákona (Zákon o zaměstnanosti, 2023).

Komora sociálních podniků (2014) zařadila do této skupiny také osoby se zkušeností s návykovými látkami, mladistvé, kteří opouštějí ústavní péči, oběti násilí apod.

- **Osoby užívající sociálních služeb u registrovaných poskytovatelů**, které jsou uvedeny v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Jedná se především o klienty jednotlivých typů sociálních služeb. Tento zákon také definuje osobu se zdravotním postižením (tělesné, mentální, smyslové, duševní nebo jejich kombinace), která je závislá na pomoci druhé osoby (Zákon o sociálních službách, 2023).

- **Cílové skupiny v ESIF** (Evropské strukturální a investiční fondy, které náleží do působnosti Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013) a ostatních projektů

(ESIF, nedatováno). Jedná se o osoby, se kterými realizátor spolupracuje v různých formách na dílčích projektech vyhledávaných v rámci dotačních programů různých institucí. Tyto cílové skupiny musí být vždy specifikovány kvůli žádosti o finanční podporu projektu.

- **Široká veřejnost**, především jsou to děti, mládež, dospělé osoby a senioři. Všechny uvedené osoby jsou zapojeni do aktivit vzdělávacího a osvětového charakteru prostřednictvím vzdělávacích a dalších organizací nebo aktivit organizovaných na venkově v rámci multifunkčního zemědělství. Zapojení široké veřejnosti je velmi důležité z hlediska rozvoje venkova (Asociace sociálního zemědělství, nedatováno).

2.3.3 Instituce podporující činnost sociálního zemědělství

Na činnost sociálního zemědělství jsou navázány jednotlivé státní instituce, které zavádějí postupy, pravidla, právní opatření a také programy podpory ve formě zákonů. Je to např.:

- **Ministerstvo zemědělství (MZe)** prostřednictvím zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství vymezuje pravidla pro zemědělce a také realizátorem Programu rozvoje venkova (PRV), v jehož rámci mohou provozovatelé sociálního zemědělství získat finanční prostředky.

- **Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)** je tvůrce a realizátor sociálních politik, které se také vztahují ke konceptu sociálního zemědělství, např. zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (§ 67 o zaměstnání osob se zdravotním postižením) nebo zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

- **Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT)**, v rámci konceptu sociálního zemědělství se vztahuje k vzdělávací činnosti, formou akreditace vzdělávacích institucí a vzdělávacích programů dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů, zacílených na aktivity, vzdělávání a osvětu široké veřejnosti v oblasti ochrany a udržitelnosti přírody, poznávání potravinových zdrojů atd. Vyjmenované aktivity jsou vymezeny zákonem č. 561/2004 Sb., školský zákon. Na tyto aktivity navazuje program Environmentální výchova vzdělání a osvěta (EVVO), který se řídí zákonem č. 123/1998 Sb., po právu na informace o životním prostředí.

- **Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR)** koordinuje a vyjednává podmínky pro jednotlivé programy tzv. Společného strategického rámce (SSR). Jsou to například programy Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu,

Fondu soudržnosti a Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (Chovanec et al., 2015).

2.3.4 Vymezení cílů a hlavní činnosti

Farmář, který se rozhodne pro rozšíření svých aktivit sociálním směrem, si musí položit otázku: „Proč se chce věnovat sociálnímu zemědělství?“. Odpovědí může být: „Ochota se věnovat řešení akutního sociálního problému v oblasti farmy“.

Např. Farma Květná se věnuje dětem, které odcházejí z ústavní péče, a pomáhá jim se začlenit do společnosti. Poskytuje ubytování, školení a práci v zemědělské výrobě. Další aktivity farmy můžou vyplívat z vlastní zkušenosti s postižením v rodině nebo v blízkém okolí. Zkušenosti ze zahraničí, propojit zemědělské činnosti se vzděláváním, environmentálními a kulturními aktivitami s nabídkou pracovního uplatnění lidem s duševním onemocněním. Např. Farmáři Lechnýřovi vytváří na své farmě prostředí pro setkávání mladých i starších lidí, zdravých i nemocných.

Potravinová soběstačnost na malé zemědělské výměře, je jedna z možností certifikace sociální farmy. Tento záměr měla Farma Biostatek, která chová ovce a včely, pěstuje ovoce a zeleninu, zpracovává mléko a má obchod s místními produkty.

Také produkce vlastního ovoce a zeleniny pro další podnik je další aktivita farmy, kde mohou lidé s postižením pracovat za mzdu. Produkce je nabízena v bistrech, pekárnách, kavárnách spadající pod danou farmu. Uvedené možnosti aktivit sociální farmy je možné libovolně kombinovat (Hudcová et al., 2019).

Farmy zařazené do konceptu sociálního zemědělství můžeme rozdělit např. podle počtu zaměstnanců, způsobu hospodaření, financování, velikosti podniku, vzniku a dalších mnohých aspektů. Nejdůležitějším aspektem však zůstává přínos v rámci sociálního zemědělství pro společnost (Moudrý et al., 2015). Farmy proto můžeme rozdělit do tří základních skupin dle svého zařazení:

1 - subjekty, které se cíleně zaměřují na integraci osob zpět nad pracovní trh a cílovou skupinou pro ně jsou všechny osoby které jsou znevýhodněné na trhu práce

2 - subjekty které poskytují různé sociální služby, péči, rehabilitaci a terapie, za účelem udržet či zlepšit duševní či fyzický stav klient.

3 - subjekty, které se zaměřují na vzdělávání a cílovou skupinou jsou převážně děti či široká veřejnost (Hudcová, 2020).

Dle Chovanec et al. (2015) můžeme sociální zemědělství rozdělit dle hlavního zaměření, aktivit a cílových skupin, které se mohou v praxi vzájemně propojit a spolupracovat.

2.4 Značení, kontrola a certifikace

2.4.1 Značení, kontrola a certifikace v ekologickém zemědělství

Značení v ekologickém zemědělství

Značení produktů ekologického zemědělství má zajistit spravedlivou hospodářskou soutěž, řádné fungování vnitřního trhu s ekologickými produkty, a hlavně zachování důvěry spotřebitelů v produkty označené jako ekologické.

Výrobky ekologického zemědělství se označují výrazy odkazujícím na ekologickou produkci. Nejčastěji se v Evropské Unii používají zkratky „bio“ a „eko“, ostatní výrazy jsou uvedené na seznamu v příloze IV nařízení Rady (EU) 2018/848. Od 1.7.2010 je povinnost výrobky ekologického zemědělství označovat „Logem Evropské Unie pro ekologickou produkci“ (Asociace sociálního zemědělství, nedatováno). (viz. obrázek 3)

Obrázek č. 5 *Evropské BIO logo*

(Zdroj: Ministerstvo zemědělství, 2023)

Všechny produkty z ekologického zemědělství musí být také označeny kódem organizace kontroly a informací o původu zemědělských surovin, popřípadě názvem země, ve kterém byla vyprodukována většina (98 %) použitých surovin. Biopotraviny vyprodukované v České republice se povinně také označují národním logem, tzv. biozbroou s nápisem „produkt ekologického zemědělství“ (Bošínová et al., 2021). (viz. Obrázek č. 6)

Obrázek č. 6 Národní BIO logo

(Zdroj: Ministerstvo zemědělství, 2023)

Kontrola a certifikace v ekologickém zemědělství

Biopotravina je potravina vyrobená z produktu ekologického zemědělství a celý proces produkce, zpracování a distribuce musí splňovat požadavky stanovené v zákoně č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, ve znění pozdějších předpisů. Značku Bio mohou používat jen ti, kteří získali certifikaci (www.eagri.cz).

V praxi to znamená, že každý zemědělec přecházející z konvenčního zemědělství na ekologické zemědělství, se musí nejprve registrovat u příslušného orgánu v členském státě (v ČR je to Mze), ve které tato činnost probíhá a uzavřít smlouvu s některou státem pověřených kontrolních organizací. Povinností je dodržet tzv. přechodné období. Během celého přechodného období musí uplatňovat všechna pravidla ekologické produkce.

Přechod na rostlinnou ekologickou produkci: Aby byly rostliny a rostlinné produkty považovány za ekologické produkty, musejí se pravidla produkce stanovená v nařízení rady 2018/848 uplatňovat na pozemcích během přechodného období v délce alespoň dvou let před výsevem nebo v případě travních porostů či víceletých pícnin během období alespoň dvou let před jejich použitím jako ekologické krmivo nebo v případě víceletých plodin jiných než pícnin během období alespoň tří let před první sklizni ekologických produktů.

Přechod na živočišnou ekologickou produkci: V případě současného zahájení přechodu na ekologickou produkci u produkční jednotky, včetně pastvin a hospodářských zvířat, která se v této produkční jednotce nacházejí na začátku přechodného období této produkční jednotky, lze zvířata a živočišné produkty považovat za ekologické na konci přechodného období produkční jednotky, a to i pokud je přechodné období

stanovené pro dotčený druh zvířat delší než přechodné období pro danou produkční jednotku (Nařízení evropského parlamentu a rady (EU) 2018/848).

Po splnění všech zákonných požadavků ekologického zemědělství je vystaven zemědělcí certifikát na jeho produkci a teprve poté může používat značku BIO (www.eagri.cz).

Kontrola osob podnikající v ekologickém zemědělství a jejich certifikace produktů je prováděna na základě pověření Ministerstva zemědělství dle Zákona o ekologickém zemědělství v rozsahu tohoto zákona a nařízení (EU) 2018/848 o ekologické produkci a označování ekologických produktů. Výrobky, které jsou předmětem kontroly dle tohoto pověření nesou kód příslušné organizace (viz. Tabulka č. 1), která provedla kontrolu (www.kez.cz). Kontrolu provádějí soukromé kontrolní a certifikační organizace pověřené Ministerstvem zemědělství. Jsou oprávněny ke kontrolní činnosti a vydávání osvědčení o původu bioproduktu a biopotraviny (Zákon č. 242/2000).

Tabulka č. 1 *Kódy kontrolních organizací*

Název kontrolní organizace	Kód kontrolní organizace
KEZ o.p.s.	CZ-BIO-001
ABCERT AG	CZ-BIO-002
Biokont CZ, s.r.o.	CZ-BIO-003
BUREAU VERITAS CERTIFICATION CZ, s.r.o.	CZ-BIO-004

(Zdroj: autor práce)

Soukromé kontrolní a certifikační organizace:

- **KEZ o.p.s.** – první česká akreditovaná a certifikační organizace zajišťující odbornou nezávislou kontrolu a certifikaci v systému EZ (www.kez.cz).
- **ABCERT AG** – vznikla v Německu jako jedna z prvních organizací zaměřující se na kontrolu ekologického hospodaření a bioprodukce. Od roku 2006 působí i v ČR (www.abcert.cz).
- **Biokont CZ, s.r.o.** – česká kontrolní organizace založena v roce 2005 pověřená MZe ČR a ÚKSUP Bratislava SR ke kontrolní a certifikační činnosti v ekologické zemědělské výrobě na území celé ČR a SR (www.biokont.cz).
- **BUREAU VERITAS CERTIFICATION CZ, s.r.o.** – organizace s celosvětovou působností, která poskytuje profesionální služby a certifikace v oblastech ESG reportingu, kybernetické bezpečnosti, udržitelnosti, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, životního prostředí, společenské odpovědnosti a potravin (www.bureauveritas.cz).

Druhy kontrol:

Vstupní kontrola

- probíhá u dosud neregistrované osoby v ekologickém zemědělství
- u již registrované osoby ekologického zemědělství
- nenahrazuje řádnou kontrolu

Řádná kontrola

- probíhá minimálně jednou ročně
- je předem písemně ohlášená
- kontrola probíhá v celém subjektu

Následná kontrola

- kontrola nařízená a provádí se za účelem ověření splnění uložených nápravných opatření.

Dodatečná namátková kontrola

- kontrolní osoba provádí tyto kontroly namátkově, neohlášeně za účelem vyhodnocení rizika. Probíhá alespoň u 10 % hospodářských subjektů nejčastěji s vyšší úrovní rizika.

Neohlášená kontrola

- kontrola nehlášená předem (Metodický pokyn č. 1/2021).

2.4.2 Značení, kontrola a certifikace v sociálním zemědělství

V České republice prozatím není žádný oficiální dokument, který by přesně definoval možnosti značení, kontrolu produktů sociálního zemědělství a jeho certifikaci. Činnosti sociálního zemědělství se prozatím upravují podle dostupných zákonných norem (zákon o zemědělství, o sociálních službách, o zaměstnanosti, o obecně prospěšných společnostech apod.) (Chovanec et al. 2015). Nové podmínky pro sociální zemědělství by mohlo přinést schválení návrhu zákona o sociálním podnikání.

2.5 Produkce ekologického a sociálního zemědělství

2.5.1 Produkce ekologického zemědělství

Ekologická produkce je celkový systém řízení zemědělského podniku a produkce potravin, který spojuje osvědčené postupy v oblasti životního prostředí a klimatu, vysokou úroveň biologické rozmanitosti, ochranu přírodních zdrojů, uplatňování přísných norem v oblasti dobrých životních podmínek zvířat a norem produkce v souladu s poptávkou rostoucího počtu spotřebitelů po produktech získaných za použití přírodních látek a procesů.

Zajišťuje tedy specifický trh reagující na spotřebitelskou poptávku po ekologických produktech, ale také přináší veřejně dostupné statky přispívající k ochraně životního prostředí, dobrým životním podmínkám zvířat a rozvoji venkova (Nařízení evropského parlamentu a rady (EU) 2018/848).

Produkce se především zaměřuje na rostlinné produkty, jako jsou výrobky ze špaldy pohanky, pečivo těstoviny, ovoce, zelenina, čaj, koření, víno, mléčné výrobky (jogurty, sýry, tvarohy, mléko) a také na masné výrobky (Moudrý et al., 2007).

2.5.2 Produkce sociálního zemědělství

Produkce sociálního zemědělství je závislá na spoustě aspektů. Nejprve je důležité se rozhodnout o sociálně-zemědělských činnostech, které se budou na farmě praktikovat. Vybrat cílovou skupinu a samozřejmě přizpůsobit farmu a nalézt vhodné spolupracovníky. Dále musíme vědět jakým směrem se farma bude vyvíjet a jak se uplatnit její produkty na trhu. Produktem sociálního zemědělství může být konkrétní výrobek nebo služba, většinou je to kombinace obou. U těchto produktů je dobré vědět, proč jsem vybral právě tyto, zda mě k tomu vedla má motivace nebo moje mise či vize farmy (Hudcová et al., 2019).

Farmy sociálního zemědělství plní funkci jak produkční, tak i mimoprodukční. Produkční funkce zahrnuje veškerou zemědělskou prvovýrobu, při které se vytvářejí zemědělské komodity. Při výběru zemědělské produkce (kulturní plodiny, druhy zvířat) je zapotřebí vzít v úvahu zapojení cílových skupin do zemědělských činností. V České republice se nejčastěji při rostlinné výrobě pěstuje zelenina, léčivé byliny, ovoce, alternativní plodiny nebo květiny. K živočišné produkci jsou vhodné k chovu spíše menší plemena zvířat jako ovce, kozy, drůbež, králíci apod (Moudrý et al., 2018).

Dle Giare et al. (2018) se sociální farmy zabývají výrobou produktů, které jsou přirozeně vysoce kvalitní, mají krátký řetězec na trh, při jejich výrobě je kladen respekt životnímu prostředí, rovnosti na pracovišti a spravedlivých obchodních podmínek. Dle Tulla a Vera (2019) se činnost sociálního zemědělství zaměřuje na místní podmínky, které přidávají produkci na hodnotě v souvislosti s kvalitou potravin. Tyto postupy mohou být podporovány obyvateli měst, kteří nakupují zemědělské produkty přímo nebo zprostředkovaně (García-Llorente et al., 2016).

3 Cíle práce

Diplomová práce je zaměřena na možnosti certifikace v rámci sociálního zemědělství v České republice z pohledu certifikace farmy. Budou definovány základní typy organizačních aktivní v sociálním zemědělství a budou sbírána data o jejich zemědělských a sociálních aktivitách, které spadají do konceptu sociálního zemědělství. Analýza bude založena na dotazníkovém šetření a přímých rozhovorech.

3.1 Výzkumné otázky

Otázka č. 1

Preferuje většina respondentů zavedení certifikace produktů sociálního zemědělství?

Otázka č. 2

Má být certifikace sociálního zemědělství spojena s kontrolou?

Otázka č. 3

Jaké jsou hlavní nevýhody certifikace produktů sociálního zemědělství?

4 Metodický postup

Dotazníkové šetření

Pro získání potřebných dat byly vytvořeny dva dotazníky. První dotazník se skládal z 15. otázek a druhý dotazník z 13. otázek. Otázky druhého dotazníku byly zaměřeny na možnosti značení, kontroly a certifikace produktů sociálního zemědělství u vybraných cílových skupin respondentů. Další otázky byly zaměřeny na faktory rozhodující při koupi produktů, na výhody a nevýhody certifikace. První dotazník byl ještě doplněn o otázky typu prvotní profese oslovených subjektů a jejich uváděných produktů na trh.

Cílové skupiny dotazovaných respondentů

Do výzkumu se zapojily tři skupiny respondentů. První skupina respondentů byly zástupci zemědělců, kteří již praktikují sociální zemědělství a pro které je zároveň zemědělství hlavní činností. Druhou skupinou byly sociální organizace, jejichž hlavní činností je sociální péče, ale zároveň praktikují zemědělství jako podpůrný prostředek terapie a rehabilitace. Třetí skupinou byly respondenti z prostředí politického (starostové obcí, zastupitelé obcí apod.).

Všichni respondenti jsou pracovně aktivní v České republice. Respondenti praktikující koncept sociálního zemědělství byli vybráni z portálu Asociace sociálního zemědělství. Respondenti z politického prostředí byli vybráni náhodně z veřejných portálů obcí a měst. Při výběru nebyl brán ohled na pohlaví, věk ani na výši dosaženého vzdělání respondentů.

Otázky z prvního dotazníku (viz. příloha č.1) byly položeny 1. a 2. cílové skupině respondentů a otázky z druhého dotazníku (viz. příloha č.2) respondentům z 3. cílové skupiny.

Popis některých farem zahrnutých do analýzy

Biostatek

Agroekologická farma hospodařící na 9 ha pastvin a sadů v obci Valeč v okrese Karlovy Vary. Věnuje se chovu ovcí na mléko i maso a pěstování bylin a ovocných stromů. Pořádají vzdělávací akce, kampaně a workshopy. Vytváří a vyvíjí metodické a vzdělávací pomůcky. Zabývá se též edukační a osvětovou činností v oblasti agroekologického farmaření. Mezi její 3 hlavní pilíře náleží environmentální udržitelnost pro životní prostředí na venkově i ve městech, sociální aspekt a ekonomický aspekt. Biostatek je malá rodinná farma, která hospodaří ekologicky, multifunkčně, udržitelně

a s podporou lokálních produktů. Při těchto praktikách jsou jim nápomocni sousedé, stážisté, náhodní zvědavci a také dobrovolníci z celého světa. Veškeré produkty z Biostatku jdou do uzavřené skupiny podílníků. Jsou to sýry, maso, marmelády, léčiva atd., které se vozí na Nábřeží kam si pro ně podílníci chodí (Obrázek č. 7). Farma vlastně patří podílníkům, kteří souhlasí s její praxí a vědomě či aktivněji ji sledují. Zajímají se o bezpečí výroby a produktů. Také hodnotí dopad výroby na veřejnou infrastrukturu, sociální zapojení do života na venkově a v neposlední řadě také dopad na přírodu. Pro podílníky farma připravuje letní tábory na téma agroekologie nebo tam mohou jen strávit víkendy odpočinkem v ubytovacích maringotkách. Finančně je Biostatek závislý hlavně na svých podílnících (www.biostatek.cz).

Obrázek č. 7 Výběr produktů z ovčího mléka

(Zdroj: www.biostatek.cz)

Dvůr Čihovice

Farma je součástí areálu neziskových organizací Pomoc Týn nad Vltavou, z.s. a Domov sv. Anežky, o.p.s. a spolupracuje s nimi. Obě organizace poskytují služby lidem se zdravotním postižením a její součástí jsou chráněné dílny, sociální služby, rehabilitační centrum, jejichž smyslem je tyto lidi napomáhat zařadit do běžné společnosti.

Hospodaření farmy se orientuje na rostlinnou i živočišnou výrobu, produkci kravského mléka, obnovu pastevních areálů pro ovce a kozy, chov koní a ryb. Farma obhospodařuje 90 ha polí, luk a pastvin a stádo skotu z 80 kravami (www.sociální-zemědělství.cz).

Farma nabízí ubytování s kapacitou 26 osob, Prostor pro pořádání různých typů akcí, jako jsou přednášky, besedy, porady či svatby. Vyzkoušet zde můžete agroturistiku a poznat zemědělský život. Služby farmy jsou navíc podtrženy sociálním aspektem, který se řídí zásadami sociálního zemědělství a sociálního podnikání. Napomáhá integrovat osoby s postižením do běžného života (www.dvurcihovice.cz).

Sdružení Neratov

Nezisková organizace Sdružení Neratov v horské vesnici Neratov v Orlických horách pomáhá lidem s postižením a společně s nimi se podílí na obnově poutního místa a návratu života kdysi vysídlené vesnice. Jeden z cílů Sdružení Neratov je péče o potřebné lidi. Poskytuje sociální službu chráněného bydlení a provozuje chráněná pracoviště zaměřená na různé činnosti. Lidem s postižením nabízí dlouhodobé ubytování skupinového typu v chráněném bydlení Domov, ambulantní sociální službu denního stacionáře Lávka, zaměstnání na chráněných pracovištích a pro děti s postižením provozuje speciální školu v Bartošovicích v Orlických horách.

Sdružení Neratov je sociální podnik, který zaměstnává a sociálně začleňuje osoby znevýhodněné na trhu práce. Celkově sdružení zaměstnává 250 zaměstnanců, z nichž je více než 160 s nějakým druhem postižení. Cílem je integrace znevýhodněných a postižených osob do běžného života (www.neratov.cz).

V roce 1999 na základě realizace pilotního projektu dle francouzského modelu, se služby rozšířily i v oblasti zemědělství. Podařilo se vybudovat vzorová zařízení, která úspěšně integrují osoby s postižením do společnosti formou jejich zaměstnávání v zemědělství. Farma Orlice v Neratově se specializuje na chov skotu, ovcí a prasat, technické práce a šetrnou údržbu horské krajiny (www.sociální-zemědělství.cz).

Obrázek č. 8 *Logo Sdružení Neratov*

(Zdroj: www.neratov.cz)

Statek Apolenka

Hlavní činností Statku Apolenka je chov koní, mléčná produkce, chov dobytka, prodej vajec a podobně. Také zaměstnává osoby se zdravotním postižením a vytváří chráněná pracovní místa na různých pozicích (ošetřovatel zvířat, dojička, pracovník při výrobě mléčných produktů, zahradník atd.). Věnuje se lidem s mentálním nebo zdravotním postižením i duševně nemocným při zlepšování pracovních dovedností a hiporehabilitaci. Vyrábí v sociální mlékárně produkty jako je mléko, sýry, kefíry či jogurty. Provozuje také Bistro Chlívěk sloužící jako sociální podnik a který nabízí pracovní místa pro osoby se zdravotním postižením. Další činností je animoterapie, environmentální vzdělávání pro Mateřské a Základní školy, volnočasové aktivity, aj. (www.apolenka.org).

Venkovská škola Bludička

Venkovská škola Bludička je zapsaný spolek, který sídlí v tradiční zemědělské usedlosti a ve svém prostředí nabízí zájmové aktivity související s chovem koní, Valašské ovce a venkovem obecně. Zařízení je přístupné pro děti, mládež, rodiny, lidi s postižením a širokou veřejnost. Přístup majitelů je ukázkou přirozeného propojení člověka s přírodou, života na venkově, odpovědnosti za krajinu, životní prostředí a zvířata. Hlavní činnosti spolku jsou:

- vytváření vhodných podmínek pro celoroční činnost jezdeckého oddílu
- pořádání pobytů pro děti a mládež
- pořádání zájmových kurzů pro dospělé
- pořádání programu pro rodiny s dětmi, školy, školky a organizace pracující s dětmi, mládeží, rodinami, hendikepovanými lidmi a seniory

-
- v rámci možností nabízí program osobám se specifickými potřebami a přirozenou formou je integruje do aktivit spolku
 - účastní se chovatelských výstav a akcí zaměřených na podporu chovu koní a dalších domácích a hospodářských zvířat
 - účastní se akcí podporujících ochranu přírody a udržitelný rozvoj venkova
 - spolupracuje s jinými subjekty umožňujícími naplnit účel existence spolku (www.sociální-zemědělství.cz).

Ekozahrada Raková

Ekozahrada Raková je společným projektem neziskových organizací MOJE JAKO TVOJE, MOŽNOSTI TU JSOU a STATEK RAKOVÁ. Pěstují chemicky neošetřenou zeleninu a nabízí práci lidem se zdravotním znevýhodněním. Vytváří komunitu lidí se zájmem o regionální zeleninu a péči o krajinu.

Ekozahrada Raková je první komunitou podporovaného zemědělství tzv. KPZ na západě Čech. KPZ je systém založený na přímém vztahu mezi spotřebiteli a producenty potravin, kteří společně sdílejí bohatství úrody i riziko neúrody. Mezi hlavní cíle KPZ řadíme místní produkci a spotřebu potravin, podporu hospodaření v krajině, spolupráci mezi lidmi a pěstování vztahu k jídlu. Z toho plynou určité výhody pro spotřebitele:

- přístup ke kvalitním sezónním potravinám přímo z farmy
- spotřebitel zná zemědělce, který produkuje potraviny
- spotřebitel se sám rozhoduje o svém jídlu, kolik, jaké, za jakou cenu...
- různé odrůdy zeleniny a ovoce
- kratší doprava, méně obalů, potraviny z ekologického zemědělství
- spotřebitel podporuje místní ekonomiku, místní zaměstnanost, investuje své finance do podpory drobného zemědělství šetrného k přírodě.

A také výhody pro zemědělce:

- produkce potravin přímo pro místní lidi
- stálý okruh odběratelů a předem zajištěný odbyt a příjem
- za svou práci a produkty získá oboustranně přijatelnou odměnu
- přímý vztah s odběrateli zajistí znalost jejich potřeb a názorů
- plánování organizace a chodu farmy společně s odběrateli
- nebezpečí neúrody i bohatství úrody sdílí společně s odběrateli
- zemědělec má více času na hospodaření a nemusí shánět odbyt (www.ekoza-hradarakova.cz).

Magdaléna o.p.s.

V rámci služeb nabízí Magdaléna o.p.s. preventivní programy pro děti, mládež, programy pro dospělé a také kompletní léčbu závislostí včetně doléčovacích programů a tréninkového bydlení, nízkoprahové programy pro akutně závislé a nízkoprahový klub pro děti a mládež.

Posláním je uzdravovat klienty ze závislosti a doprovázet je na cestě ke svým rodinám, blízkým, partnerům a dětem. Pomáhat jim získat spokojený naplněný a svobodný život bez závislosti.

Terapeutická komunita Magdaléna sídlí na místě bývalé vojenské základny na vrchu Včelník nedaleko Mníšku pod Brdy. Poskytuje léčbu klientů v podobě ročního pobytu jako jedinou možnost porazit závislost a je postavena na principu intenzivního soužití a péče o společné prostředí, téměř jako v rodině.

Primární cílovou skupinou jsou osoby starší 18 let ohrožené závislostí nebo osoby se zkušeností s látkovou či nelátkovou závislostí (převážně se středně těžkou až těžkou závislostí na nealkoholových návykových látkách, alkoholu a také na hazardní hře, těžkým stupněm psychosociálního poškození, často s kriminální kariérou). Sekundární cílovou skupinou jsou rodinní příslušníci či jiné blízké osoby. Poskytované služby jsou:

- individuální poradenství
- skupinová a komunitní psychoterapie
- rodinná terapie
- pracovní terapie (práce na farmě, zahradě)
- sportovní a pobytové zátěžové programy
- edukace – program prevence relapsu a vzdělání
- zájmová činnost – kultura, divadlo, tanec, keramika apod.
- sociální a právní poradenství, asistence při hledání zaměstnání
- kontrola abstinence a zdravotního stavu, zdravotní péče ([www.magdalena-ops.](http://www.magdalena-ops.cz)).

Metodika sběru dat

Dotazník č. 1 byl respondenty vyplněn na základě telefonického rozhovoru a respondenti byli obeznámeni s výzkumem. Odpovědi byli následně vloženy do online dotazníku. Dotazník č. 2 byl respondentům rozeslán elektronickou formou za pomoci vygenerovaného odkazu. Účast na výzkumu byla zcela dobrovolná a anonymní.

Dotazníkovým šetření bylo osloveno celkem 68 respondentů. Dotazník č. 1 oslovil 22 respondentů. Dotazník č. 2 byl odeslán 80. respondentům z politické sféry a jeho návratnost byla 46 odpovědí.

Statické vyhodnocení

Odpovědi na otázky z dotazníkového šetření byly shromážděny, zpracovány a vyhodnoceny za pomoci online dotazníkového nástroje, který je dostupný na www.survevio.com. Výsledky byly zpracovány do podoby tabulek a grafů.

5 Výsledky a diskuse

5.1 První část dotazníku

V první části dotazníku, byly otázky pouze pro 1. a 2. cílovou skupinu respondentů (zemědělská sféra, sociální sféra).

Otázka č.1

Jaká je Vaše prvotní profese?

Odpovědi respondentů zemědělské sféry a sociální sféry:

Sociální služby	12
Zemědělství	10

V České republice je více subjektů sociální sféry, kteří praktikují sociální zemědělství jako přidruženou činnost než zemědělců praktikující koncept sociálního zemědělství. To vyplývá i ze získaných dat této práce.

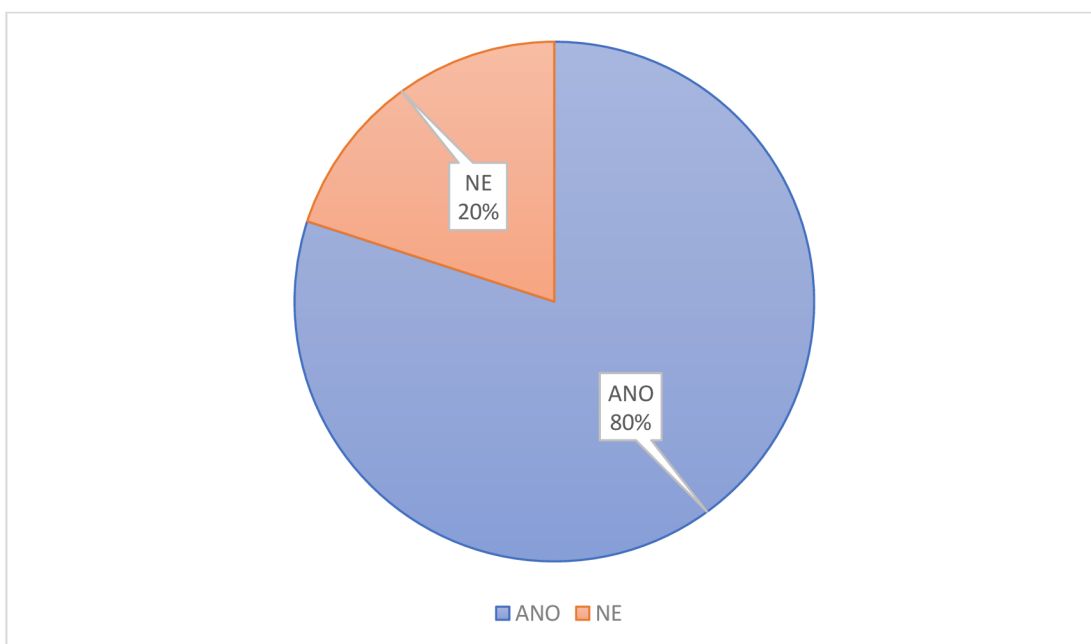
Otázka č. 2

Uvádíte své produkty na trh? Pokud ano uveďte jaké.

Odpovědi respondentů zemědělské sféry:

ANO	8
NE	2

Obrázek č. 9 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Uvádíte své produkty na trh? Pokud ano uveďte jaké – zemědělská sféra

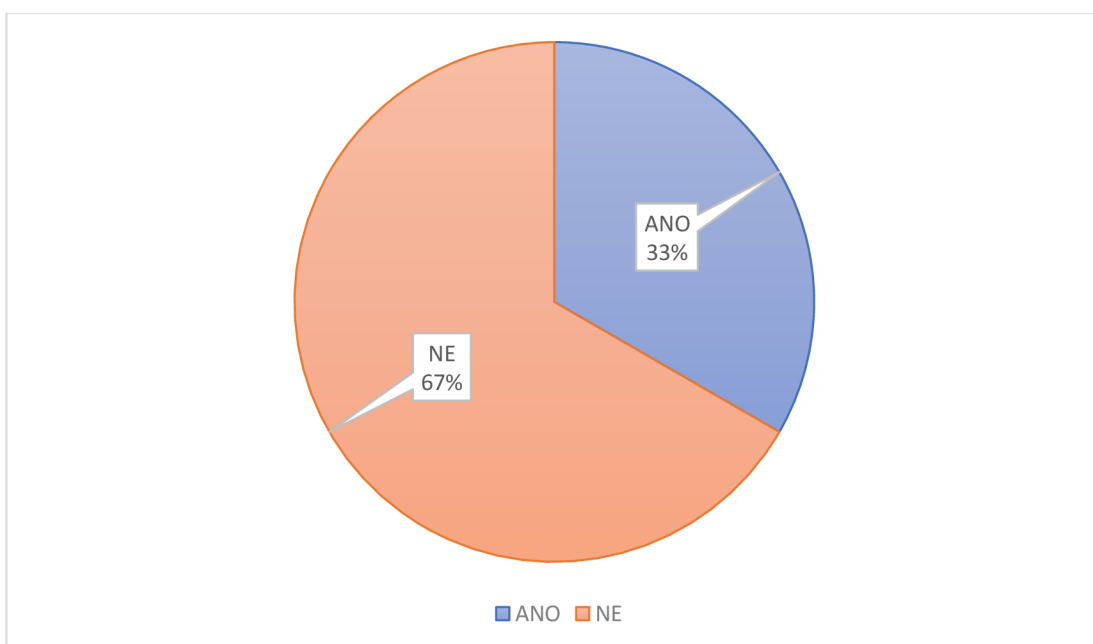
(Zdroj: autor práce)

Ze získaných dat je patrné, že 80 % subjektů praktikující sociální zemědělství uvádí své produkty na trh. Zemědělci praktikující koncept sociálního zemědělství nejčastěji uvádějí na trh své produkty jako jsou čerstvá zelenina, zpracovaná zelenina, čerstvé ovoce a zpracované ovoce – mošt, marmeláda, přesnídávka, dále mléko, mléčné výrobky, sýry, maso, vejce, med, svíčky a výrobky z vosku.

Odpovědi respondentů sociální sféry:

ANO	4
NE	8

Obrázek č. 10 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Uvádíte své produkty na trh? Pokud ano uveďte jaké – sociální sféra

(Zdroj: autor práce)

Ze získaných dat je zřejmé, že pouze 33 % subjektů uvádí své produkty na trh. Sociální subjekty, kteří provozují zemědělství jako přidruženou činnost nejčastěji uvádí na trh produkty jako jsou čaje, bylinky, jedlé květy, ovoce a výrobky z něj, mléčné výrobky.

5.2 Druhá část dotazníku

Druhá část dotazníku byla zaměřena na základní otázky ohledně certifikace, jako je značení produktů, kontrola certifikace apod. Otázky byly položeny všem třem cílovým skupinám respondentů (zemědělská sféra, sociální sféra, politická sféra).

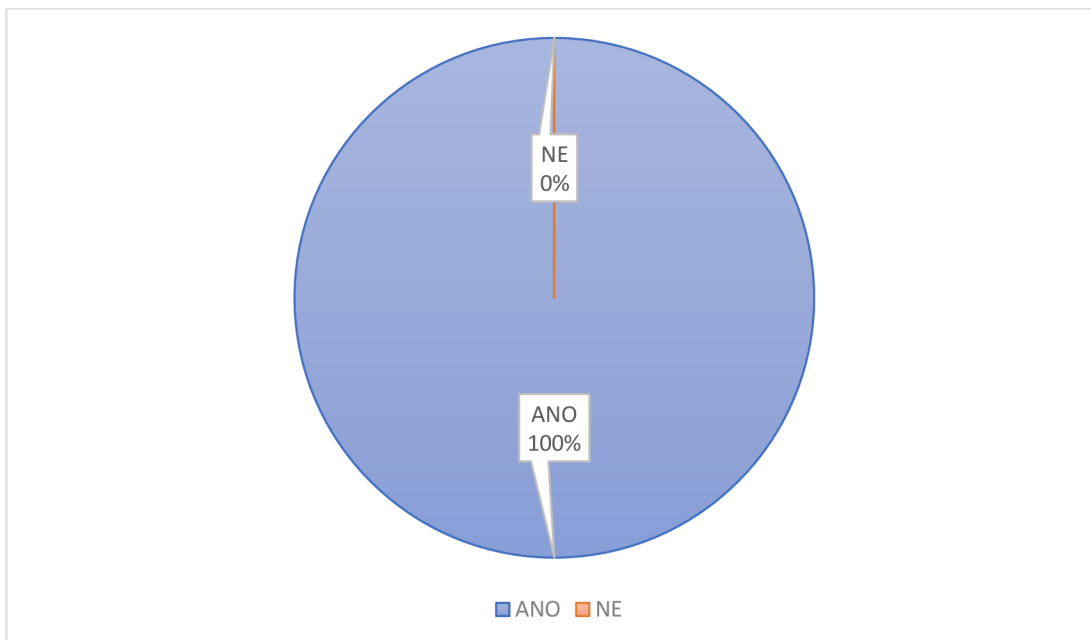
Otázka č. 3

Měly by být produkty SZ značeny vlastní značkou?

Odpovědi respondentů zemědělské sféry:

ANO	10
NE	0

Obrázek č. 11 Četnosti odpovědi (%) na otázku „Měly by být produkty SZ značeny vlastní značkou“ – zemědělská sféra

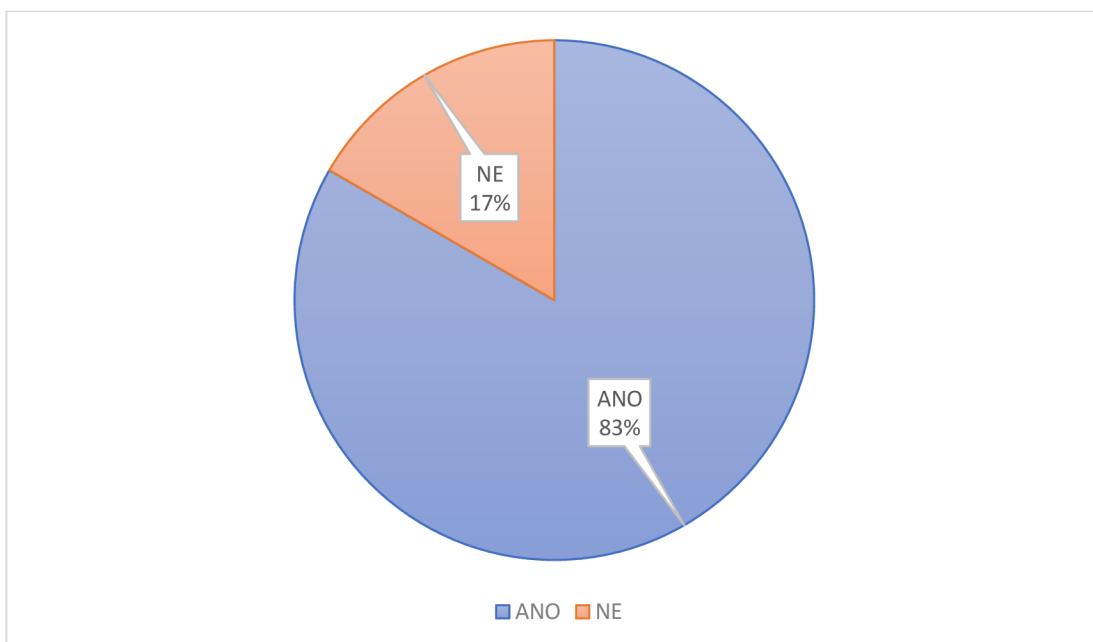
(Zdroj: autor práce)

Z průzkumu je patrné, že 100 % respondentů zemědělské sféry se přiklání na stranu vlastní značky produktů SZ.

Odpovědi respondentů sociální sféry:

ANO	10
NE	2

Obrázek č. 12 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Měly by být produkty SZ značeny vlastní značkou“ – sociální sféra

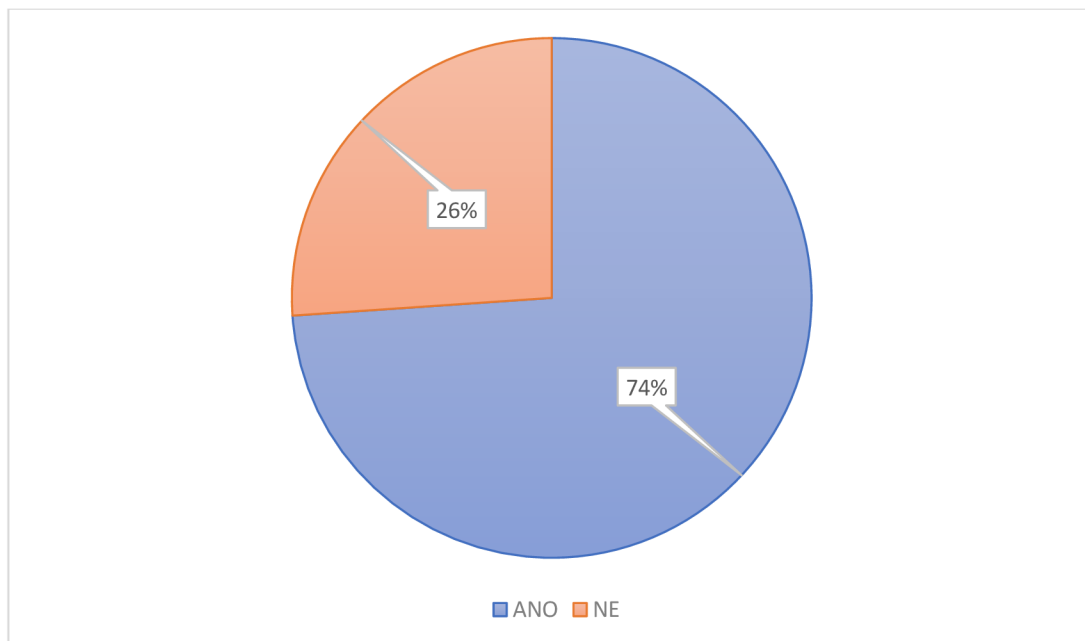
(Zdroj: autor práce)

Většina respondentů ze sociální sféry (83 %) odpověděli, že by se produkty sociálního zemědělství měly značit vlastní značkou.

Odpovědi respondentů politické sféry:

ANO	34
NE	12

Obrázek č. 13 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Měly by být produkty SZ značeny vlastní značkou“ – politická sféra

(Zdroj: autor práce)

Ze skupiny respondentů politické sféry se 74 % přiklání ke značení produktů SZ vlastní značkou. Vlastní značka produktů dokáže odlišit výrobky od konkurenčních a budou spojovány jen s konkrétními výrobky nebo službami.

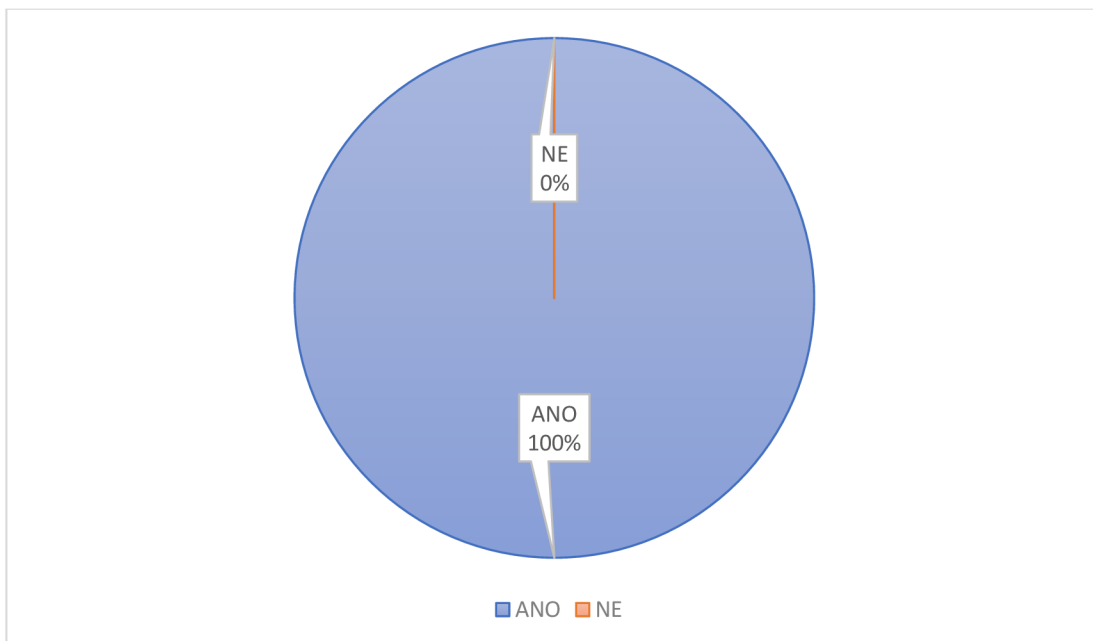
Otázka č. 4

Mělo by být značení produktů SZ certifikováno?

Odpovědi respondentů zemědělské sféry:

ANO	10
NE	0

Obrázek č. 14 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Mělo by být značení produktů SZ certifikováno“ – zemědělská sféra

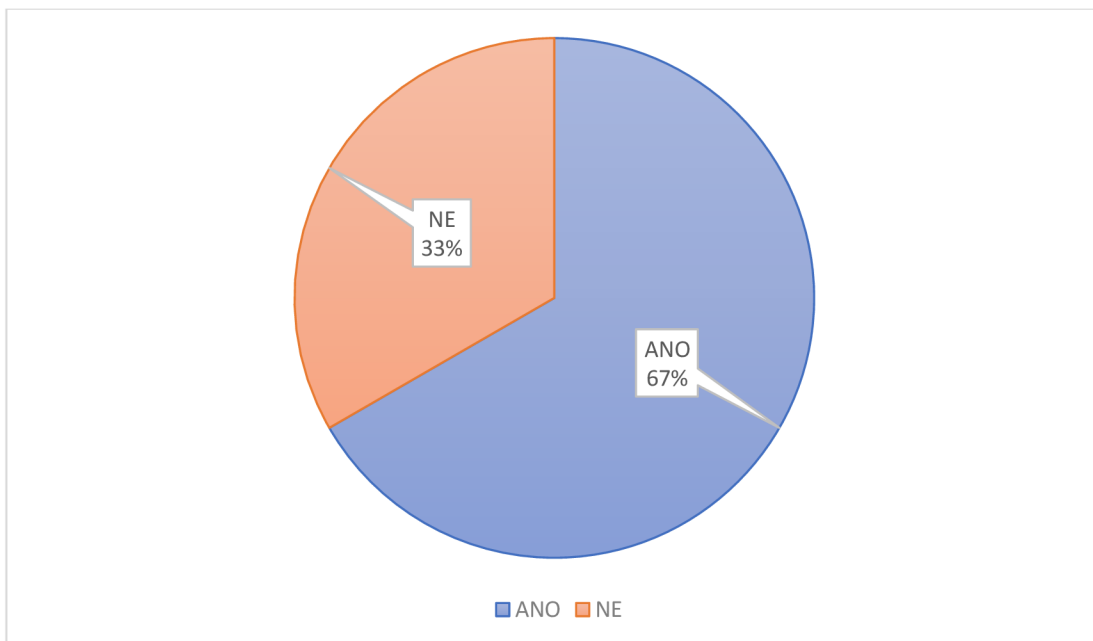
(Zdroj: autor práce)

Z možností certifikace produktů sociálního zemědělství souhlasí všichni respondenti zemědělské sféry. Lidé po celém světě chtějí mít přístup k bezpečným a výživným potravinám, a proto proces certifikace je základním požadavkem.

Odpovědi respondentů sociální sféry:

ANO	8
NE	4

Obrázek č. 15 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Mělo by být značení produktů SZ certifikováno“ – sociální sféra

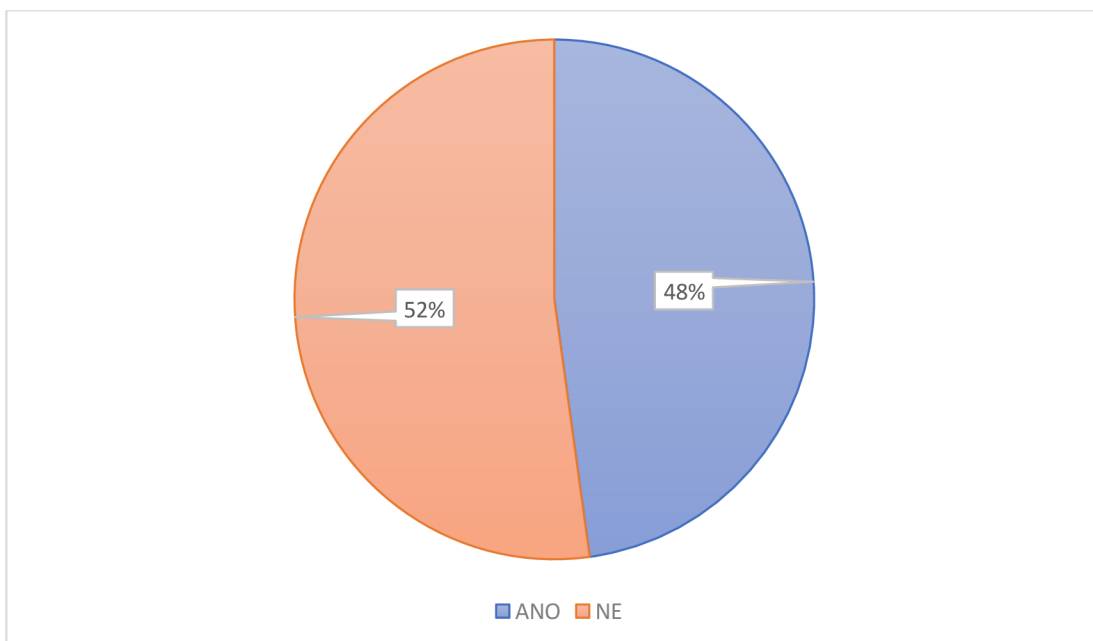
(Zdroj: autor práce)

Z výzkumu je patrné, že 67 % respondentů sociální sféry se přiklání k certifikaci produktů SZ.

Odpovědi respondentů politické sféry:

ANO	22
NE	24

Obrázek č. 16 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Mělo by být značení produktů SZ certifikováno“ – politická sféra

(Zdroj: autor práce)

48 % respondentů z politické sféry považuje certifikaci za důležitou, ale pro 52 % respondentů důležitá nebyla. Cílem certifikace je poskytnout spotřebiteli záruku vysoké kvality a potravinové bezpečnosti, která sleduje nastavené parametry u jednotlivých produktů (www.eagri.cz).

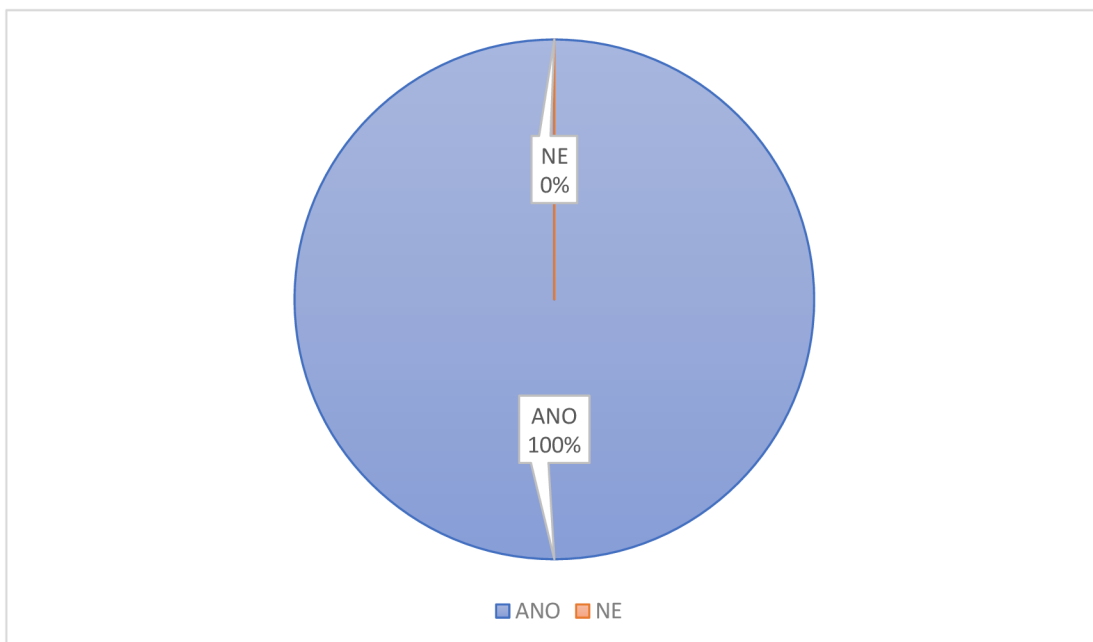
Otázka č. 5

Mělo by být značení produktů kontrolováno?

Odpovědi respondentů zemědělské sféry:

ANO	10
NE	0

Obrázek č. 17 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Mělo by být značení produktů kontrolováno“ – zemědělská sféra

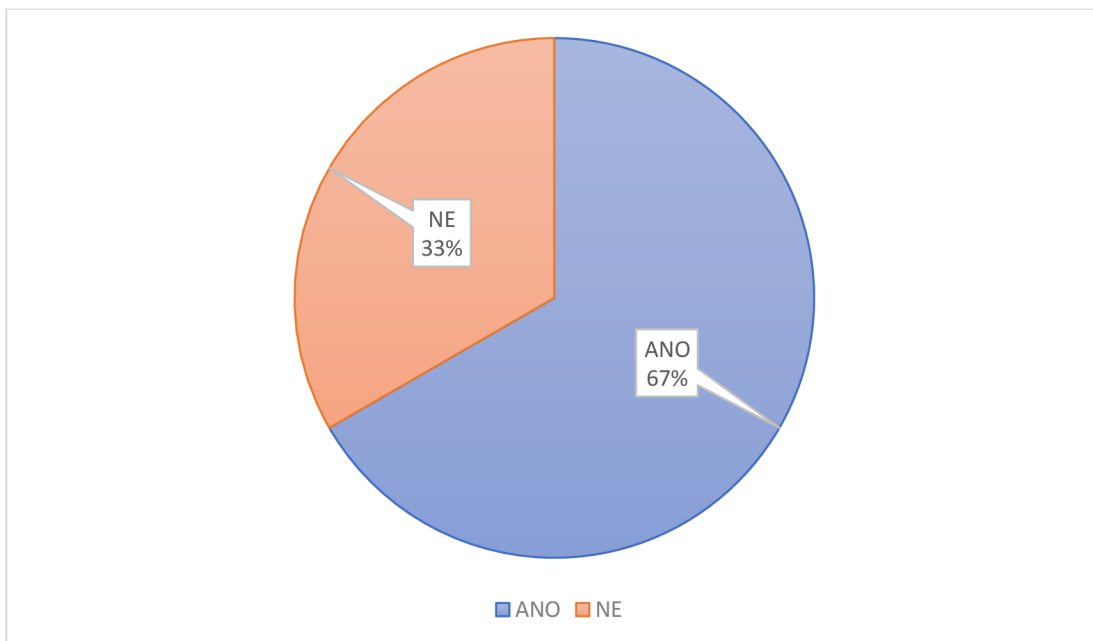

(Zdroj: autor práce)

Odpovědi respondentů sociální sféry:

ANO	8
NE	4

Obrázek č. 18 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Mělo by být značení produktů kontrolováno“ – sociální sféra

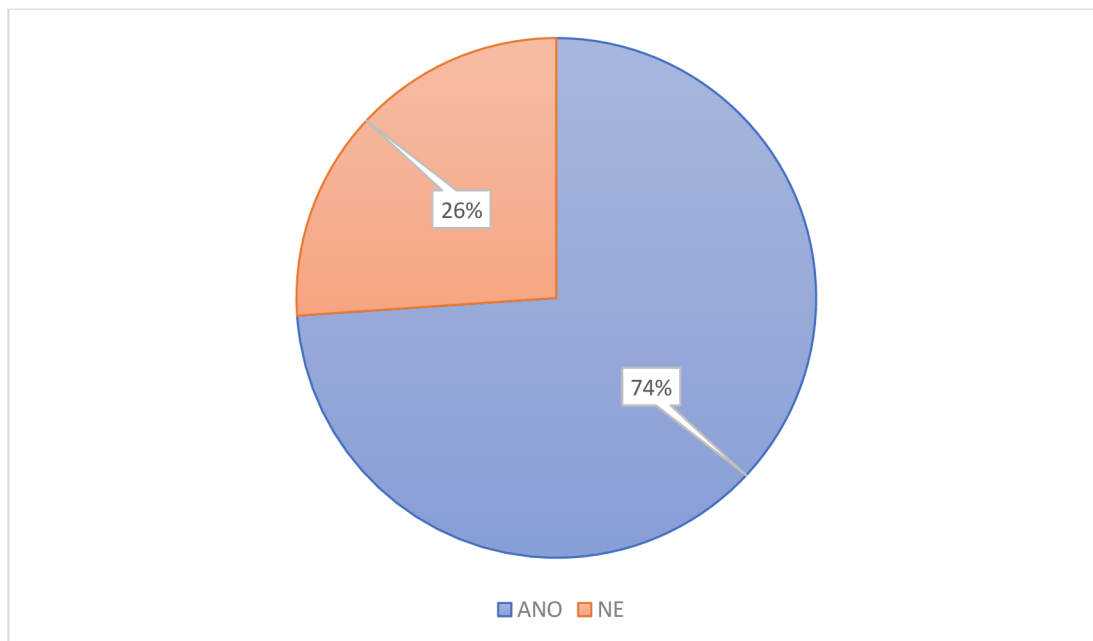
(Zdroj: autor práce)

Výzkum prokázal, že ke kontrole značení produktů se přikláněli všichni respondenti ze zemědělské sféry (100 %) a respondentů ze sociální sféry bylo 67 %. 33 % respondentů nepovažovalo kontrolu značení produktů za důležitou.

Odpovědi respondentů politické sféry:

ANO	34
NE	12

Obrázek č. 19 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Mělo by být značení produktů kontrolováno“ – politická sféra

(Zdroj: autor práce)

Je zajímavé, že u předchozí otázky certifikace značení produktů se odpovědi pohybovaly spíše na straně nedůležitosti, u otázky kontroly značení produktů byly odpovědi respondentů politické sféry se 74 % na straně kontroly značení produktů SZ. Dle Dočekalové (2021) by nemělo smysl zavádět značení produktů sociálního zemědělství bez její následné kontroly. Také Higgins et al. (2008) považují certifikaci a následnou kontrolu značení za velmi důležitou při budování důvěryhodného vztahu mezi producenty a spotřebiteli.

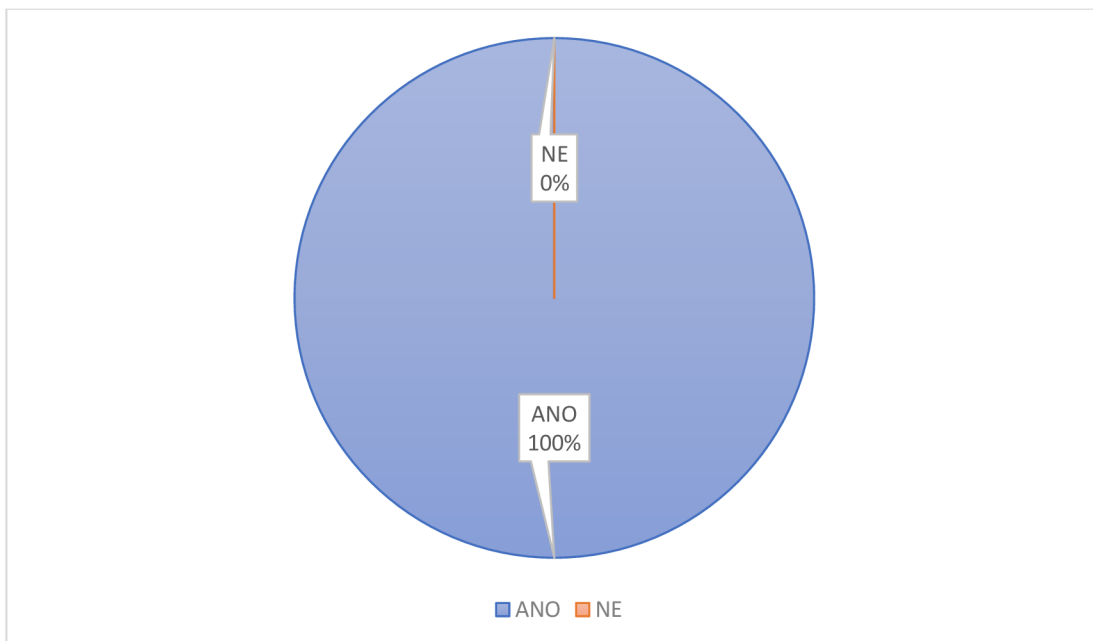
Otázka č. 6

Měla by být certifikace zpoplatněna?

Odpovědi respondentů zemědělské sféry:

ANO	10
NE	0

Obrázek č. 20 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Měla by být certifikace zpoplatněna“
– zemědělská sféra

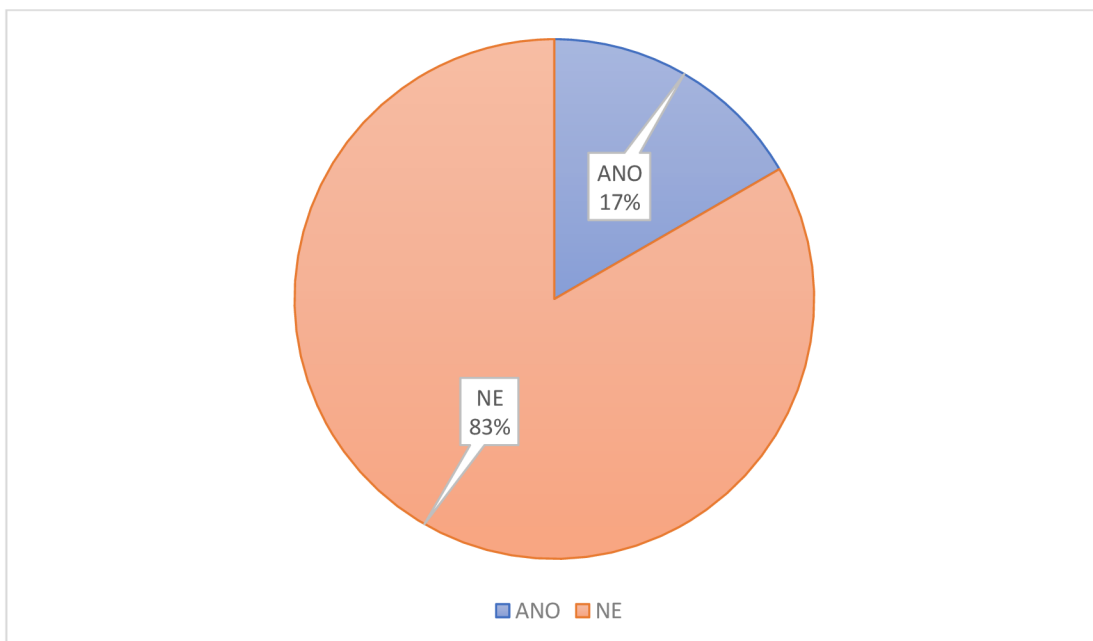

(Zdroj: autor práce)

Odpovědi respondentů sociální sféry:

ANO	2
NE	10

Obrázek č. 21 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Měla by být certifikace zpoplatněna“
– sociální sféra

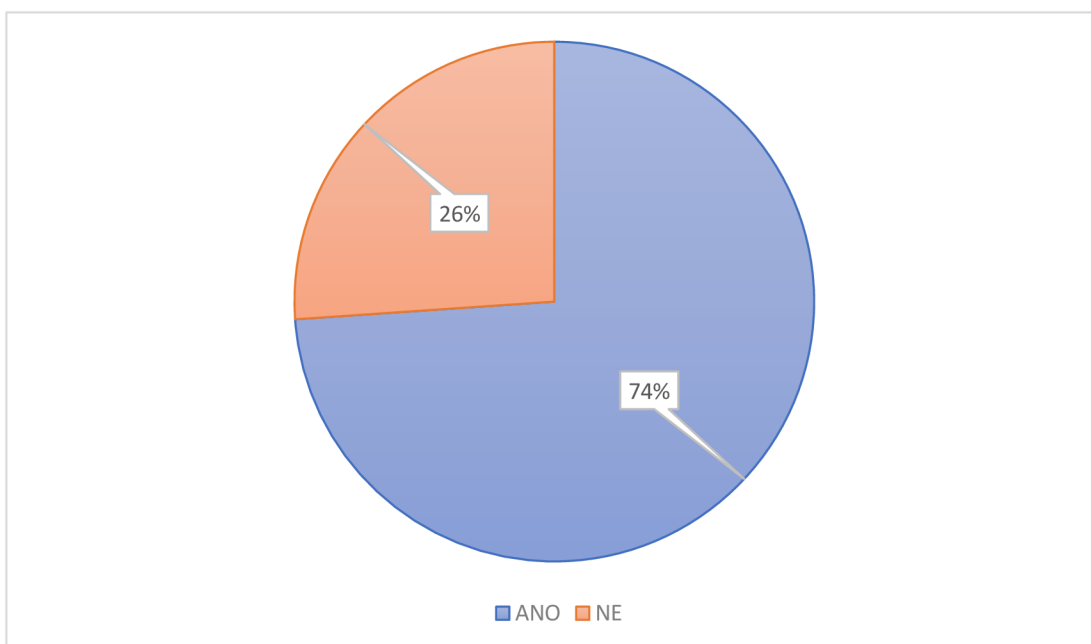
(Zdroj: autor práce)

Z výzkumu je patrné, že respondenti zemědělské sféry se jednoznačně (100 %) přiklání ke zpoplatnění certifikace, zatím co respondenti sociální sféry měli odlišný pohled. K poplatkům za certifikaci se přiklánílo pouze 17 % respondentů.

Odpovědi respondentů politické sféry:

ANO	34
NE	12

Obrázek č. 22 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Měla by být certifikace zpoplatněna“ – politická sféra

(Zdroj: autor práce)

I u respondentů politické sféry byl pohled na zpoplatnění certifikace odlišný. 74 % se přiklánílo na stranu poplatků za certifikaci a 26 % respondentů se přiklánílo k certifikaci bez poplatků. Ceny poplatků za certifikaci ekofarmy jsou rozděleny podle výměry a podle ročního obrátu (www.kez.cz).

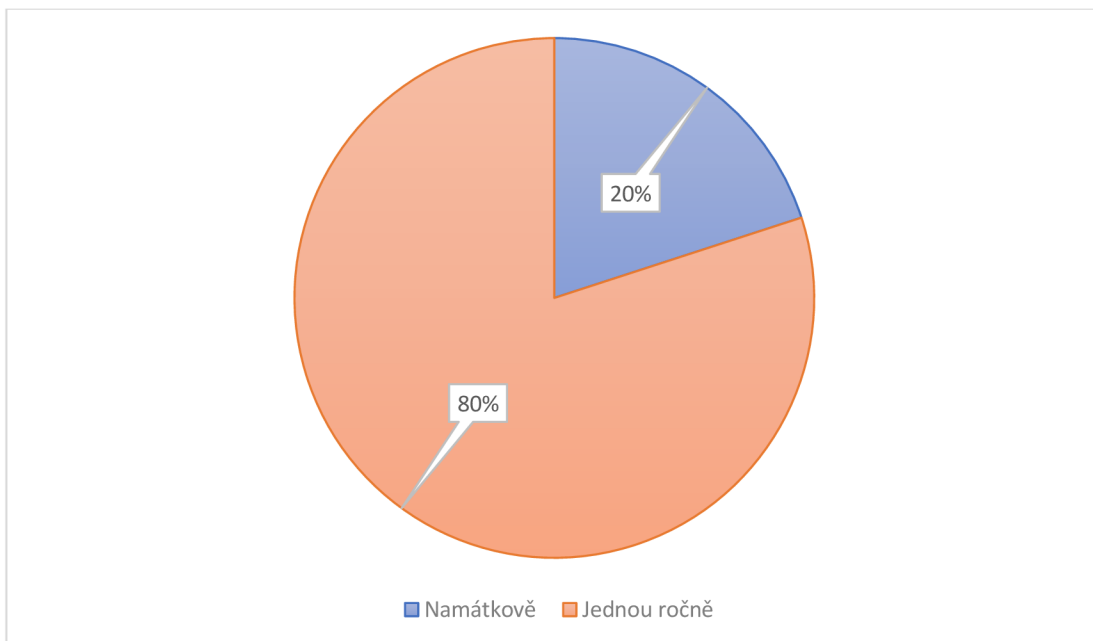
Otázka č. 7

Jak často by měla probíhat kontrola certifikace?

Odpovědi respondentů zemědělské sféry:

Namátkově	2
Jednou ročně	8

Obrázek č. 23 Četnosti odpovědi (%) na otázku „Jak často by měla probíhat kontrola certifikace“ – zemědělská sféra

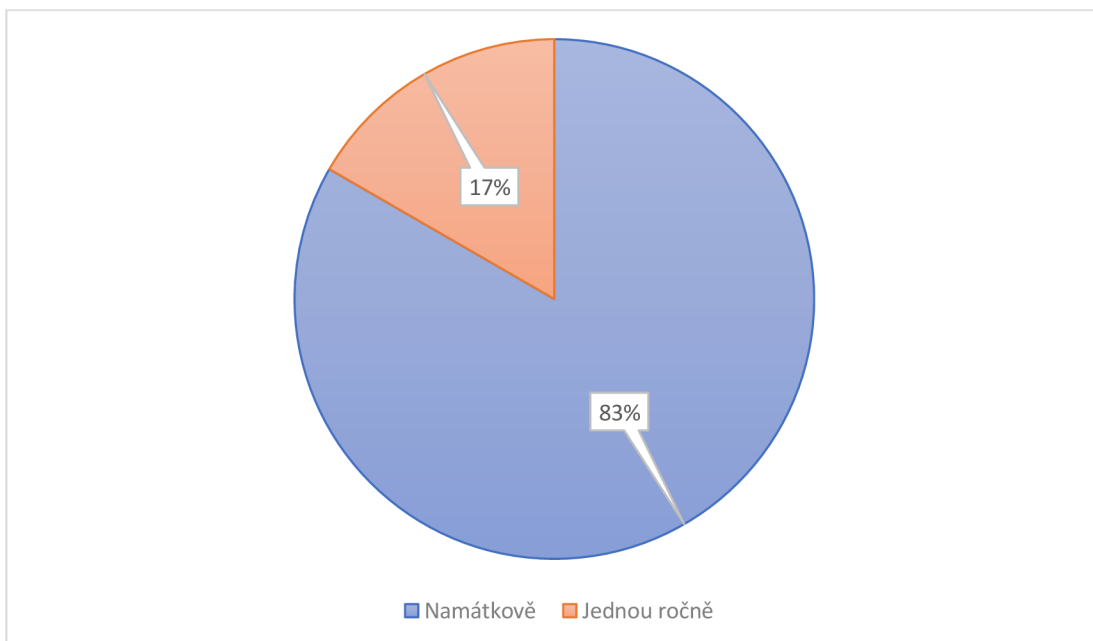

(Zdroj: autor práce)

Odpovědi respondentů sociální sféry:

Namátkově	10
Jednou ročně	2

Obrázek č. 24 Četnosti odpovědi (%) na otázku „Jak často by měla probíhat kontrola certifikace“ – sociální sféra

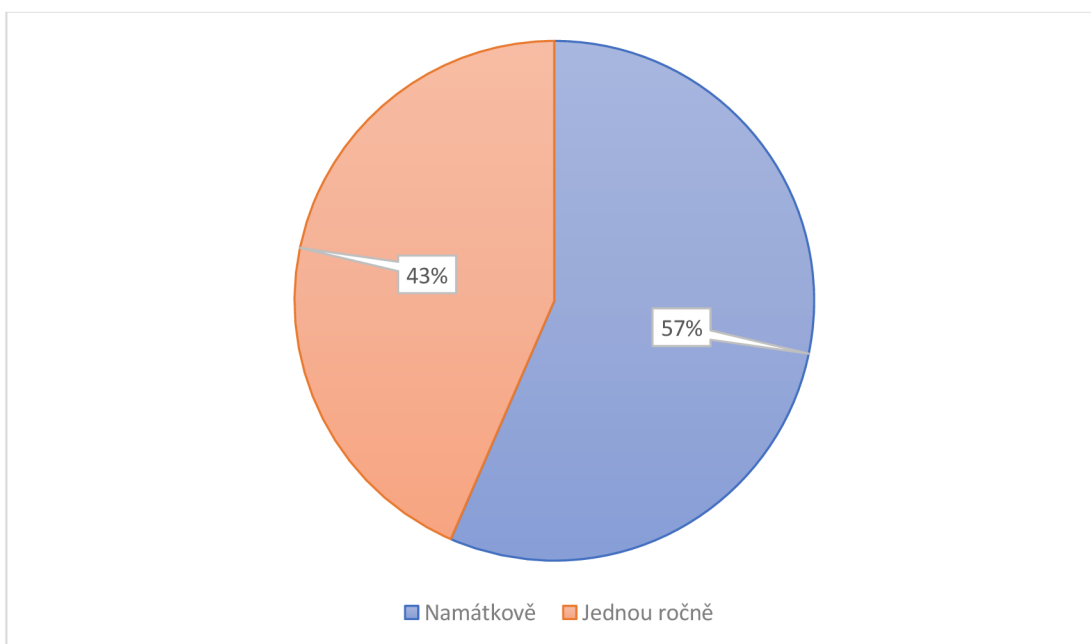
(Zdroj: autor práce)

Výzkum prokázal rozdílnost názorů na pravidelnost kontrol certifikace mezi respondenty sociální a zemědělské sféry. Respondenti zemědělské sféry (80 %) se přikláněli ke kontrole certifikace jednou ročně, zatímco respondenti sociální sféry (83 %) se přikláněli spíše ke kontrole namátkové.

Odpovědi respondentů politické sféry:

Namátkově	26
Jednou ročně	20

Obrázek č. 25 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Jak často by měla probíhat kontrola certifikace“ – politická sféra

(Zdroj: autor práce)

57 % respondentů politické sféry považuje za optimální namátkové kontroly certifikace a 43 % respondentů považuje optimální kontrolu jednou ročně.

Otázka č. 8

Co by se podle Vás mělo kontrolovat?

Odpovědi respondentů zemědělské sféry:

Respondenti se shodli, že předmět kontroly by měl být podobný jako u kontrol certifikace ekologického zemědělství a BIO produktů, dále kontrola standardů kvality, zapojení cílových skupin a jejich podíl na výrobě produktů.

Odpovědi respondentů sociální sféry:

Respondenti byly toho názoru, že by se měl kontrolovat proces zpracování produktů, účast cílových skupin, v neposlední řadě také kvalita a původ produktů a ověření, zda se skutečně jedná o sociální podnik nebo farmu.

Odpovědi respondentů politické sféry:

Pro respondenty byl nejdůležitějším předmětem kontroly kvalita produktů a zda opravdu pochází ze sociální farmy. Dalším předmětem kontroly, který byl u respondentů považován za důležitý, byla kontrola plnění podstaty SZ a to, že se opravdu jedná o sociální zemědělství. Také respondenti vnímají SZ jako zajímavý koncept začlenění vyloučených osob na trhu práce. Bohužel mezi respondenty byli i tací, kteří doposud neznali koncept SZ nebo ho považují za zbytečný.

Otázka č. 9

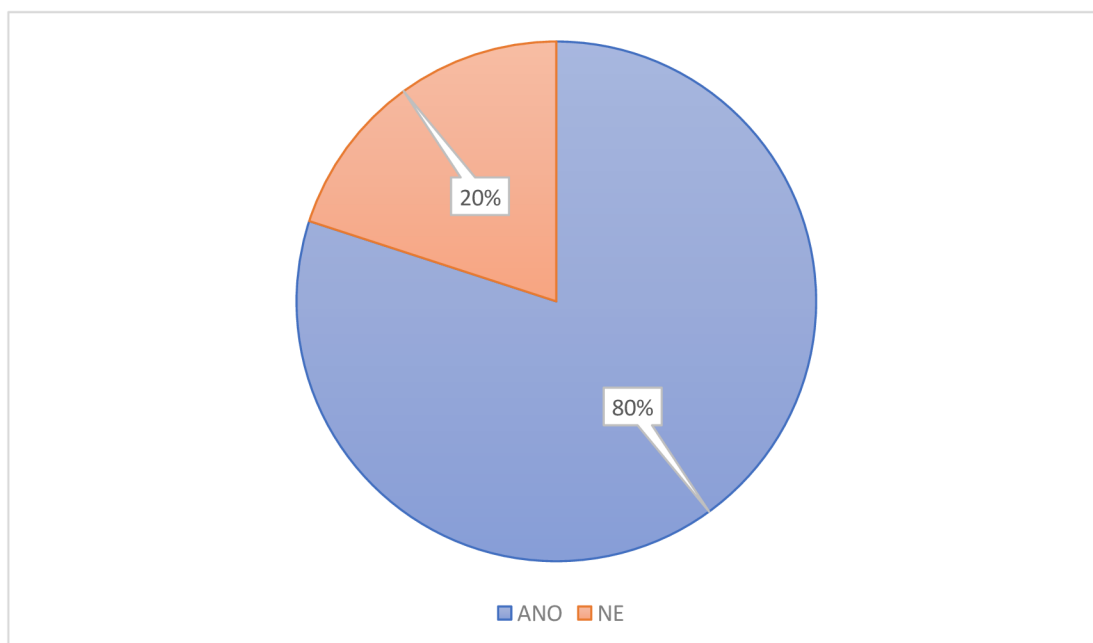
Tato otázka byla pro 1. a 2. skupinu respondentů položena ve formátu: **Jste na prodeji Vašich produktů finančně závislý?**

A pro skupinu respondentů 3 zněla: **Myslíte si, že jsou farmáři SZ finančně závislí na prodeji svých produktů?**

Odpovědi respondentů zemědělské sféry:

ANO	8
NE	2

Obrázek č. 26 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Jste na prodeji Vašich produktů finančně závislý“ – zemědělská sféra

(Zdroj: autor práce)

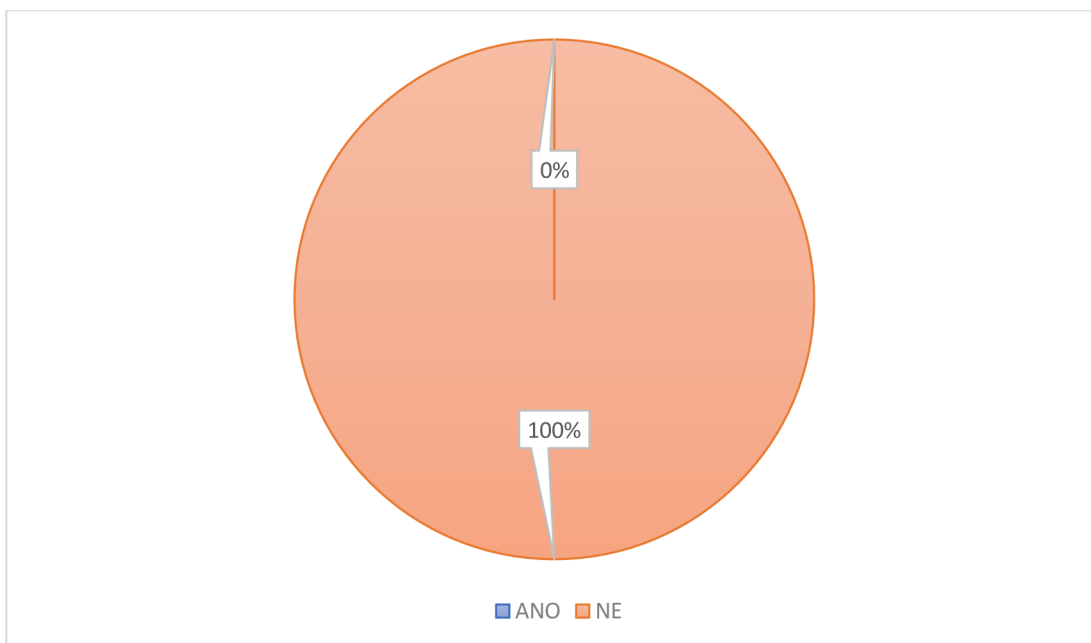
Výzkum prokázal, že respondenti zemědělské sféry jsou v 80 % finančně závislí na prodeji vlastních produktů. Další možností finanční podpory mají zemědělci s registrovanou půdou, rostlinnou a živočišnou výrobou ve formě klasických zemědělských

dotací. A pokud zaměstnávají osoby se zdravotním postižením mohou od roku 2015 žádat o zvýhodněný úvěr na investice a rozvoj (Hudcová, 2019).

Odpovědi respondentů sociální sféry:

ANO	0
NE	12

Obrázek č. 27 Četnosti odpovědí (%) na otázku „Jste na prodeji Vašich produktů finančně závislý“ – sociální sféra

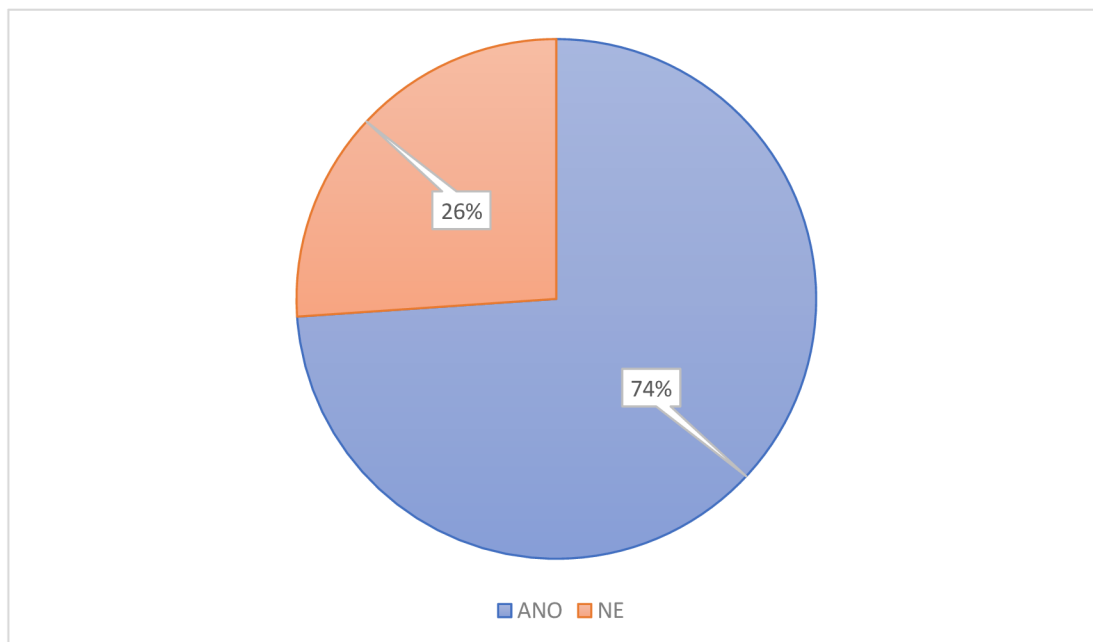
(Zdroj: autor práce)

Respondenti sociální sféry nejsou finančně závislí na prodeji vlastních produktů. Finanční podporu pravděpodobně získávají z jiných zdrojů (soukromé finance, dotace, spolupráce s úřadem práce, nadace apod.).

Odpovědi respondentů politické sféry:

ANO	34
NE	12

Obrázek č. 28 Četnosti odpovědi (%) na otázku „Myslíte si, že jsou farmáři SZ finančně závislí na prodeji svých produktů“ – politická sféra

(Zdroj: autor práce)

Většina dotázaných respondentů politické sféry (74 %) si myslí, že jsou farmáři SZ finančně závislí na prodeji svých produktů.

5.3 Třetí část dotazníku

V této části dotazníku měli respondenti ohodnotit význam rozhodujících faktorů, které ovlivňují spotřebitele při koupi výrobků a ohodnotit význam výhod, ale i nevýhod – komplikací procesu certifikace.

Otázka č. 10

Co je podle Vás rozhodujícím faktorem pro spotřebitele při koupi produktů?

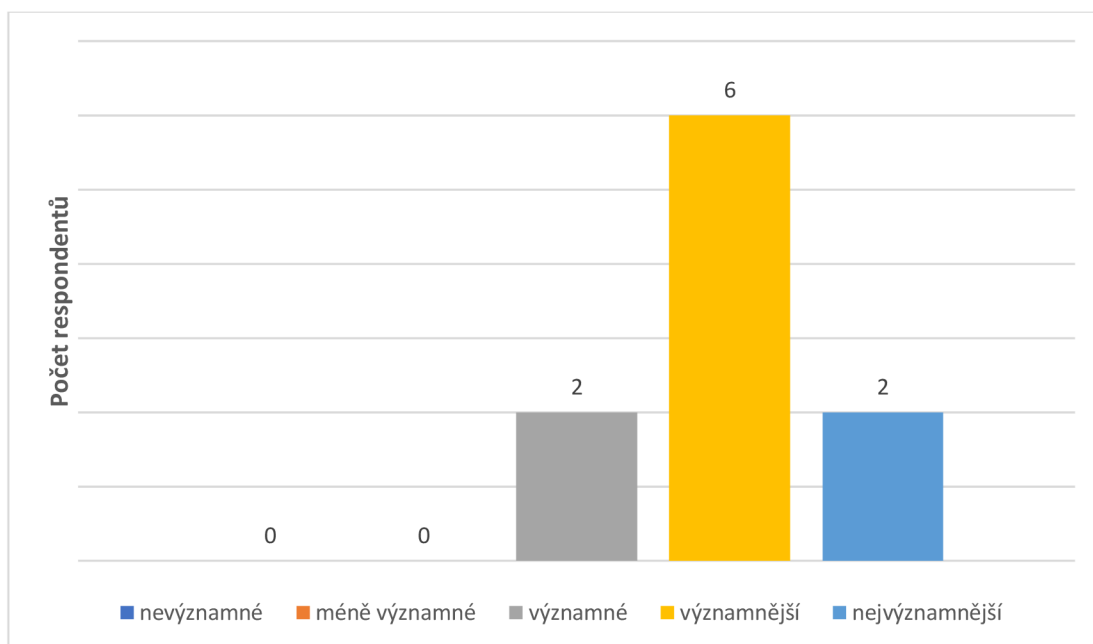
Ohodnoťte podle významu 1 (nevýznamné) do 5 (nejvýznamnější)

- Ekologické zemědělství
- Sociální zemědělství
- Regionální potravina
- Jiná přidaná hodnota (uveďte)

Na tuto otázku odpovědělo 100 % respondentů.

Produkt ekologického zemědělství

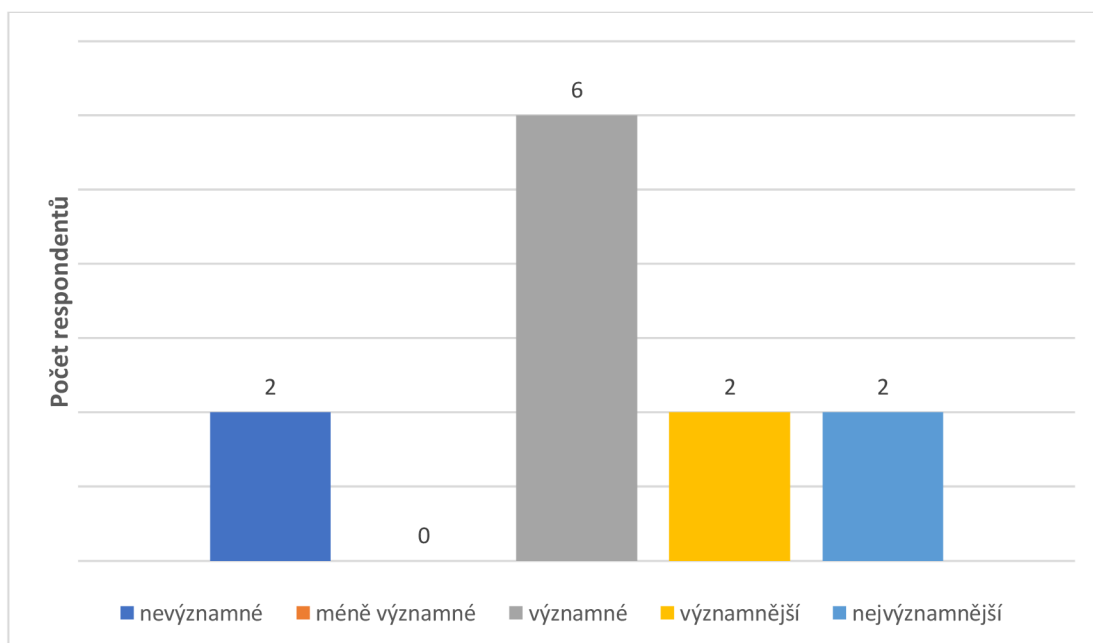
Obrázek č. 29 Produkt ekologického zemědělství – zemědělská sféra

(Zdroj: autor práce)

Z výzkumu je patrné, že zemědělci považují označení – produkt ekologického zemědělství, za významněji ovlivňující spotřebitele při koupi produktů.

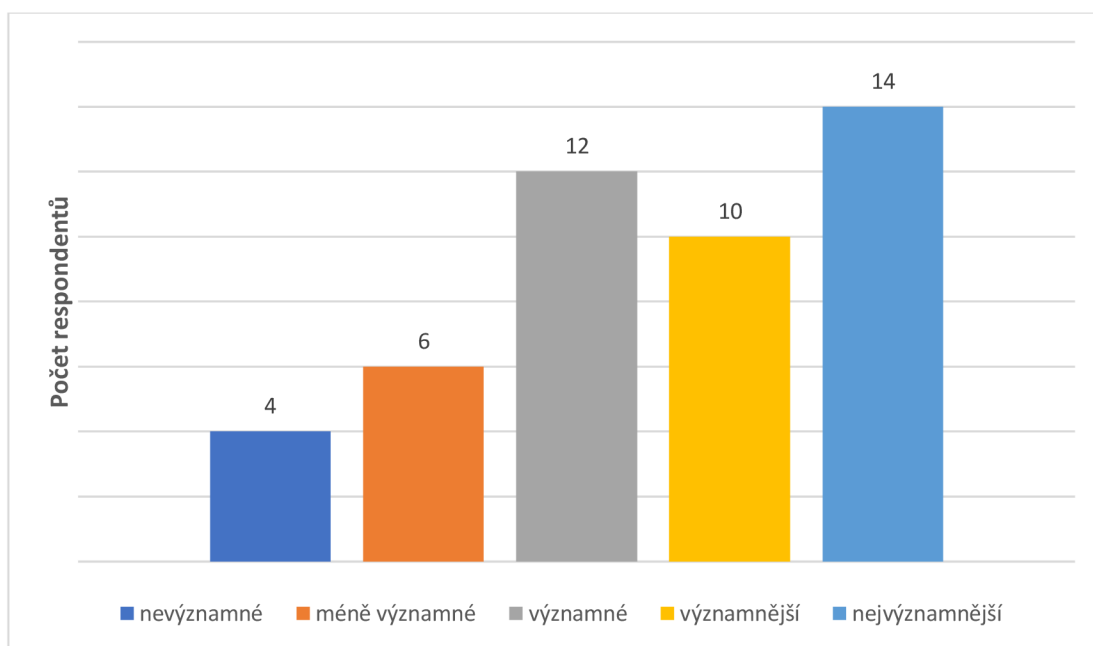
Obrázek č. 30 Produkt ekologického zemědělství – sociální sféra

(Zdroj: autor práce)

Respondenti, zařazení do sociální sféry ohodnotili vliv ekologické produkce jako významný až jako nejvýznamnější.

Obrázek č. 31 Produkt ekologického zemědělství – politická sféra

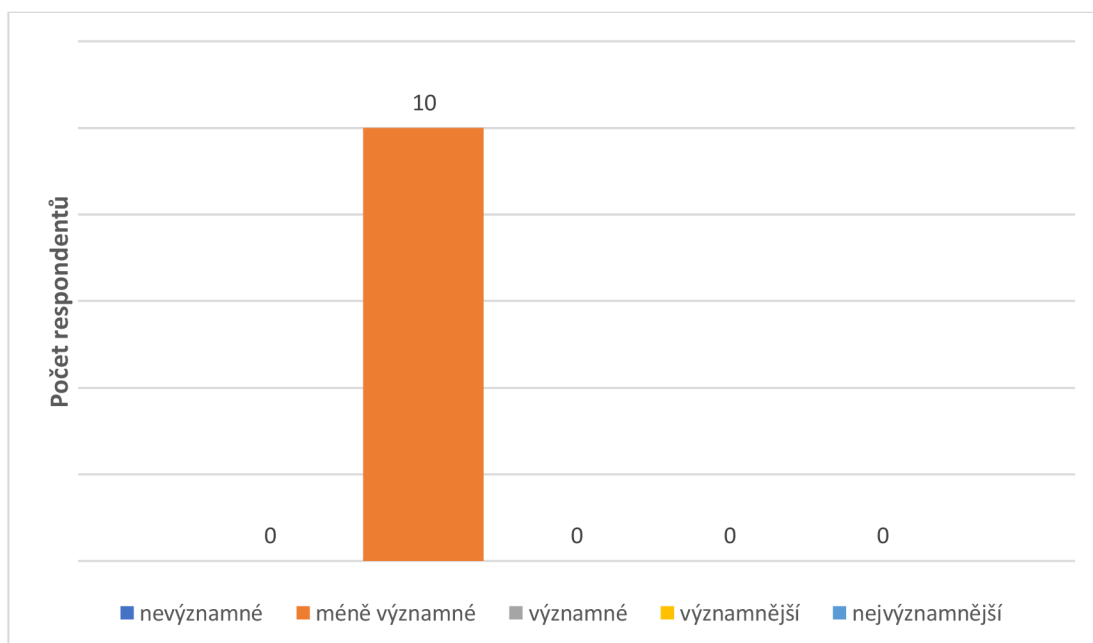

(Zdroj: autor práce)

Z odpovědí je patrné, že ekologickou produkci politická sféra hodnotí jako význačný faktor rozhodující při koupi výrobků.

Produkt sociálního zemědělství

Obrázek č. 32 Produkt sociálního zemědělství – zemědělská sféra

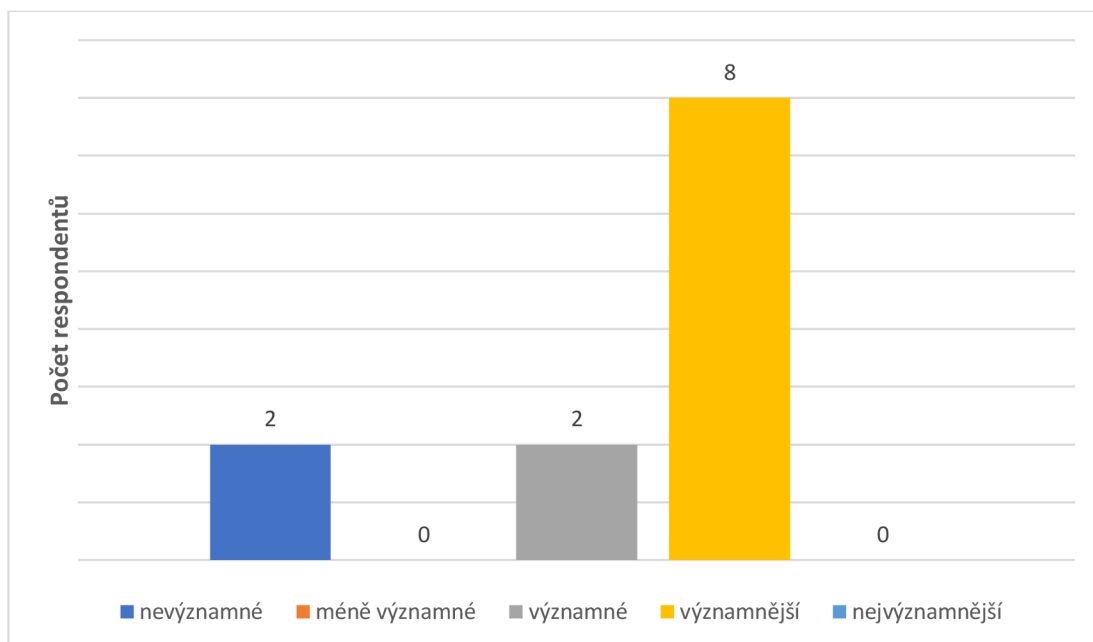

(Zdroj: autor práce)

Z výzkumu plyne, že produkt sociálního zemědělství je pro tuto skupinu respondentů méně významný jako faktor ovlivňující spotřebitele při jejich koupi. Dle Tempesta

(2019) je důležité, aby byl v sociálním zemědělství zaveden adekvátní systém certifikace.

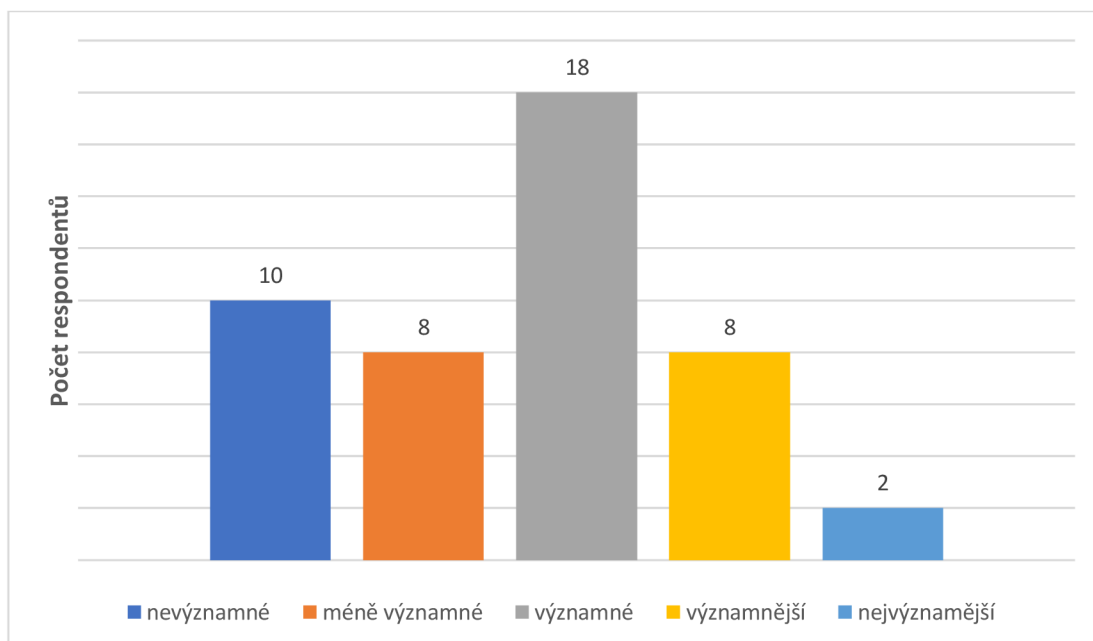
Obrázek č. 33 Produkt sociálního zemědělství – sociální sféra

(Zdroj: autor práce)

Pro sociální sféru je faktor sociálního zemědělství významnější než pro skupinu respondentů zemědělské sféry.

Obrázek č. 34 Produkt sociálního zemědělství – politická sféra

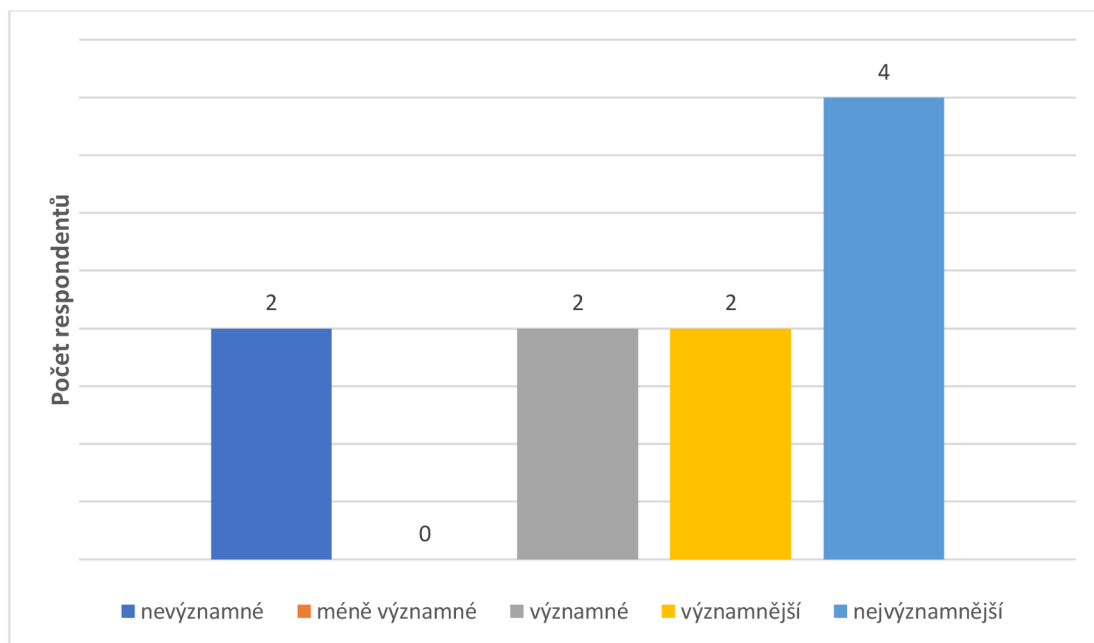

(Zdroj: autor práce)

Politická sféra je v důležitosti faktoru sociálního zemědělství podle všech cílových skupin nevyvážená. Dle Dupala a Michalové (2018) je značka kvality vztahující se k původu produktu stěžejní informací pro spotřebitele.

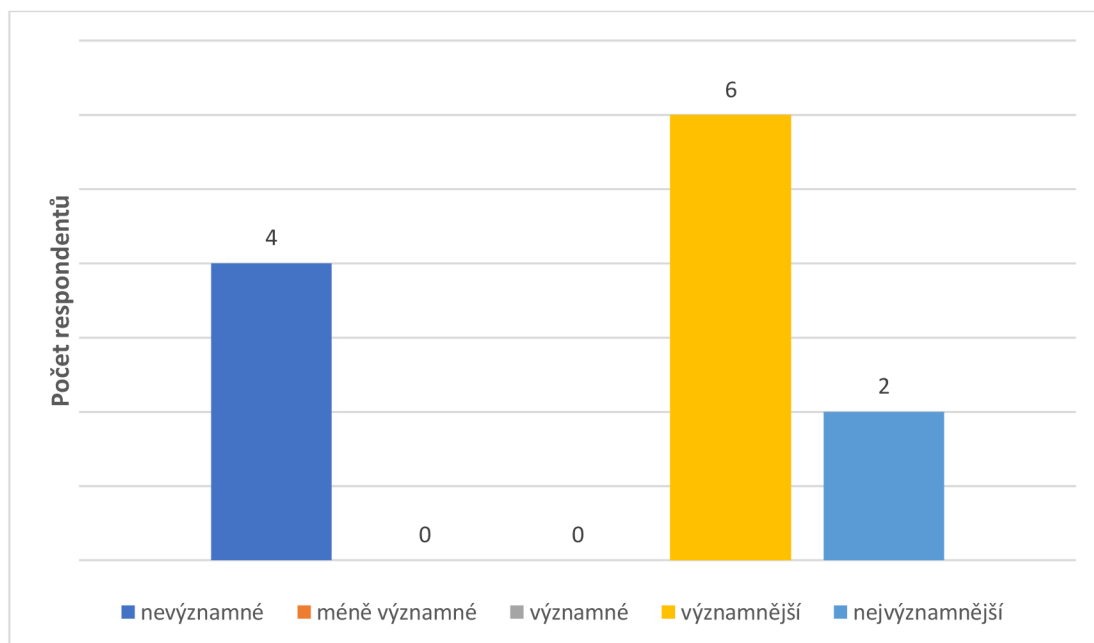
Regionální potravina

Obrázek č. 35 *Regionální potravina – zemědělská sféra*

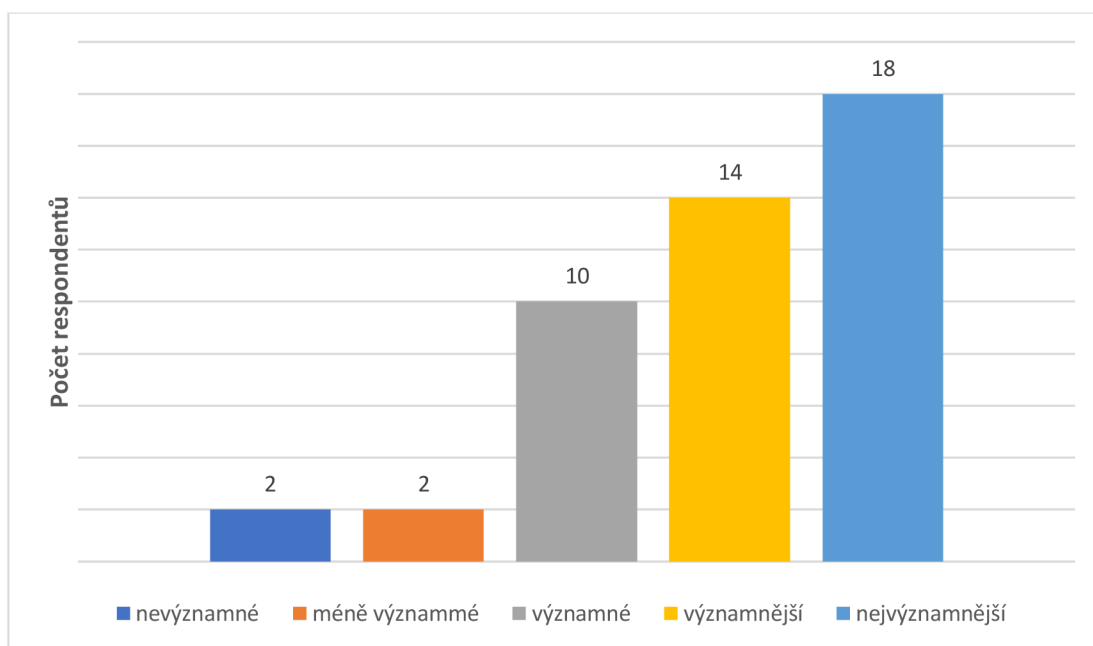
(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 36 *Regionální potravina – sociální sféra*

(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 37 Regionální potravina – politická sféra

(Zdroj: autor práce)

Produkty označené značkou regionální potravina jsou podle odpovědí respondentů všech cílových skupin poměrně význačné. Regionální potravina je celostátní projekt Mze na podporu malých a středních pěstitelů a výrobců v krajích ČR (Dupal a Michalová, 2018).

Jiná přidaná hodnota – zemědělská sféra

Pro zemědělce je další důležitá přidaná hodnota sezónnost a čerstvost surovin, produkty z okolí spotřebitele, kde je možné navázat osobní vztah s odběrateli. Pro některé respondenty je důležité balení výrobku, které je v případě odběru čerstvých produktů přímo z farmy sníženo na minimální spotřebu. V neposlední řadě také důležitost sociálních aspektů produkce a prezentace daného subjektu.

Jiná přidaná hodnota – sociální sféra

Mezi jinou přidanou hodnotu respondenti řadili originalitu produktu, znalost subjektu, nebo také cenu produktu a v neposlední řadě lokálnost produktu.

Jiná přidaná hodnota – politická sféra

U této možnosti odpovědi měli respondenti vypsát jinou přidanou hodnotu, o které si myslí, že ovlivňuje spotřebitele při koupi produktů. Nejčastější odpovědí byla cena produktu. Z 46. respondentů takto odpovědělo 20. Další přidaná hodnota produktu důležitá pro respondenty byla kvalita produktu, označení česká potravina, forma zpracování potravin, produkt pocházející z rodinné farmy nebo zda farmář používá přírodní

hnojiva a nepoužívá chemické postřiky, reference, obal, příběh, zda farma pochází z okolí bydliště a v neposlední řadě Fair trade.

Otázka č. 11

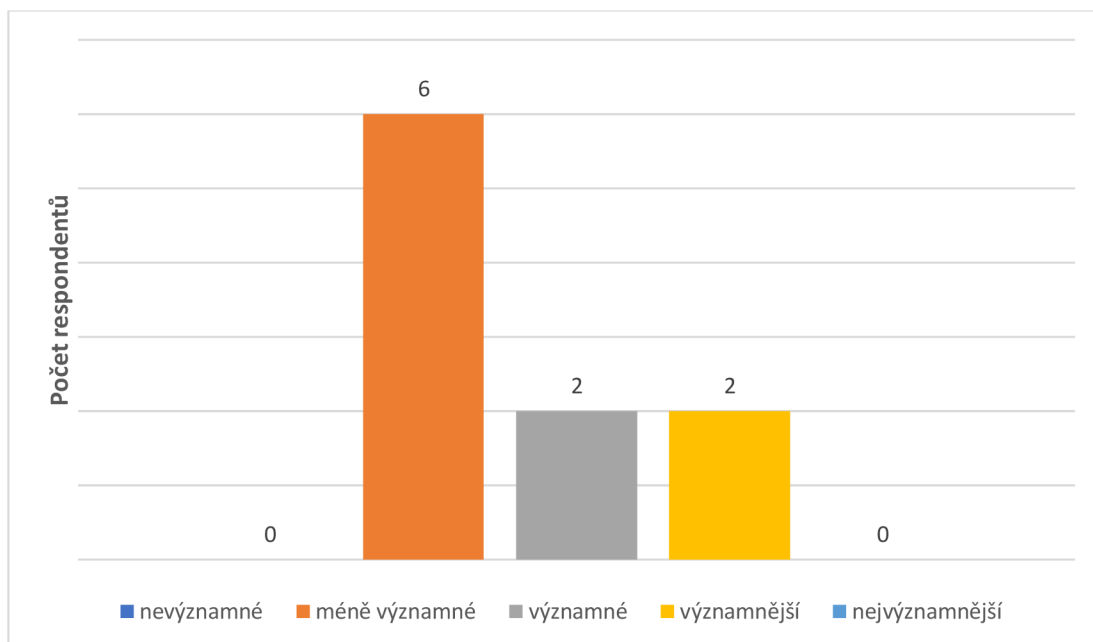
V čem vidíte výhody certifikace?

Ohodnoťte podle významu 1 (nevýznamné) do 5 (nejvýznamnější)

- Zvýšení hodnoty produktu
- Zvýšení potenciálu produktu
- Zvýšení konkurence schopnosti produktu na trhu
- Jiné výhody (uveďte jaké)

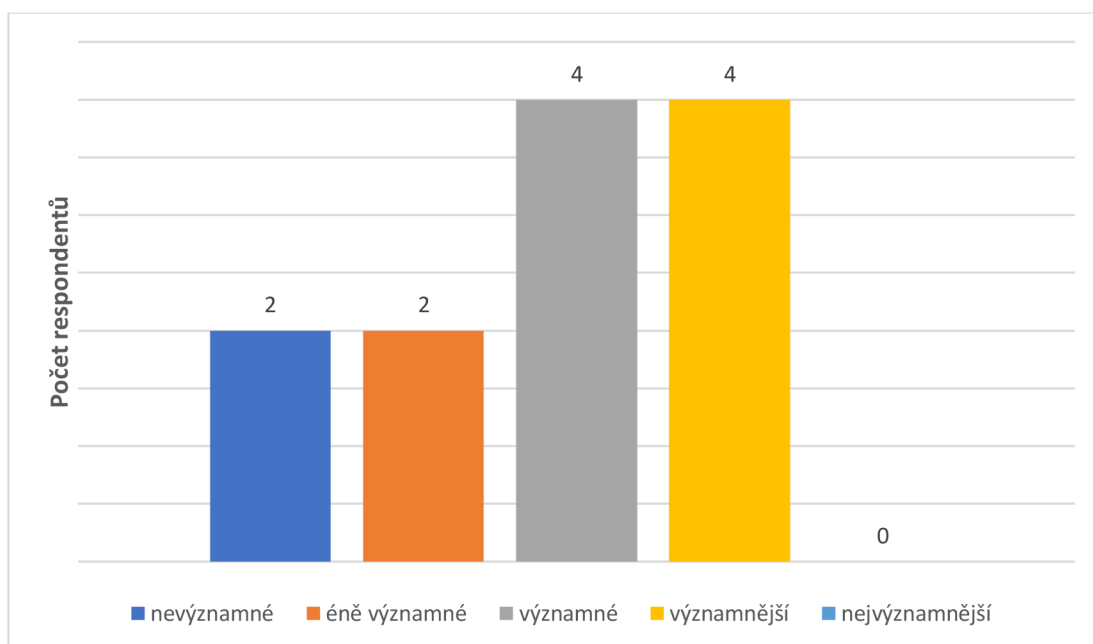
Zvýšená hodnoty produktu

Obrázek č. 38 Zvýšená hodnota produktu –zemědělská sféra

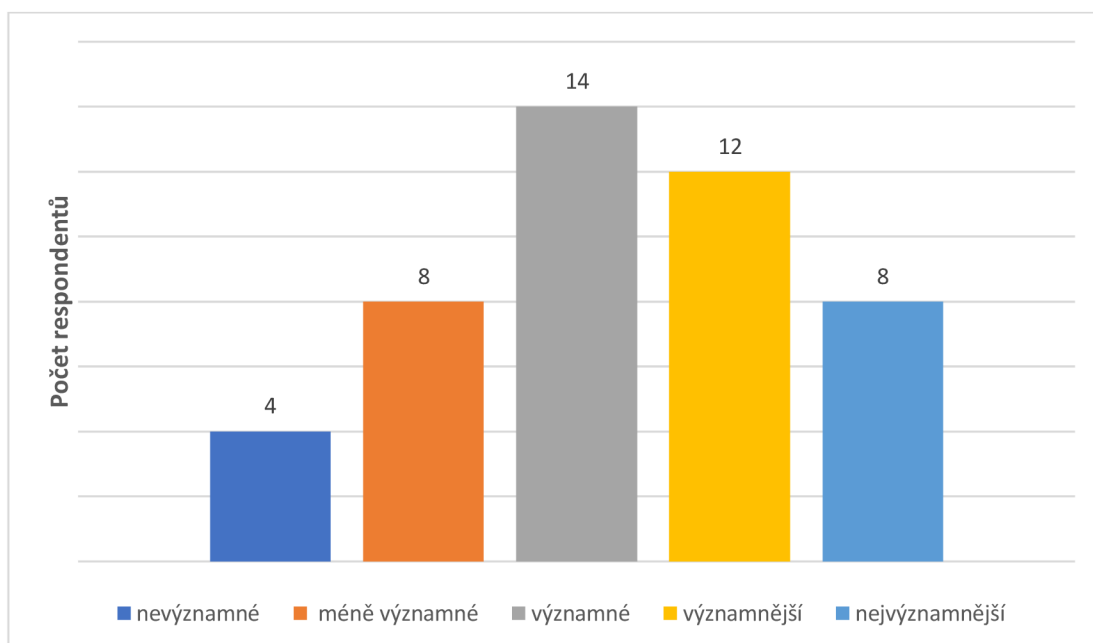
(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 39 Zvýšená hodnota produktu – sociální sféra

(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 40 Zvýšená hodnota produktu – politická sféra

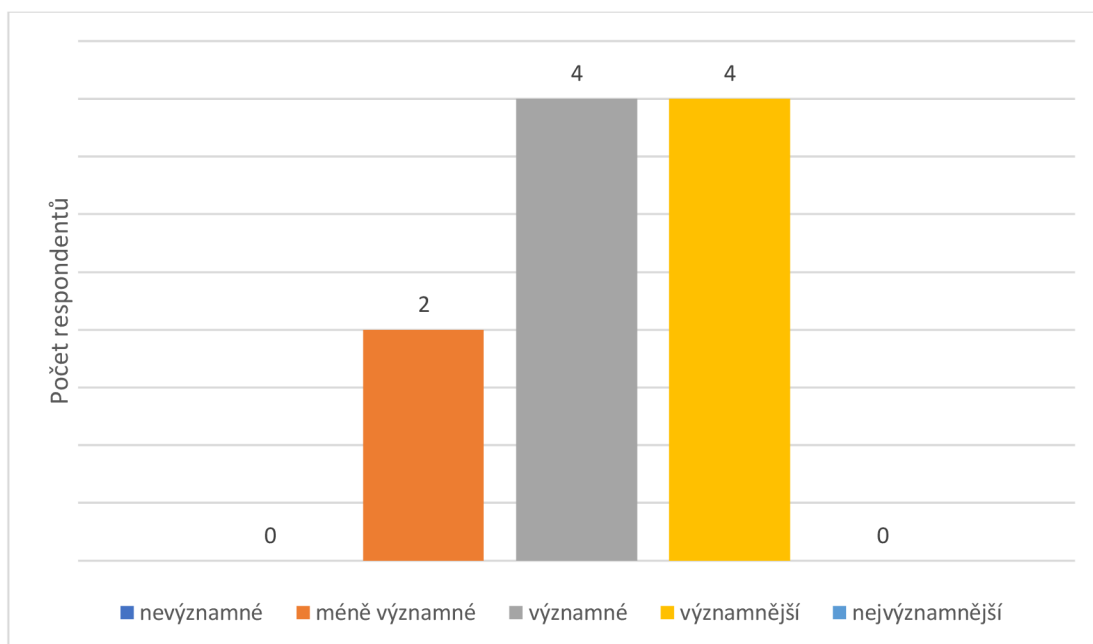

(Zdroj: autor práce)

Z výzkumu je patrné, že zemědělská sféra nepovažuje zvýšenou hodnotu produktu jako přínos certifikace. Zato sociální a politická sféra se přiklání na stranu certifikace, která by mohla zvýšit hodnotu produktu. Dle Hudcové (2019) se sociální farmy musí naučit dobře prezentovat své přednosti, vypracovat dobrý marketingový plán a zaměřit se na osvětu veřejnosti.

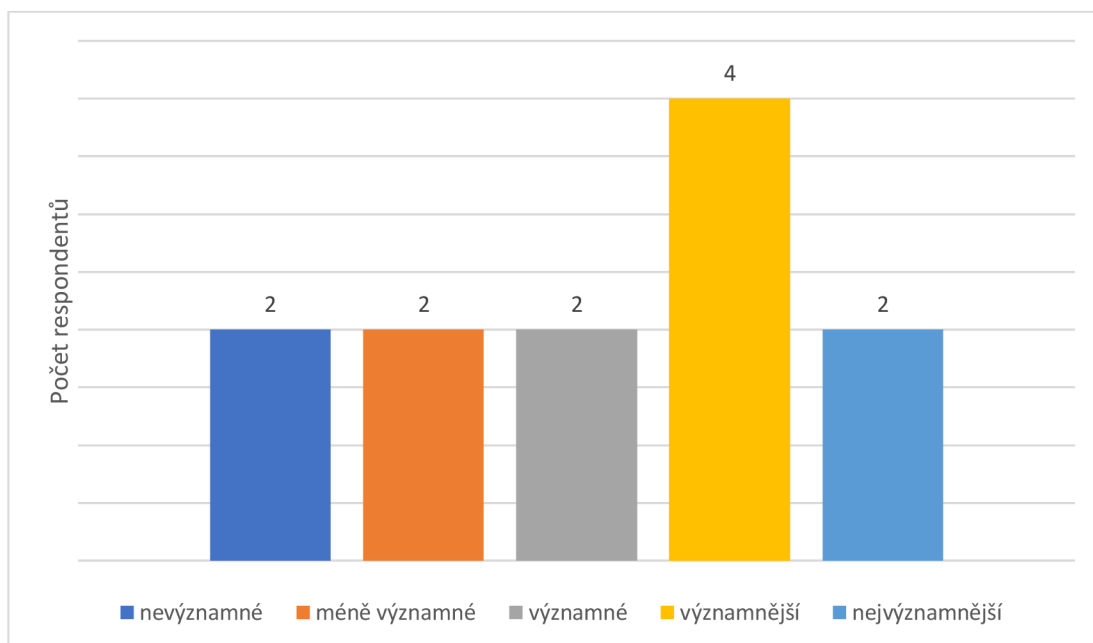
Zvýšení potenciálu produktu

Obrázek č. 41 Zvýšení potenciálu produktu – zemědělská sféra

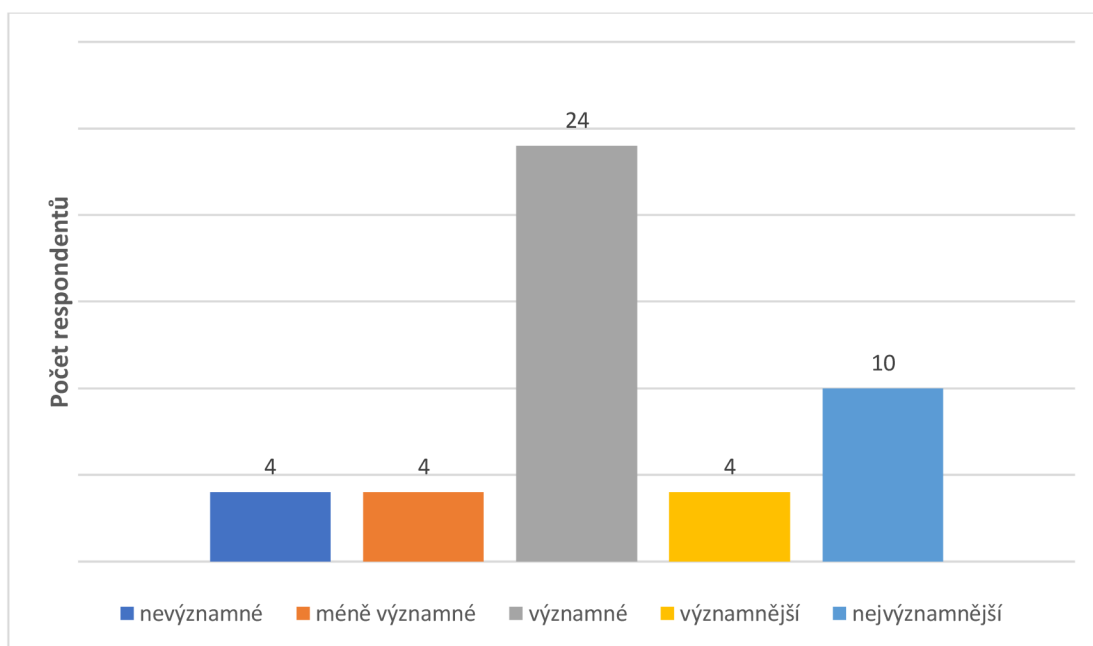
(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 42 Zvýšení potenciálu produktu – sociální sféra

(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 43 Zvýšení potenciálu produktu – politická sféra

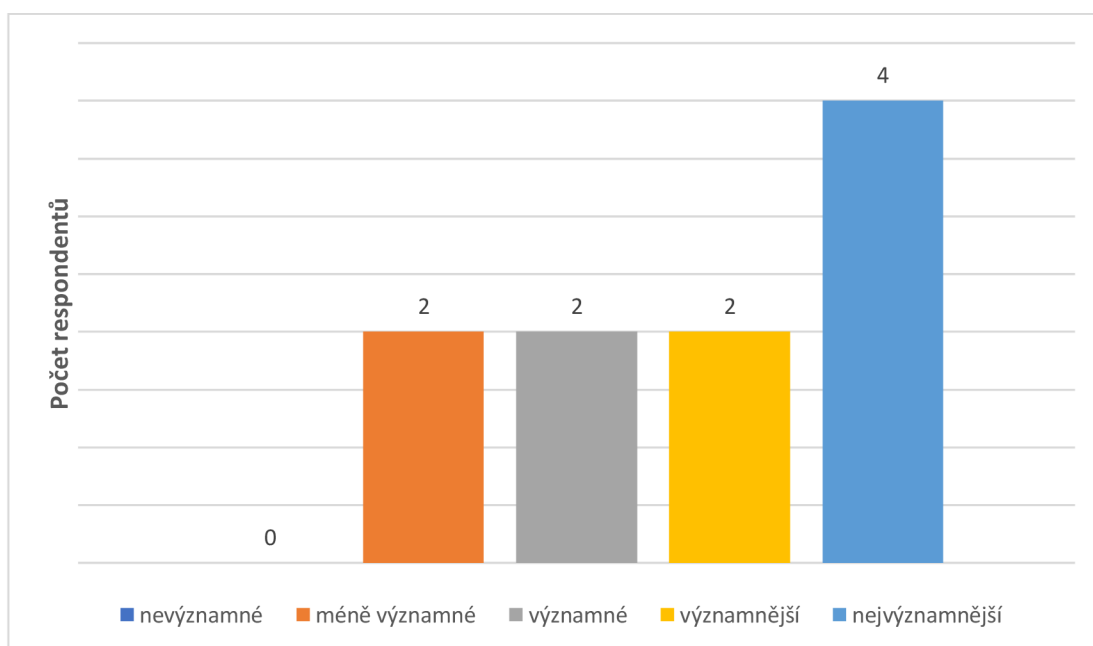

(Zdroj: autor práce)

Zvýšení potenciálu je podle všech respondentů velkým přínosem certifikace.

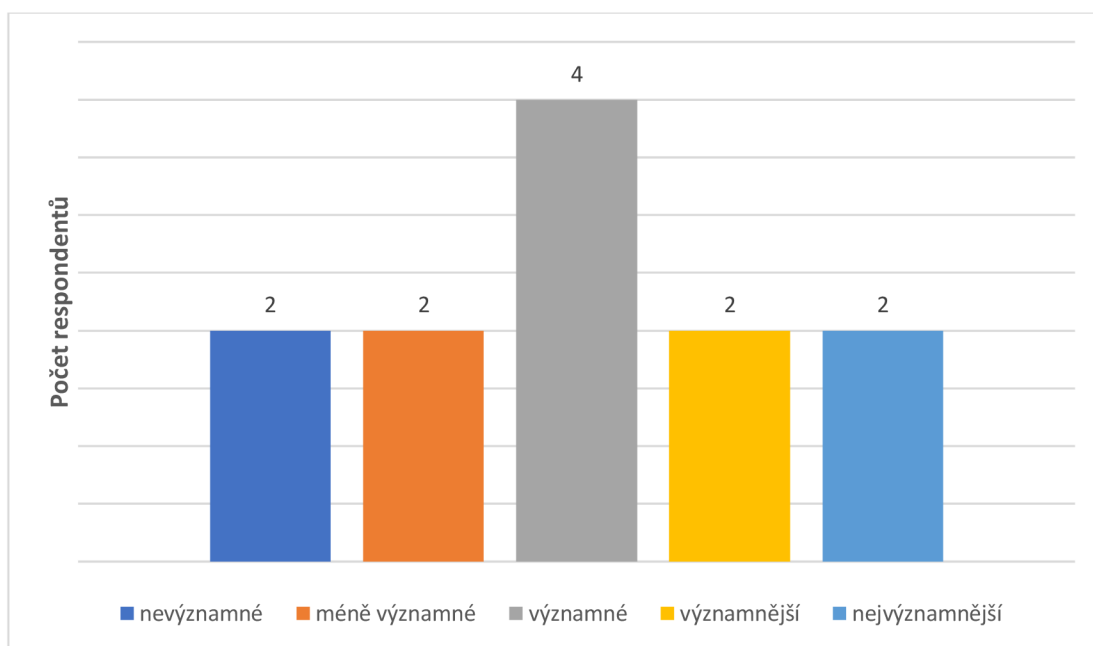
Zvýšení konkurenceschopnosti produktu na trhu

Obrázek č. 44 Zvýšení konkurence schopnosti produktu na trhu – zemědělská sféra

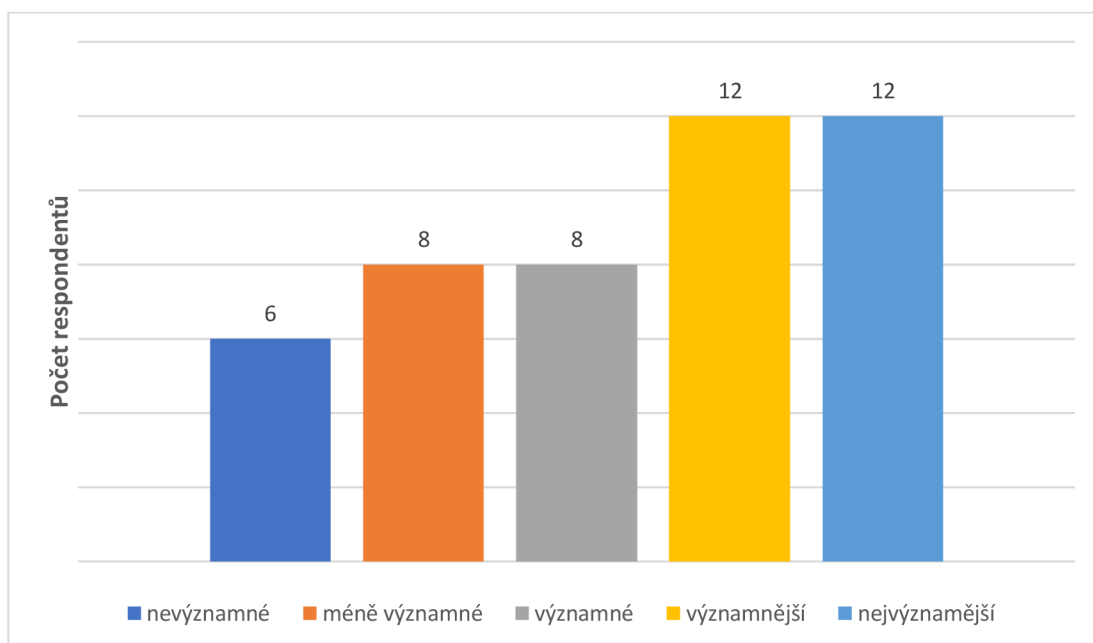
(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 45 Zvýšení konkurence schopnosti produktu na trhu – sociální sféra

(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 46 Zvýšení konkurence schopnosti produktu na trhu – politická sféra

(Zdroj: autor práce)

Z výzkumu je patrné, že všechny oslovené skupiny respondentů považují certifikaci za přínosnou z pohledu zvýšení konkurenceschopnosti produktu na trhu. Dle Hudcové (2019) je důležité, aby produkty na trhu oslovily správnou cílovou skupinu.

Jiné výhody – zemědělská sféra

Respondenti za jiné výhody certifikace uváděli důvěryhodnost produktu podloženou kontrolou certifikace, jasná určení produktu sociálního zemědělství a s tím spojenou

možnost podpory ze strany státu. Jasné odlišení od ostatních produktů a jistota pro spotřebitele.

Jiné výhody – sociální sféra

Respondenti nejčastěji uváděli jako výhody certifikace potvrzení a ověření původu produktu spojeného se sociálním aspektem zapojených klientů do jejich výroby.

Jiné výhody – politická sféra

Záruka kvality byla respondenty nejčastěji uváděná jako výhoda certifikace.

Otázka č. 12

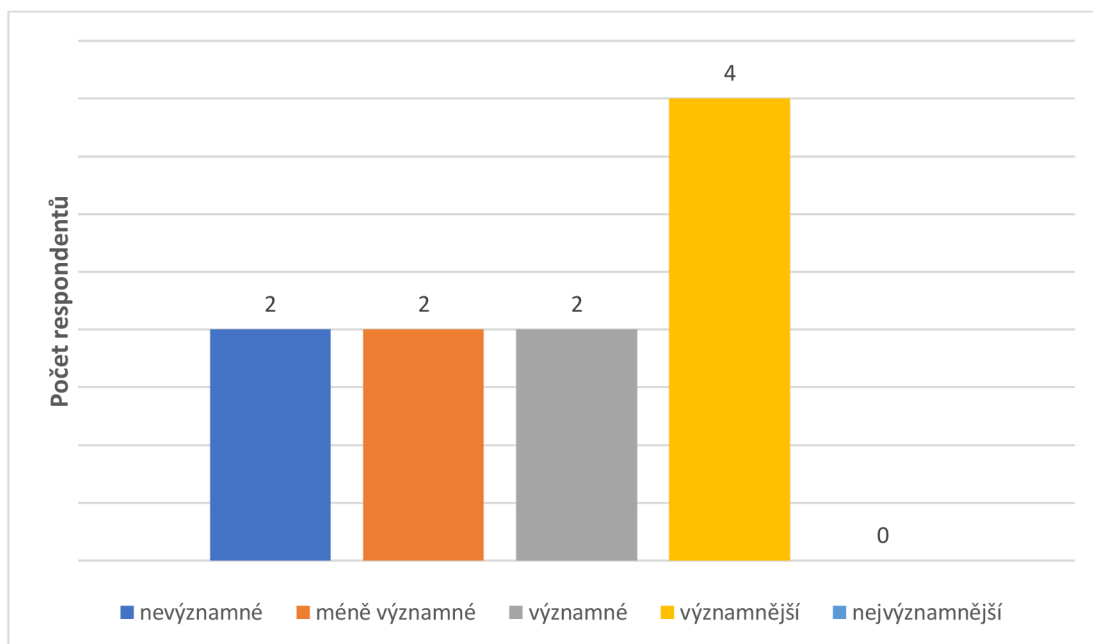
V čem vidíte nevýhody – komplikace procesu certifikace?

Ohodnoťte podle významu 1 (nevýznamné) do 5 (nejvýznamnější)

- Finanční náklady
- Zvýšená administrativa
- Přechodné období
- Jiné (uveďte jaké)

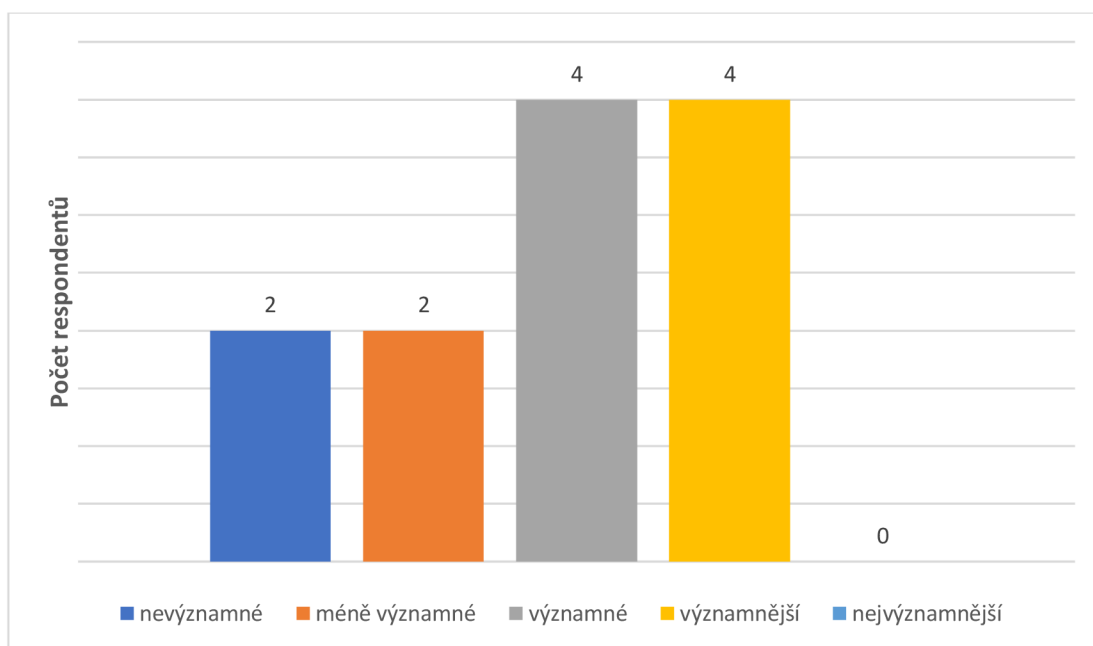
Finanční náklady

Obrázek č. 47 *Finanční náklady – zemědělská sféra*

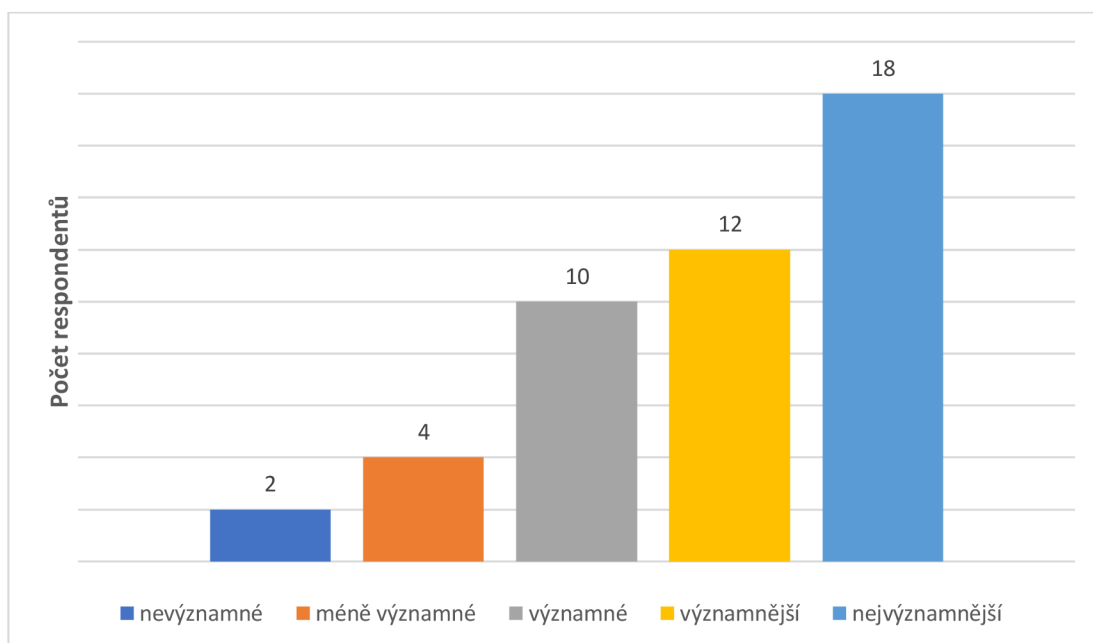
(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 48 Finanční náklady – sociální sféra

(Zdroj: autor práce)

Obrázek 49 Finanční náklady – politická sféra

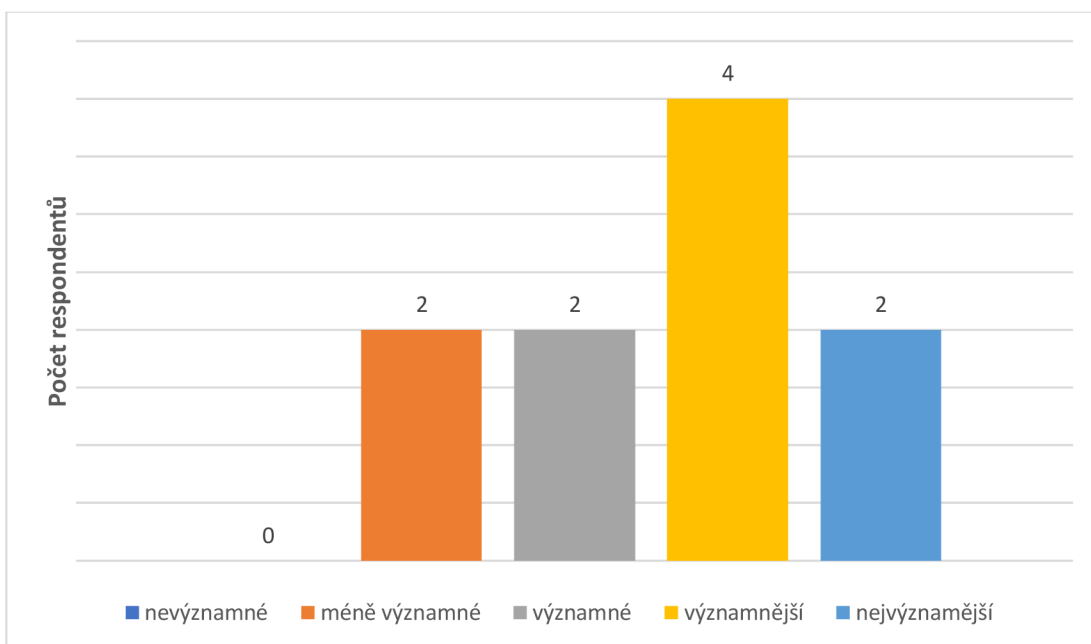

(Zdroj: autor práce)

Z opovědí je patrné, že všechny cílové skupiny respondentů se domnívají, že finanční náklady mají negativní dopad na proces certifikaci.

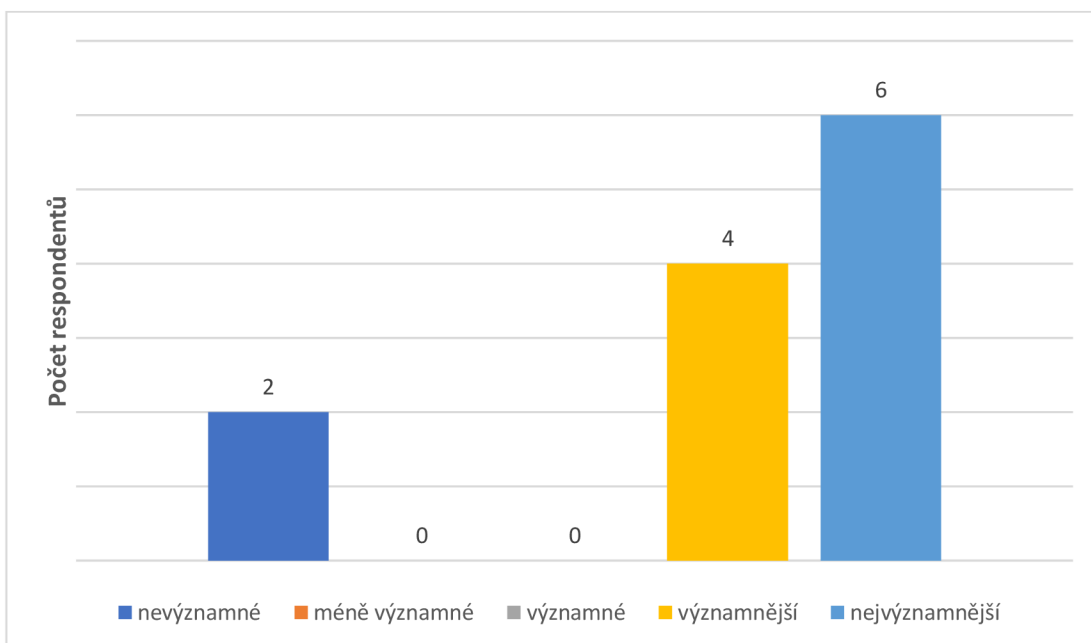
Zvýšená administrativa

Obrázek č. 50 Zvýšená administrativa – zemědělská sféra

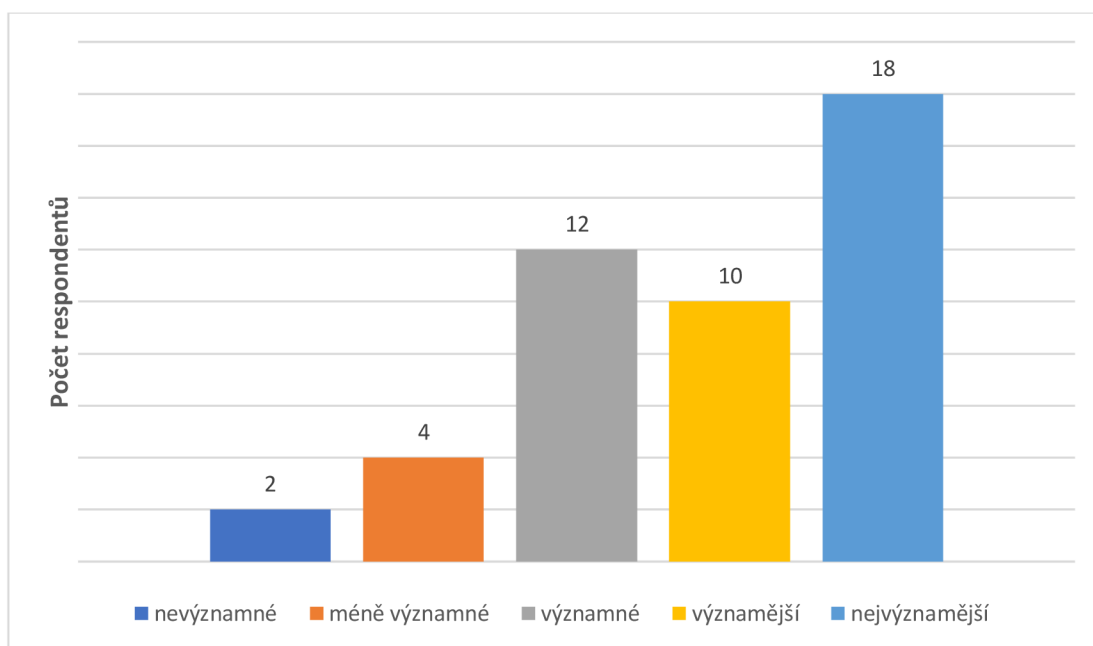
(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 51 Zvýšená administrativa – sociální sféra

(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 52 *Zvýšená administrativa – politická sféra*

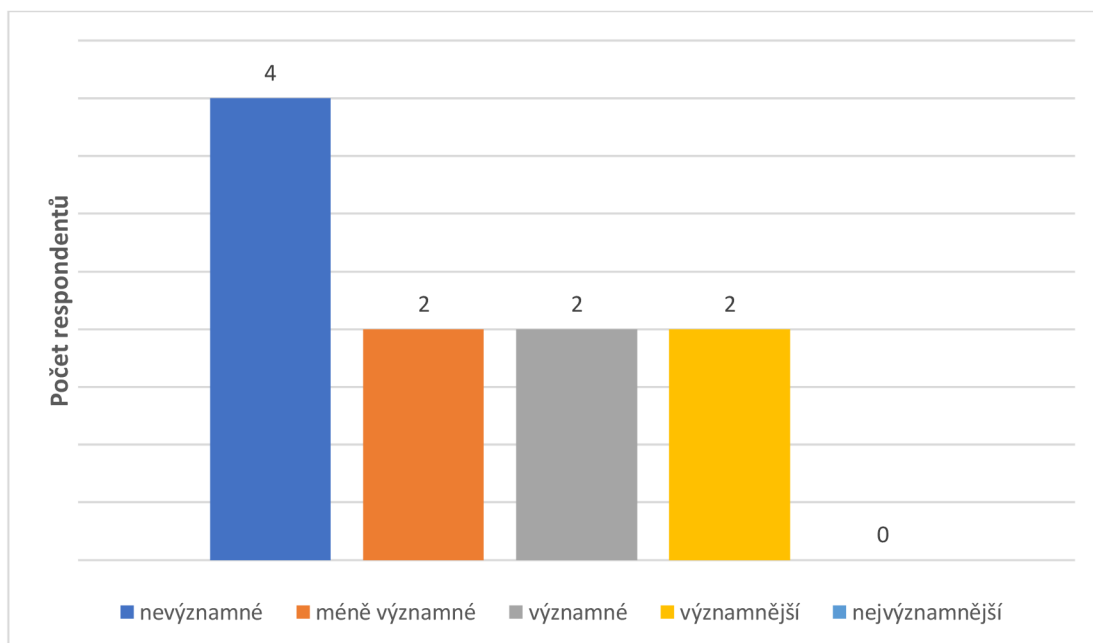

(Zdroj: autor práce)

Z prováděného výzkumu je zřejmé, že zvýšená administrativa je překážkou pro žadatele o certifikaci. Lze tedy doporučit zjednodušení administrativy spojenou s certifikací a nastavit efektivní podporu malým zemědělcům.

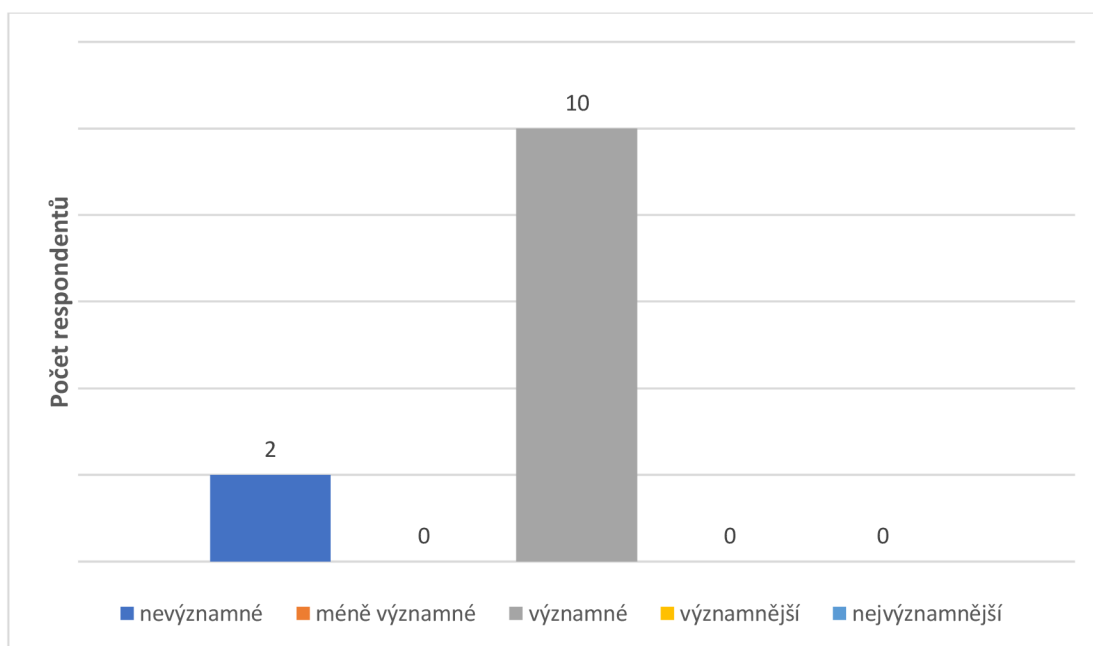
Přechodné období

Obrázek č. 53 *Přechodné období – zemědělská sféra*

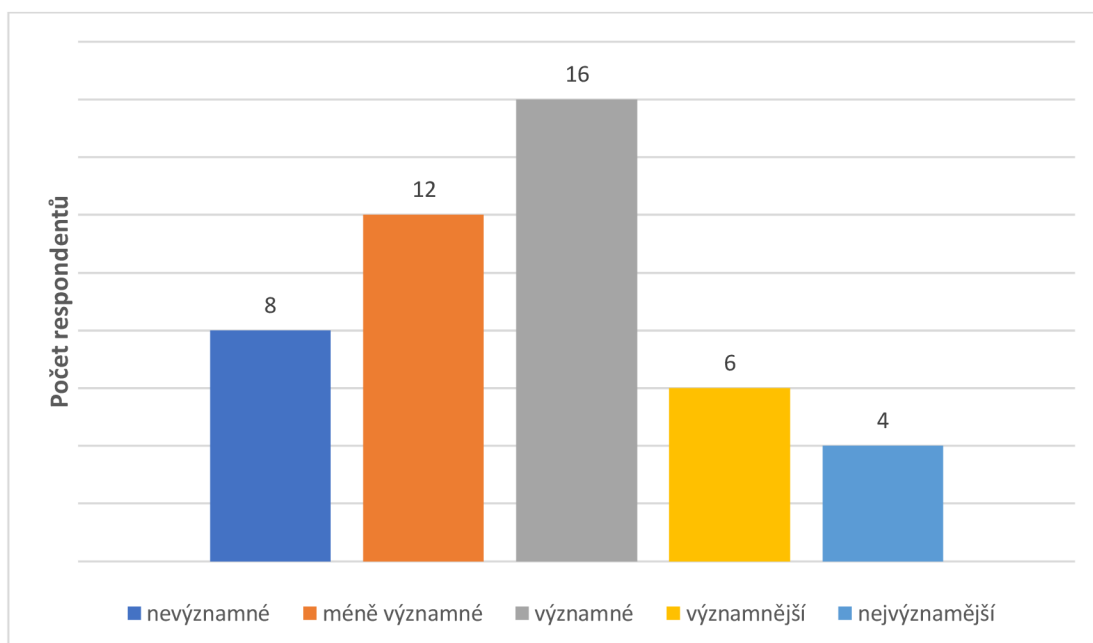
(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 54 *Přechodné období – sociální sféra*

(Zdroj: autor práce)

Obrázek č. 55 *Přechodné období – politická sféra*

(Zdroj: autor práce)

Z výzkumných dat je patrné, že pro mnohé může být přechodné období významným faktorem nevýhody certifikace. Patrně jen zemědělci považují tento faktor za méně důležitý.

Jiné nevýhody – komplikace v procesu certifikace – zemědělská sféra

Respondenti vidí hlavně nevýhody v časové náročnosti a v příliš malém trhu produktů sociálního zemědělství, ale také v tom, že se na trhu nachází příliš produktů s vlastní certifikací.

Jiné nevýhody – komplikace v procesu certifikace – sociální sféra

Administrativní zátěž a časová náročnost byla nejčastěji uváděna jako nevýhoda – komplikace procesu certifikace. Také respondenty zajímalo, co by proces certifikace obnášel a zda by se při malých objemech produkce vyplatil.

Jiné nevýhody – komplikace v procesu certifikace – politická sféra

Nejčastěji respondenti odpovídali, že nevýhody – komplikace procesu certifikace vidí v časové náročnosti a zvýšené administrativě. Další respondenti nedokázali posoudit nebo že neznají další nevýhody – komplikace procesu certifikace.

Dle Hudcové (2019) je velkou nevýhodou sociálního zemědělství to, že spojuje dva rozdílné sektory (sociální a zemědělský).

Závěr

Diplomová práce seznámila čtenáře s historickým vývojem zemědělství v České republice. Dále je popsán koncept sociálního zemědělství jeho vývoj na území České republiky a ve vybraných státech Evropské Unie. V neposlední řadě je v práci popsána struktura sociálního zemědělství a také možnosti značení, certifikace a kontroly.

Cíl této diplomové práce byl zaměřen na možnosti certifikace v rámci sociálního zemědělství v České republice u vybraných cílových skupin. Byly definovány základní typy organizací aktivní v sociálním zemědělství a byly sbírány data na základě dotazníkového šetření a přímých rozhovorech.

První část dotazníku se zabývala strukturou subjektů u cílové skupiny č. 1 a 2. Dále zde byla zodpovězena otázka produkce uváděné na trh. Nejčastěji uváděným produktem byla zelenina a ovoce.

V druhé části dotazníku se otázky zaměřovaly na samotné značení, certifikaci a kontrolu produktů. Zazněla zde také výzkumná otázka – Preferuje většina respondentů zavedení certifikace produktů sociálního zemědělství. Z odpovědí vyplývá, že zemědělská sféra ve 100 % odpovědí preferuje zavedení certifikace. Sociální a politická sféra považuje certifikaci za důležitou zejména z hlediska kvality produktů a plnění konceptu sociálního zemědělství.

Druhá výzkumná otázka zněla – Má být certifikace sociálního zemědělství spojena s kontrolou. Výzkum prokázal, že pro většinu respondentů ze skupiny 1. a 2. byla certifikace a její následná kontrola velmi důležitá. Zatím co u respondentů 3. skupiny byla certifikace méně důležitá než kontrola. Přitom certifikace a její následná kontrola vyvolává u spotřebitelů důvěryhodnost k produktům i producentům.

Ve třetí části zazněly otázky jako co je důležitým faktorem při koupi produktů nebo jaké výhody a nevýhody – komplikace sebou nese proces certifikace. Výzkumná otázka se ptala – Jaké jsou hlavní nevýhody certifikace produktů sociálního zemědělství. Mezi hlavní nevýhody certifikace zařadili respondenti finanční náklady, zvýšenou administrativu a významné bylo také přechodné období.

Z výzkumu také vyplývá že je potřeba zjednodušit proces certifikace a zajistit dostatečnou informovanost veřejnosti, ale i politické sféry o sociálním zemědělství.

Seznam použité literatury

1. ABCERT: *certifikace ekologického zemědělství*, (2012): Dostupné na: <https://www.abcert.cz/>
 2. Asociace sociálního zemědělství (nedatováno). Příklady dobré praxe – Sociální zemědělství, Dostupné na: <http://www.socialni-zemedelstvi.cz/priklady-dobre-praxe>
 3. Armesto, X.A., (2005): Notas teóricas entorno al concepto de postproductivismo agrario, Publications: Investig. Geográficas 36, Page 137-156
 4. Balcarová, J., et al. (2017): VENKOV, ROLNÍK A VÁLKA v českých zemích a na Slovensku v moderní době. Praha: Národní zemědělské muzeum, s. p. o., ISBN 978-80-86874-87-6
 5. Beranová, M. a Kubačák, A., (2010): Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě, ISBN 978-80-7277-113-4
 6. Biokont CZ, s.r.o.: Inspekce a certifikace BIO (2019): Dostupné na: <https://www.biokont.cz>
 7. Borgi, M., et al., (2019): Nature-based interventions for mental health care: social network analysis as a tool to map social farms and their response to social inclusion and community engagement. International journal of environmental research and public health
 8. Biostatek.cz (2022), Agroekologická farma Biostatek, Dostupné na: <http://www.biostatek.cz>
 9. Bowler, I., (1985): Some consequences of the industrialization of agriculture in the Europe-an Community, Publications: M. Healy, B. Ilbery (Eds.), The Industrialization of the Countryside, Geo-books Norwich, Page 75-98
 10. Bowler, I.R., (1996): Agricultural land use and the post-productivist transition, Publications: A. López, F. Molinero (Eds.), La investigación hispano-británica reciente en Geografía Rural: del campo tradicional a la transición postproductivista. Asociación de Geógrafos Españoles, Murcia
 11. BUREAU VERITAS CERTIFICATION CZ, s.r.o., (2021): Dostupné na: <https://www.bureauveritas.cz>
 12. Corbin, J. a Strauss, A., (1990): Grounded theory research: procedures, canons, and the evaluative criteria, Publications: Qual. Sociol., 13, Page 3-21
 13. Dočekalová, T., (2021): Bakalářská práce: Sociální zemědělství – možnosti certifikace, značení a kontroly produktů
-

-
14. Doucha, T. a Divila, E. (2008): Changes in the Czech agriculture in the years 1990–2005, In Bański, J., Bednarek, M., eds., Contemporary Changes of Agriculture in East-Central Europe (pp. 73–96), Warszawa: IGiPZ PAN
 15. Doucha, T., et al., (2017): Investment supports to the Czech farms and their expected future under the CAP 2020+. In Wigler, K., Kowalski, A., eds., Strategies for the Agri-food Sector and Rural Areas – Dilemmas of Development (pp. 85–95). Warszawa: Insti-tute of Agricultural and Fodd Economics
 16. Dessein, J., Bock, B. B. y de Krom, M. P. (2013): Investigating the Limits of Multifunctional Agriculture as the Dominant Frame for Green Care in Agriculture in Flanders and the Netherlands. *Journal of Rural Studies*, 32: 50-59
 17. Di Iacovo, F. a Senni, S., (2005): I servizi sociali nelle aree rurali. RETE NAZIONALE PER LO SVILUPPO RURALE
 18. Di Iacovo, F. et al. (2006): Farming for Health in Italy. [online] Springer Link, Dostupné na: https://doi.org/10.1007/1-4020-4541-7_20
 19. Di Iacovo, F. a O’Connor, D., (2009): Supporting Policies for Social Farming in Europe. Progressing Multifunctionality in Responsive Rural Areas. Florencia: ARISA
 20. Di Iacovo, F. a O’Connor, D., (2009): Supporting Policies for Social Farming in Europe, Dostupné na: <http://www.umb.no/statisk/greencare/sofarbookpart1.pdf>
 21. Dvurcihovice.cz (nedatováno). Dvůr Čihovice., Dostupné na: <https://www.dvurcihovice.cz/dvur>
 22. Elings, M. a Hassink, J., (2008): Green care farms, a safe community between illness or addiction and the wider society, Publications: J. Ther. Communities, 29, Page 310-323
 23. Elings M. et al. (2011): Effecten van zorgboerderijenen andere dagbestedingsprojecten voor mensen met een psychiatrische of verslavingszorgachtergrond. Wageningen: Plant Research International en Trimbos-instituut, Wageningen University & Research, Dostupné na: <https://edepot.wur.nl/167479>
 24. Evans, R., (2021): Social Care Farming in Norway – some challenges and opportunities, Norwegian University College of Agriculture and Rural Development, Dostupné na: <http://www.soczem.webobce.cz/www/soczem/fs/social-care-farming-in-norway.pdf>
-

-
25. Gallis, Ch., (2013): Green care: for human therapy, social innovation, rural economy, and education, Nova Biomedical. Public health in the 21st century series. New York, ISBN 9781624174797
 26. García-Llorente. M. et al., (2016): Social Farming in the Promotion of Social-Ecological Sustainability in Rural and Periurban Areas, 8(12), 1238, Dostupné na: <https://doi.org/10.3390/su8121238>.
 27. Guirado, C. et al., (2014): La agricultura social en Catalunya: innovación social y dinamización agroecológica para la ocupación de personas en riesgo de exclusión, Publications: Ager. J. Depopulation Rural Dev. Stud. 17, Page 65-97.
 28. Di Iacovo, F. a Senni, S., (2005): I servizi sociali nelle aree rurali. RETE NAZIONALE PER LO SVILUPPO RURALE
 29. Hainmueller, J., et al., (2015): Consumer Demand for Fair Trade: Evidence from a Multistore Field Experiment. Review of Economics and Statistics, Dostupné na: https://doi.org/10.1162/REST_a_00467
 30. Hassink, J. a Van Dijk M., (2006): Farming for Health: Green-care Farming across Europe and the United States of America, Springer, Dordrecht
 31. Hassink, J., et al., (2020), The Care Farming Sector in The Netherlands: A Reflection on Its Developments and Promising Innovations. Sustainability
 32. Haubenhofer et al.,(2010): The development of green care in Western European Countries. Explor J Sci Heal, 2010;6:106-11, doi: 10.1016/j.explore.2009.12.002
 33. Hine, R. et al. (2008)Care farming in the UK: Evidence and Opportunities. Colchester, Essex: University of Essex, Social Farms & Gardens, Dostupné na: https://www.farmgarden.org.uk/sites/farmgarden.org.uk/files/care_farming_in_the_uk_final_report_jan_08.pdf
 34. Higgins, V., et al., (2008): Building alternative agri-food networks: Certification, embeddedness and agri-environmental governance. Journal of Rural Studies, Dostupné na: <https://doi:10.1016/j.jrurstud.2007.06.002>
 35. Hrabalová, A., (2019): Způsob udělování bio certifikace. Lovime.bio, Dostupné na: <https://www.lovime.bio/poradna-prehled/zpusob-udelovani-bio-certifikace/>
 36. Hrabák, J. a Konečný, O. (2017): Multifunctional agriculture as an integral part of rural development: Spatial concentration and distribution in Czechia, Norsk Geografisk Tidsskrift 72(5), 257–272, DOI: 10.1080/00291951.2018.1532967
-

-
37. Hudcová, E., (2016): Sociální zemědělství v České republice. Asociace soukromého zemědělství ČR, Dostupné z: <https://www.asz.cz/cs/zpravy-z-tisku/venkov-agroturistika/socialni-zemedelstvi-v-ceske-republice.html>
38. Hudcová, E., et al., (2018): Sociální práce v sociálním zemědělství: METODIKA III. 1. České Budějovice: Centrum pro komunitní práci jižní Čechy, ISBN 978-80-87809-53-2
39. Hudcová, E., et al., (2019): Sociální zemědělství a podnikání v českých regionech. Praha: Ministerstvo zemědělství, ISBN 978-80-7434-488-6
40. Hudcová, E., et al., (2019): Rozvoj sociálního zemědělství v ČR – Metodiky I-IV., Praha, 182 s
41. Hudcová, E., et al., (2019): Příručka pro zemědělce a veřejnou správu v oblasti podpory a realizace sociálního zemědělství v ČR
42. Hudcová e., (2019): Sociálnímu zemědělství se v ČR daří, Dostupné na: [České sociální podnikání - Sociálnímu zemědělství se v ČR daří \(ceske-socialni-podnikani.cz\)](https://ceske-socialni-podnikani.cz)
43. Hudcová, E., (2020) Sociální zemědělství a české sociální farmy. Případová studie, Fakulta humanitních studií, Praha
44. Chovanec, T., et al., (2015): Sociální zemědělství – představení konceptu, Document of the Working Committee for Social Farming in Ministry of Agriculture, Ministry OF Agriculture of the Czech Republic, Prague, Page 18
45. Jančák, V. (1997): Územní diferenciacie českého zemědělství v období transformace, Disertační práce. KSGRR, PřF UK, Praha.
46. KEZ o.p.s.: Kontrola ekologického zemědělství, Chrudim, 2009, Dostupné na: <https://www.kez.cz>
47. Kontrolní systém EZ. EAGRI, Praha: Ministerstvo zemědělství, 2021, Dostupné na: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/kontrolni-system/>
48. Konvalina, P., et al., (2007): Právní normy a dotace v ekologickém zemědělství. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zemědělská fakulta, ISBN 978-80-7394-014-0
49. Kubačák, A., (1995): Obnova venkova: Dějiny zemědělství v českých zemích II. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, ISBN 80-7084-134-6
50. Kinsella, J. et al., (2014): Social Farming Handbook, School of Agriculture & Food Science, University College Dublin
-

-
51. Knickel, K. a Renting, H., (2000): Methodological and conceptual issues in the study of multifunctionality and rural development, Publications: Sociologia Ruralis, Page 512-528, Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00164>
 52. Laville, J.L., (2015): Asociarse para el bien común. Tercer Sector, Economía Social y Economía Solidaria, Publications: Icaria editorial, Barcelona
 53. Leck, C. et al., (2014): Agriculture – who cares? An investigation of ‘Care Farming’ in the UK, Publications: J. Rural Stud. 34, Page 313-325
 54. Metodické pokyny pro ekologické zemědělství. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2016. ISBN 978-80-7434-327-8
 55. Morris, C., (2004): Networks of agri-environmental policy implementation: A case study of England's Countryside Stewardship Scheme, Land Use Policy, 21, 2, 177– 191
 56. Moudrý, J. et al., (2015): Možnosti využití konceptu sociálního zemědělství v politikách sociálního začleňování ve venkovském prostředí. Study of Agency for Social Inclusion, Government of the Czech Republic, Prague, 55 s
 57. Moudrý, J., et al. (2018): Malofaremní hospodaření. Olomouc: Bioinstitut, o.p.s. ve spolupráci s Asociací sociálního zemědělství, z.s. a Českou technologickou platformou pro ekologické zemědělství, ISBN 978- 80-87371-36-7
 58. Moudrý, J. et al., (2007): Ekologické zemědělství. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, ISBN 978-80-7394-046-1
 59. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/848 ze dne 30. května 2018 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 834/2007, Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu>
 60. Procházka, J. et al., (2018): The Situation of Social Farms in the Czech Republic, Publications: Agrarian Perspectives XXVII-Food Safety-Food Security, Page 252-261
 61. Sempik, et al., (2010): Green Care: A Conceptual Framework: A Report of the Working Group on the Health Benefits of Green Care. Loughborough University, ISBN 978-1-907382-23-9
 62. Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Sociální zemědělství: zelená péče a sociální oblast a zdravotní politika (stanovisko z vlastní iniciativy); (2013/C 44/07)
 63. Středová, M., (2006): Společná zemědělská politika, Dostupné na: www.integrace.cz
-

-
64. Šťastná, M., et al., (2022): Sociální zemědělství - analýza sociálního zemědělství v podmínkách ČR
 65. KINSELLA, J., et al., (2000): Pluriactivity as a livelihood strategy in Irish farm households and its role in rural development, *Sociologia Ruralis* 40, 4, 481–496
 66. Tempesta, T. et al., (2019): Consumers Demand for Social Farming Products: An Analysis with Discrete Choice Experiments. *Sustainability*, Dostupné na: <https://doi.org/10.3390/su11236742>
 67. Torquati, B. et al., (2019): So-cial farming and work inclusion initiatives for adults with autism spectrum disorders: A pi-lot study, Publications: NJAS-Wagenin-gen *Journal of Life Sciences*, Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.njas.2019.02.001>
 68. Tulla, A.F. et al., (2014): Rural and regional development policies in Europe: social farming in the common strategic framework (Hori-zon 2020), Publications: *Journal of Urban and Regional Analysis* VI, Page 35-52
 69. Věžník, A., et al., (2013): Agriculture of the Czech Republic in the 21st cen-tury: from production to the post-production. *Quaestiones Geographicae* 32(4), 7–14. DOI: 10.2478/ quageo-2013-0029
 70. Wilson, G.A., (2007): Multifunctional agriculture: a transition theory per-spective, publications: CAB International, Wallingford
 71. Wydler, H. a Picard, R., (2010): Care Farming: Social Services in Agriculture, Publications: *Agrarforschung schweiz*, Page 4-9
 72. Brad de Vries, (2000): Multifunctional Agriculture in the International Con-text: A Review, The Land Stewardship Project, Dostupné na: [www.landstewardship-project.cz](http://www.landstewardshipproject.cz)
 73. Zákon č.108/2006 Sb. ze dne 31.03.2006 o sociálních službách, Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-10867>
 74. Zákon č. 435/2004 Sb. ze dne 23. 07. 2004 o zaměstnanosti, Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-10867>
 75. Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, Do-stupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-10867>
 76. Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-10867>
 77. www.apolenka.org
 78. www.bureauveritas.cz
-

-
79. www.eagri.cz
 80. www.landbouwzorg.nl/
 81. [www.magdalena-ops.](http://www.magdalena-ops)
 82. <https://www.neratov.cz>
 83. www.netzwerk-alma.de
 84. <https://www.ekozahradarakova.cz>
 85. www.sociální-zemědělství.cz
 86. <https://www.sofarm.cz>
 87. www.soziale-landwirtschaft.de
 88. <https://www.zorgboeren.nl/>
-

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 <i>Schéma aktivit Green Care</i>	12
Obrázek č. 2 <i>Schéma sociálního zemědělství</i>	15
Obrázek č. 3 <i>Nástroje sociálního zemědělství</i>	16
Obrázek č. 4 <i>Schéma Green Care v Rakousku</i>	23
Obrázek č. 5 <i>Evropské BIO logo</i>	29
Obrázek č. 6 <i>Národní BIO logo</i>	30
Obrázek č. 7 <i>Výběr produktů z ovčího mléka</i>	36
Obrázek č. 8 <i>Logo Sdružení Neratov</i>	38
Obrázek č. 9 <i>Četnosti odpovědí (%) na otázku „Uvádíte své produkty na trh? Pokud ano uveďte jaké – zemědělská sféra</i>	42
Obrázek č. 10 <i>Četnosti odpovědí (%) na otázku „Uvádíte své produkty na trh? Pokud ano uveďte jaké – sociální sféra</i>	43
Obrázek č. 11 <i>Četnosti odpovědí (%) na otázku „Měly by být produkty SZ značeny vlastní značkou“ – zemědělská sféra</i>	44
Obrázek č. 12 <i>Četnosti odpovědí (%) na otázku „Měly by být produkty SZ značeny vlastní značkou“ – sociální sféra</i>	45
Obrázek č. 13 <i>Četnosti odpovědí (%) na otázku „Měly by být produkty SZ značeny vlastní značkou“ – politická sféra</i>	46
Obrázek č. 14 <i>Četnosti odpovědí (%) na otázku „Mělo by být značení produktů SZ certifikováno“ – zemědělská sféra</i>	47
Obrázek č. 15 <i>Četnosti odpovědí (%) na otázku „Mělo by být značení produktů SZ certifikováno“ – sociální sféra</i>	48
Obrázek č. 16 <i>Četnosti odpovědí (%) na otázku „Mělo by být značení produktů SZ certifikováno“ – politická sféra</i>	48
Obrázek č. 17 <i>Četnosti odpovědí (%) na otázku „Mělo by být značení produktů kontrolováno“ – zemědělská sféra</i>	49
Obrázek č. 18 <i>Četnosti odpovědí (%) na otázku „Mělo by být značení produktů kontrolováno“ – sociální sféra</i>	50
Obrázek č. 19 <i>Četnosti odpovědí (%) na otázku „Mělo by být značení produktů kontrolováno“ – politická sféra</i>	51
Obrázek č. 20 <i>Četnosti odpovědí (%) na otázku „Měla by být certifikace zpoplatněna“ – zemědělská sféra</i>	52

Obrázek č. 21 Četnosti odpovědi (%) na otázku „Měla by být certifikace zpoplatněna“ – sociální sféra	52
Obrázek č. 22 Četnosti odpovědi (%) na otázku „Měla by být certifikace zpoplatněna“ – politická sféra	53
Obrázek č. 23 Četnosti odpovědi (%) na otázku „Jak často by měla probíhat kontrola certifikace“ – zemědělská sféra	54
Obrázek č. 24 Četnosti odpovědi (%) na otázku „ Jak často by měla probíhat kontrola certifikace“ – sociální sféra	54
Obrázek č. 25 Četnosti odpovědi (%) na otázku „Jak často by měla probíhat kontrola certifikace“ – politická sféra	55
Obrázek č. 26 Četnosti odpovědi (%) na otázku „Jste na prodeji Vašich produktů finančně závislý“ – zemědělská sféra	56
Obrázek č. 27 Četnosti odpovědi (%) na otázku „Jste na prodeji Vašich produktů finančně závislý“ – sociální sféra	57
Obrázek č. 28 Četnosti odpovědi (%) na otázku „Myslíte si, že jsou farmáři SZ finančně závislý na prodeji svých produktů“ – politická sféra.....	58
Obrázek č. 29 Produkt ekologického zemědělství – zemědělská sféra.....	59
Obrázek č. 30 Produkt ekologického zemědělství – sociální sféra.....	59
Obrázek č. 31 Produkt ekologického zemědělství – politická sféra.....	60
Obrázek č. 32 Produkt sociálního zemědělství – zemědělská sféra.....	60
Obrázek č. 33 Produkt sociálního zemědělství – sociální sféra	61
Obrázek č. 34 Produkt sociálního zemědělství – politická sféra	61
Obrázek č. 35 Regionální potravina – zemědělská sféra	62
Obrázek č. 36 Regionální potravina – sociální sféra.....	62
Obrázek č. 37 Regionální potravina – politická sféra	63
Obrázek č. 38 Zvýšená hodnota produktu –zemědělská sféra.....	64
Obrázek č. 39 Zvýšená hodnota produktu –sociální sféra.....	65
Obrázek č. 40 Zvýšená hodnota produktu – politická sféra.....	65
Obrázek č. 41 Zvýšení potenciálu produktu – zemědělská sféra.....	66
Obrázek č. 42 Zvýšení potenciálu produktu – sociální sféra	66
Obrázek č. 43 Zvýšení potenciálu produktu – politická sféra	67
Obrázek č. 44 Zvýšení konkurence schopnosti produktu na trhu – zemědělská sféra	
Obrázek č. 45 Zvýšení konkurence schopnosti produktu na trhu – sociální sféra ..68	
Obrázek č. 46 Zvýšení konkurence schopnosti produktu na trhu – politická sféra..68	

Obrázek č. 47 <i>Finanční náklady – zemědělská sféra</i>	69
Obrázek č. 48 <i>Finanční náklady – sociální sféra</i>	70
Obrázek č. 49 <i>Finanční náklady – politická sféra</i>	70
Obrázek č. 50 <i>Zvýšená administrativa – zemědělská sféra</i>	71
Obrázek č. 51 <i>Zvýšená administrativa – sociální sféra</i>	71
Obrázek č. 52 <i>Zvýšená administrativa – politická sféra</i>	72
Obrázek č. 53 <i>Přechodné období – zemědělská sféra</i>	72
Obrázek č. 54 <i>Přechodné období – sociální sféra</i>	73
Obrázek č. 55 <i>Přechodné období – politická sféra</i>	73

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 <i>Kódy kontrolních organizací</i>	31
--	----

Seznam příloh

Příloha č. 1 *Dotazník pro cílovou skupinu 1 a 2*

Příloha č. 2 *Dotazník pro cílovou skupinu 3*

Příloha č. 1

Možnosti certifikace farem sociálního zemědělství, skupina respondentů 1 a 2.

1 Jaká je Vaše prvotní profese?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

ZEMĚDĚLSTVÍ SOCIÁLNÍ SLUŽBY

2 Uvádíte své produkty na trh? Pokud ano uveďte jaké.

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď. A do posledního řádku uveďte produkty, které uvádíte na trh. Pokud neuvádíte produkty na trh nechte řádek prázdný.

ANO NE

3 Jste na prodeji Vašich produktů finančně závislý?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

ANO NE

4 Měly by být produkty SZ značeny vlastní značkou?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

ANO NE

5 Mělo by být značení produktů SZ certifikováno?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

ANO NE

6 Mělo by být značení produktů kontrolováno?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

ANO NE

7 Měla by být certifikace zpoplatněna?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

ANO NE

8 Jak často by měla probíhat kontrola certifikace?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

JEDNOU ROČNĚ NAMÁTKOVĚ

9 Co by se podle Vás mělo kontrolovat?

Nápověda k otázce: Uveďte Vaše nápady.

.....

10 Co je podle Vás rozhodujícím faktorem pro spotřebitele při koupi výrobků?

Nápověda k otázce: Ohodnoťte podle významu od 1 (ne-
významné) do 5 (nejvýznamnější)

		1	2	3	4	5
ekologické	zemědělství	☐	☐	☐	☐	☐
sociální	zemědělství	☐	☐	☐	☐	☐
regionální	potravina	☐	☐	☐	☐	☐

11 Uveďte, jaká jiná přidaná hodnota produktu ovlivňuje spotřebitele?

12 V čem vidíte výhody certifikace?

Nápověda k otázce: Ohodnoťte podle významu od 1 (ne-
významné) do 5 (nejvýznamnější).

		1	2	3	4	5
zvýšení	hodnoty produktu	☐	☐	☐	☐	☐
zvýšení	potenciálu	☐	☐	☐	☐	☐
zvýšení	konkurence schopnosti produktu na trhu	☐	☐	☐	☐	☐

13 Uveďte jiné výhody certifikace.....

14 V čem vidíte nevýhody - komplikace procesu certifikace?

Nápověda k otázce: Ohodnoťte podle významu od 1 (ne-
významné) do 5 (nejvýznamnější).

		1	2	3	4	5
finanční	náklady	☐	☐	☐	☐	☐
zvýšená	administra-	☐	☐	☐	☐	☐
přechodné	období	☐	☐	☐	☐	☐

15 Jaké jiné nevýhody – komplikace vidíte v procesu certifikace?

Příloha č. 2

Možnosti certifikace farem sociálního zemědělství, skupinarespondentů 3.

1 Měly by být produkty SZ (sociálního zemědělství) značeny vlastní značkou?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

ANO NE

2 Mělo by být značení produktů SZ certifikováno?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

ANO NE

3 Mělo by být značení produktů kontrolováno?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

ANO NE

4 Měla by být certifikace zpoplatněna?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

ANO NE

5 Jak často by měla probíhat kontrola certifikace?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

JEDNOU ROČNĚ NAMÁTKOVĚ

6 Co by se podle Vás mělo kontrolovat?

Nápověda k otázce: Uveďte Vaše nápady.

Možnosti certifikace farem sociálního zemědělství, skupina respondentů 3.

7 Myslíte si, že jsou farmářiSZ finančně závislí na prodeji svých produktů?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

ANO NE

8 Co je podle Vás rozhodujícím faktorem pro spotřebitele při koupi produktů?

Nápověda k otázce: Ohodnoťte podle významu od 1 (ne-významné) do 5 (nejvýznamnější)

		1	2	3	4	5
ekologické	zemědělství	☐	☐	☐	☐	☐
sociální	zemědělství	☐	☐	☐	☐	☐
regionální	potravina	☐	☐	☐	☐	☐

9 Uved'te, jaká jiná přidaná hodnota produktu ovlivňuje spotřebitele?.....

10 V čem vidíte výhody certifikace?

Nápověda k otázce: Ohodno'te podle významu od 1 (nevýznamné) do 5 (nejvýznamnější).

zvýšení	hodnoty produktu	☐	☐	☐	☐	☐
zvýšení	potenciálu	☐	☐	☐	☐	☐
zvýšení	konkurence schopnosti	☐	☐	☐	☐	☐

11 Uved'te jiné výhody certifikace.....

12 V čem vidíte nevýhody - komplikace procesu certifikace?

Nápověda k otázce: Ohodno'te podle významu od 1 (nevýznamné) do 5 (nejvýznamnější).

		1	2	3	4	5
finanční	náklady	☐	☐	☐	☐	☐
zvýšená	administrativa	☐	☐	☐	☐	☐
přechodné	období	☐	☐	☐	☐	☐

13 Jaké jiné nevýhody – komplikace vidíte v procesu certifikace?.....